

TAMPEREEN YLIOPISTO

FREDRIK IGNATIUS FÄRLING
PORISSA 1881–1904

Verkostoituminen laajan yhteiskunnallisen toiminnan
mahdollistajana

Beata Immonen

Sosiologian pro gradu -tutkielma
Pori 2016

TAMPEREEN YLIOPISTO

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

BEATA IMMONEN: FREDRIK IGNATIUS FÄRLING PORISSA 1881-1904.

Verkostoituminen laajan yhteiskunnallisen toiminnan mahdollistajana

Pro gradu -tutkielma, 82 s., 1 liites.

Sosiologia

marraskuu 2016

Tämän tutkimuksen aiheena on verkostoitumisen merkitys yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa. Tutkimuksen kohteena on yhden yksilön Fredrik Ignatius Färlingin toiminta Porissa vuosina 1881–1904. F.I. Färling vaikutti monella eri alalla ja tavalla Porin kaupungin kehitykseen. Hän pystyi luomaan vahvoja sosiaalisia verkostoja ympärilleen ja hänestä tuli elinaikanaan tärkeä tekijä kaupungin elämässä. Tutkimuskysymys on, millä tavalla F.I. Färling onnistui vaikuttamaan Porin poliittiseen, kulttuurilliseen, teolliseen ja taloudelliseen kehitykseen?

Tutkimuksen teoreettinen tausta on uudessa verkostoteoriassa. Teorian on luonut Albert-László Barabási. Uuden tästä teoriasta tekee näkemys verkoston järjestäytyneisyydestä. Verkostot eivät ole satunnaisia, eivätkä kytkökset yhteen solmivat solmut muodostu tasaisesti säännöllisten matkojen päähän toisistaan. On olemassa solmuja, jotka sulkevat sisäänsä erityisen suuren määrän linkkejä ja näitä solmuja kutsutaan navoiksi. Verkostot jatkavat kasvuaan suosimalla näitä jo olemassa olevia napoja, jolloin niiden kytköksellisyys yleensä vain lisääntyy entisestään.

Filosofian maisteri Färling on malliesimerkki modernista kansalaisesta sekä uuden verkostoteorian mukaisesta henkilöstä, joka kykenee verkostoitumaan yhteiskunnassa muita tehokkaammin ja muodostamaan tällä tavalla navan verkostoon. Navan kautta kulkee enemmän linkkejä kuin muiden verkoston kytkösten kautta ja napaan kytkeytyminen tarkoittaa kosketusta moninkertaiseen määrään uusia linkkejä. Navaksi muodostuminen vaatii erityisiä piirteitä yksilöltä. Tällaisia piirteitä ovat sosiaalinen pääoma ja luottamus omassa yhteisössä. Färlingistä pidettiin kovasti yhteisössään ja hän oli luotettu henkilö.

Tutkimus edustaa historiallista sosiologiaa, mikä tarkoittaa sitä, että yhteiskuntatieteellisen teorian hallitsemisen lisäksi tutkijan pitää olla tietoinen myös tapahtumien historiallisesta ulottuvuudesta. Tutkimuksen aikarajaus tulee Färlingin elinajasta Porissa. Tänä aikana tapahtui Porissa monia muutoksia kuten teollistumista, säätyjärjestelmän sortumista ja yhteiskuntaluokkien organisoitumista. Tutkimuksen aineistona on käytetty runsaasti sanomalehti- ja aikakauslehtiartikkeleita sekä historiikkeja ja muuta aikalaismateriaalia.

Tutkimuksessa tutustutaan Färlingin ammatilliseen toimintaan ja harrastuksiin eli kaikkiin niihin toimiin, joilla hän vaikutti kaupungin kehitykseen. Tällaisia oman erityisen huomionsa saaneita aiheita ovat opetusala, sanomalehdet, museo, kunnallispolitiikka ja vapaaehtoinen palokunta. Kunnallispolitiikassa Färling vaikutti rautatien rakentamiseen Poriin sekä kielikysymykseen kunnan virallisesta kielestä. Lisäksi luodaan katsaus Färlingin henkilökohtaiseen elämään. Tutkimuksen tavoite on luoda esimerkkitapaus uuden verkostoteorianmukaisesta verkostoitujasta ja nostaa tätä historiallista henkilöä paremmin aikalaistemme tietoisuuteen.

verkostoituminen, sosiaalinen pääoma, teollistuminen, politisoituminen, modernisoituminen, luokkayhteiskunta

"Eläköön se innokas henki,
joka on voimamme ja siteemme."

- F.I. Färling¹

¹ Oulun Lehti N:o 30, 28.7.1880

Sisällys:

1 Johdanto.....	1
1.1 Tutkimuskysymys ja keskeiset käsitteet.....	1
1.2 Historiallinen tausta ja aikarajaus.....	3
1.3 Aiempi tutkimus.....	5
1.4 Teoreettinen näkökulma ja tutkimustehtävä.....	6
1.5 Tutkimuksen rakenne.....	8
2 Historiallinen sosiologia ja mikrohistoria.....	10
2.1 Historiallinen sosiologia.....	10
2.2 Mikrohistoria.....	12
2.2.1 Mikro- ja makrotason historia.....	12
2.2.2 Mikrohistoria ja aatehistoria.....	13
2.2.3 Johtolangat.....	14
3 Verkostoituminen teoriana.....	16
3.1 Verkostot tieteissä.....	17
3.1.1 Biologian verkostot humanististen tieteiden apuna.....	17
3.1.2 Verkostot historiatieteessä.....	17
3.2 Verkostot sosiologiassa.....	19
3.2.1 Sosiaalinen pääoma.....	21
3.3 Verkostot suomalaisessa sosiaaliantutkimuksessa.....	22
3.4 Verkostot tässä tutkimuksessa.....	23
4 Suomi, Färling ja Pori 1800-luvun lopussa.....	25
4.1 Krimin sodan ja Venäjän modernisoitumisen vaikutukset Suomessa...	25
4.2 Färling ennen Poria.....	28
4.3 Porin uusi aika.....	30

5 Färling Porissa.....	33
5.1 Puhtaalta pöydältä.....	33
5.2 Avioliitto ja perhe.....	34
5.3 Opetus- ja kansanvalistustyö.....	35
5.2.1 Kansanvalistus ja esitelmät.....	38
5.4 Sanomalehdet.....	41
5.4.1 Kielikysymys ja muut selkkaukset sanomalehdissä.....	43
5.5 Kunnallispolitiikka ja kielikysymys.....	44
5.6 Museo.....	49
5.6.1 Muinaisjäännökset ja rakennusten suojelu.....	50
5.6.2 Satakunnan museo.....	51
5.7 Rautatie.....	55
5.7.1 Rautatiet vastaan laivat ja suunnitelma koko Satakunnan radasta....	55
5.7.2 Porin rata valmistuu.....	57
5.8 Vapaaehtoinen palokunta.....	60
5.8.1 Färling Porin VPK:ssa.....	61
5.8.2 Palokuntalaiskokoukset ja maaseutujen organisoiminen.....	64
5.8.3 Porin VPK Venäjän yhtenäistämistoimien aikaan.....	66
6 Pori Färlingin jälkeen.....	69
6.1 Färlingin kuolema.....	69
6.2 Pori muuttuu.....	70
7 Yhteenveto.....	75
7.1 Färlingin ryhmät ja kytkökset.....	76
7.2 Färlingin verkostot Porissa ja Porin hyväksi.....	77
7.3 "Se innokas henki, joka on voimamme ja siteemme".....	79
8 Lopuksi.....	81
Lähdeluettelo.....	83
Liitteet	88

1 Johdanto

Tutkielmani tausta on aiemmin tekemissäni tutkimuksissa. Aloitin tähän aiheeseen tutustumisen jo sosiologian kandidaatin tutkielmaa tehdessäni. Jatkoin siitä kulttuuriperinnön tutkimuksen practicum tutkielmassa sekä historian kandidaatin tutkielmassa. Ohessa olen myös kirjoitellut lyhyitä opintosuorituksia aiheeseen liittyen. Olen saanut syventyä tähän tutkielmaan vuosien ajan ja monelta eri näkökannalta.

Sosiologian kandidaatin tutkielmani käsitteli Porin Vapaaehtoisen Palokunnan toimintaa ja organisaation luokkarakennetta vuosina 1890–1921. Aiheesta innostuneena ja Porin historiasta kiinnostuneena jatkoin Turun yliopiston kulttuuriperinnön tutkimuksen practicum tutkielmaan samasta aiheesta, mutta keskityin Porin VPK:n mielenkiintoisimpiin hahmoihin eri aikakausilta sekä heidän henkilöhistorioihinsa. Nämä tutkielmat olivat molemmat lopulta osa Porin VPK:n historian tutkimusprojektia. Tutkimus julkaistiin vuonna 2013 nimellä *Karhu, Kirves ja Punainen Kukko - Porin Vapaaehtoinen Palokunta 1863–2013*.

Kiinnostukseni porilaisten haluun vaikuttaa oman kaupunkinsa asioihin ja into kehittää kaupunkia eteenpäin heräsi näitä edellä mainittuja tutkimuksia tehdessäni. Näiden tutkimusten aikana alkoi käydä selväksi, miten innokas ihmisjoukko on aktiivisimmillaan vienyt Porin kaupungin kehitystä eteenpäin ja mihin kaikkeen he ovat vaikuttaneet sekä millä tavalla ajan henki on heihin vaikuttanut. Mahdollisia jatkotutkimuksiin valittavia henkilöitä oli useita, mutta joukko harventui ajan kuluessa kahteen ja lopulta huomasin mielenkiintoni suosivan vain yhtä tutkimaani henkilöä. Hän on filosofian maisteri Fredrik Ignatius Färling.

Jo lyhyttä biografialla Färlingin elämästä kirjoittaessani kävi selväksi, että hän oli ollut Porin kaupungissa monessa toimessa mukana. Hän vaikutti välittömästi innokkaalta osallistumaan tapahtumiin ja viemään eteenpäin muutoksia. Hän vaikutti myös uudistushaluiselta sekä sivistystä vakaasti kannattavalta henkilöltä. Laajensin tietämystäni Färlingin elämästä tutkimalla asiaa historian kandidaatin tutkielmassa. Silloin viimeistään kävi selväksi, kuinka monella eri alalla Färling oli Porissa vaikuttanut. Vaikka Porissa on kautta historian ollut monella alalla vaikuttaneita ihmisiä, Färling onnistui rikkomaan monia rajoja mukaan lukien yhteiskuntaluokka- ja puoluerajat. Viimeiseksi kysymykseksi enää jäi: Miten hän siinä kaikessa onnistui?

1.1 Tutkimuskysymys, keskeiset käsitteet ja aineisto

Pori on jo vuosisatoja ollut poliittisesti, kulttuurillisesti ja yhteiskunnallisesti varsin aktiivinen kaupunki. Porissa on aikojen saatossa ollut mahdollista osallistua monenlaiseen edistykseen toimintaan. Silti mihinkään kaupunkiin kotoutuminen ja soluttautuminen ulkopaikkakuntalaisena ei

ole aina helppoa ja uskaltaisin väittää, että Porissa niin kutsuttuun sisäpiiriin tiensä löytäminen on aina ollut omalla tavallaan hankalaa. Tästä huolimatta ulkopaikkakuntalainen Färling sai kunnian olla monessa toimessa mukana. Se ei ole voinut olla helppo ja itsestään selvä suoritus, johon kuka tahansa muu olisi myös pystynyt.

Tutkimukseni kohde on siis F.I. Färling henkilönä sekä hänen elämänsä ja toimintansa. Tutkimuskysymykseni on se, millä tavalla hän onnistui vaikuttamaan Porin poliittiseen, kulttuurilliseen, teolliseen ja taloudelliseen kehitykseen? Lähden tarkastelemaan hänen toimintaansa verkostoitumisteorian kautta. Tutkimukseni lähtökohta on siinä, että juuri verkostoitumalla Färling pystyi toimimaan yhtä aikaa monella eri alalla ja seuraavien lukujen aikana todistan lähtökohtani oikeaksi.

Tutkimukseni keskeisiä käsitteitä ovat *teollistuminen, modernisoituminen, politisoituminen, luokkayhteiskunta, verkostoituminen, linkit, navat, dyadit* ja *sosiaalinen pääoma*. Tutkimukseni aineisto koostuu sanomalehtiartikkeleista, historiikkeista ja muusta jo tutkitusta historiallisesta aineistosta. Artikkelit, joita tutkimukseeni käytän koostuvat muistokirjoituksista, merkkipäiväartikkeleista sekä yhdistyksiä, seuroja ja poliittisia järjestöjä käsittelevistä artikkeleista sekä jokapäiväisistä uutisista. Osa aineistostani on Färlingin itse tuottamaa, kuten hänen puheitaan ja sanomalehtikirjoituksiaan.

Kun aloitin tutkimusurakkani, ei digitaalista sanomalehtiaineistoa ollut saatavilla vielä paljoa ja jouduin viettämään pitkiä päiviä kirjastojen mikrofilminauhoja kelatessa. Digitaalisen arkiston laajentuessa tutkimukseni tekeminen helpottui ja sain paljon laajemmin aineistoa käyttööni. Siinä missä aiemmin jouduin lukemaan jokaisen paikallislehden numeron kerrallaan sivu sivulta, pystyin lopulta etsimään artikkeleita kaikista suomalaisista sanomalehdistä julkaisupaikasta riippumatta pelkkien hakusanojen perusteella. Tämä laajensi tutkimustani huomattavasti. Sanomalehtiaineisto on mainiota tutkimusaineistoa aikalaiskuvaustensa vuoksi. Sanomalehtitekstit ovat suoraa kuvaa omasta ajastaan kirjoittajan näkökulmasta ilman ulkopuolisen tutkijan tulkintaa.

Kaikki ajan myötä tapahtuneet muutokset aineistoissa eivät kuitenkaan olleet edukseni. Tutkimusteni aikana joitakin aineistoja siirrettiin paikasta toiseen, minkä vuoksi ne olivat pitkiä aikoja saavuttamattomissani. Lisäksi Satakunnan Museon arkistoissa suoritettiin lukuisia aineiston päivittämistöitä, joiden aikana käsittelemääni aineistoa karsittiin ja ikäväkseni tuhottiin. Färlingin henkilökohtaisesta jäämistöstä potentiaalista karsittavaa teki se ominaisuus, että aineisto oli erityisen huonokuntoista ja palovaurioita kärsinyttä.

1.2 Historiallinen tausta ja aikarajaus

Tutkimukseni käsittelee pääsääntöisesti vuosia 1881–1904, jolloin Färling asui Porissa ja vaikutti kaupungin elämään. Mutta viittaan ajoittain myös Färlingin Poria edeltävään elämään siltä osin, miten se vaikuttaa hänen toimintaansa Porissa ja käsittelen myös muutamia asioita, jotka ovat tapahtuneet hänen kuolemansa jälkeen, jos näen näiden asioiden liittyvän häneen. Lisäksi paikallishistoria kytkeytyy tiiviisti kansalliseen ja kansainväliseen historiaan, joten koen tarpeelliseksi lähteä tutkimuksessani liikkeelle käsittelemällä historiaa laajemmin kuin pelkästään Porin tasolta.

Tutkimukseni sijoittuu modernisaation alun ja alkukehityksen aikaan. Modernin yhteiskuntatieteen perusolettamus on se, että kaikki inhimillinen toiminta tapahtuu yhteiskunnassa eikä yhteiskunnan vaikutusta voida eliminoida.² Moderniteetin sosiologian edelläkävijän Georg Simmelin mukaan yhteiskunta rakentuu yksilöiden vuorovaikutuksesta. Niin yhteiskunta kuin vuorovaikutukseen eivät voi olla olemassa ilman toisiaan. Vuorovaikutus syntyy siitä, että toimijoilla on omia tavoitteita ja tarkoitusperiä, joita he haluavat viedä eteenpäin. Jokainen yksilö on osa ympäröivää yhteiskuntaansa ja yksilön omien tavoitteiden tiedostaminen on modernin ihmisen perimmäinen tavoite. Tämä moderni näkemys tavoitteellisesta ihmisestä tunkeutui 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa oppineiden ihmisten käsitykseen itsestään ja suhteesta muihin.³

Modernisaatio rikkoi myös aiemmin vallinneita rajoja ja rakenteita. Moderni kulttuuri ja raha tasoittivat ihmisten välisiä eroja ja lisäsivät samankaltaisuutta. Vanha luokkajärjestelmä eli niin kutsuttu säätyjärjestelmä alkoi pikkuhiljaa rapistua. Raha toi yksilönvapautta. Yhtäkkiä kansalaisilla oli mahdollisuus kehittyä yksilöinä lähtökohdistaan riippumatta.⁴ Sääty-yhteiskunnassa jäsenyys ja sen tuomat etuoikeudet periytyivät sukupolvelta toiselle, mutta uudessa luokkajärjestelmässä erot perustuivat varallisuuteen ja ammattiin.⁵ Durkheimin mukaan moderniin yhteiskuntaan kuului myös väkinäisen työnjaon päättymisen. Väkinäisellä työnjaolla hän tarkoitti sitä, että ihmiset eivät erikoistuneet eri työn aloille omien kykyjensä ja kiinnostustensa pohjalta, vaan ympäröivien yhteiskuntarakenteiden pakottamana. Tiukkarajaisen sääty-yhteiskunnan murtaminen vapauttaisi ihmiset toimimaan sillä alalla, jonka he kokisivat itselleen ominaisimmaksi.⁶ Yhteisten arvojen ja oman toiminnan merkityksen löytäminen on tärkeää anarkian ja väkivallan uhan välttämiseksi. Modernisaation onnistumisen edellytys on siinä, että yksilöllisyys ei saa muuttua

² Noro 2006, 215.

³ Noro 2006, 218–226.

⁴ Aro & Jokivuori 2010, 87.

⁵ Helsti, Stark & Tuomaala 2006, 23.

⁶ Aro & Jokivuo 2010, 103.

välinpitämättömyydeksi.⁷ Moderni ihminen siis tiedostaa suhteensa yhteiskuntaan, pyrkii kehittämään itseään ja kantaa vastuuta sekä omista teoistaan että muiden hyvinvoinnista.

1800 ja 1900 -lukujen vaihteessa tapahtui Suomessa laajoja yhteiskunnallisia muutoksia. 1830-luvulla Suomeen levisi kansallisen yhteenkuuluvuuden ideologia ja sen tarkoituksena oli niin kutsutun sivistyneen luokan ja tavallisen kansan lähentyminen.⁸ Kansainvälisellä mittapuulla modernisaatio tapahtui Suomessa varsin nopeasti, minkä katsotaan johtuvan kansalaisten aktiivisesta muutoshaluisuudesta.⁹ 1800-luvun lopulla Venäjän keisarin alaisessa Suomessa alkoi laajempi politisoituminen ja poliittinen herääminen. Syntyi poliittisia yhteisöjä ja verkostoja. Teollistuminen muutti työelämää ja kaupunkien taloudellista tilannetta sekä yhteiskuntaluokkien rakennetta. Tuolloin myös kansalaisuuden käsite alkoi muodostua. Ihmiset eivät pitäneet itseään passiivisina alamaisina vaan aktiivisina kansalaisina. Muutokset suomalaisessa yhteiskuntaelämässä olivat niin huomattavia, että jopa Venäjän hallinto pyrki puuttumaan niihin. Venäjän keisari asettaa manifesteja rajoittamaan suomalaisten toimintaa. Keisarin pyrkimykset puuttua Suomen tilanteeseen synnyttivät paljon vastarintaa, jota organisoitiin ja johdettiin paikallisesti.

Alapuro & Stenius kirjoittavat kirjassa *Kansa liikkeessä*, että kansanliikkeet ovat olleet tärkeässä asemassa Suomen kansakuntaa rakentamassa.¹⁰ Uuden kansakunnan syntyminen tarkoitti sitä, että kansa kykeni kuvittelemaan itsensä suvereenina yksikkönä, joka pystyy itse hallitsemaan itseään ennen kuin ajatus pystyttiin toteuttamaan.¹¹ Alapuro & Stenius erottavat Suomen historiasta kaksi tärkeää kysymystä: Venäjän ja työväen aseman. Kumpikin liittyy laajempiin muutoksiin yhteiskunnassa. Venäjäkysymys on kansallisvaltioiden ja valtiojärjestelmän synnyn kulminoituminen.¹² Näiden lisäksi esiin nousee vielä kysymys kielestä. Suomenkielen aseman parantaminen kumpusi kansallisaatteesta, sen vastavoima oli svekomania eli ruotsinmielisyys.¹³ Myös Porissa juuri nämä liikkeet vaikuttivat voimakkaimmin 1800 ja 1900 -lukujen vaihteessa.

Suomesta alettiin hyvin varhain rakentaa kansalaisyhteiskuntaa. Kansalaisyhteiskunta hegeliläisen perinteen mukaan tarkoittaa sellaista valtiojärjestelmää, jossa periaatteessa jokaisella kansalaisella on oikeus ja mahdollisuus ottaa osaa yhteiseen päätöksentekoon ja viedä eteenpäin yhteisiä asioita. Kansalaisyhteiskunta on kaikenpuolisen riippuvuuden järjestelmä, jossa kukaan ei voi ajatella itseään muista erillisenä ilman yhteisiä päämääriä ja ajaa vain omaa etuaan vaikuttamatta muiden hyvinvointiin.¹⁴ Snellmanilaisen ajattelun mukaan tähän kansalaistoiminnan

⁷ Aro & Jokivuo 2010, 119.

⁸ Katajamäki 2008, 17–18.

⁹ Helsti, Stark & Tuomaala 2006, 7.

¹⁰ Alapuro & Stenius 1987, 8.

¹¹ Pulkkinen 1999, 124.

¹² Alapuro & Stenius 1987, 9.

¹³ Alapuro & Stenius 1987, 12–19.

¹⁴ Pulkkinen 1987, 62–63.

luonteen määrää *asenne*. Se, millä asenteella yksilö yhteiskunnassaan toimii, määrää sen onko toiminta yksilöllistä vai yhteiskunnallista.¹⁵

Mielenkiintoni ja huomioni tässä tutkimuksessa kohdistuvat sosiaalisiin verkostoihin. Sosiaalisuuden ja aatteellisuuden harvemmin ajatellaan muuttuvan fyysisiin muotoihin ja jättävän konkreettisia rakennelmia jälkeensä tarkasteltavaksi, mutta tämä ei täysin pidä paikkaansa. Esimerkiksi uuden ajan teknologiset muodostelmat juurikin havainnollistavat aikansa sosiaalisia verkostoja. Näitä teknisiä rakennelmia ovat rautatiet, puhelin- ja sähköverkot. Sosiaaliset verkostot eivät ole täysin palautettavissa näihin fyysisiin muodostelmiin, mutta ne toimivat toiseen suuntaan mentaalisen maailman konkretisoitumisena: jälkenä kommunikaatiosta ja vaihdosta.¹⁶ Tästä syystä perehdyn tutkimuksissani myös näihin fyysisiin verkostoihin ja tarkastelen sitä, mitä ne kertovat aikansa sosiaalisista verkostoista. Esimerkkinä uuden ajan informaationkulusta ja tiedonjakamisen menetelmästä tutkin sanomalehtien asemaa yhteiskunnassa. Tutkin sitä, miten sanomalehdet levittävät poliittista sanomaa ja miten aatteiden muuttuminen ja verkostojen muodostuminen näkyy sanomalehdissä.

Vaikka 1800-luvun lopulle ja 1900-luvun alulle on suomalaisessa historian tutkimuksessa monia nimiä. Usein käytetään nimitystä sortokaudet. Toisaalta tämä aika voidaan neutraalimmin nähdä myös venäläistämistoimien ajaksi. Lisäksi Henrik Meinander tuo esiin sen seikan, etteivät Suomessa otetut edistysaskeleet kohti itsenäisyyttä olisi olleet mahdollisia ilman Venäjän suomaa vapauksia. Meinanderin tulkinnan mukaan Venäjän vallan alainen aika oli Suomelle varsinaista kulta-aikaa niin henkisen kuin materiaalsenkin kasvun kannalta. Tämän tutkimuksen kannalta on vaikeaa puhua kulta-ajasta, kun tutkimani henkilöt itse kokevat olevansa sorron alla. Mutta koska käsite *sortokaudet* on liian yksipuolinen selittääkseen koko aikakauden ilmiöt ja tapahtumat, päädyn käyttämään laajempaa käsitettä venäläistämistoimien aika. Yhtäläillä voin käyttää käsitettä Venäjän valtakunnan yhtenäistämistoimien aika, joka kuvaa venäläistämisyrittämisen lisäksi sitä, että Venäjän keisari pyrki tuomaan suomalaisia lähemmäs itseään ja hallintoaan.

1.3 Aiempi tutkimus

Suomen historian vaiheista rajaamallani aikavälillä on kirjoitettu paljon. Kansalaisuuden käsitteen syntyisestä ja leviämisestä laajemmin suomalaisten tietoisuuteen ovat kirjoitettu jo edellä mainitussa teoksessaan *Kansa liikkeessä*. Tämän kyseisen teoksen pääväittäjä on, että kansalaisuuden ajatus ei syntynyt sisällissodan yhteydessä, kuten aiemmin on luultu, vaan sen

¹⁵ Pulkkinen 1987, 65.

¹⁶ Kullman & Pyytinen 2015, 109.

juuret ovat kauempana historiassa kansanliikkeen ja luokkaliikkeen alkuhetkillä. Kun suomalaiset ovat yhdistystoiminnan kautta alkaneet toimimaan yhdessä yhteisen eduksi hyväksi, he ovat tulleet enemmän tietoisiksi omasta luokastaan ja asemastaan yhteiskunnassa. Tällöin he ovat sekä alkaneet haluta vaikuttaa omiin asioihinsa että oppineet tapoja vaikuttaa yhteisöissä.

Päiviö Tommila teoksessaan *Suuri Adressi* ottaa esiin sen, millainen poliittinen, ideologinen ja fyysinen voimanponnistus suomalaisilta oli kerätä nimiä adressiin koko Suomesta. Tällä adressilla vastustettiin Venäjän keisarin toimia suomalaisten yhteiskuntaelämän rajoittamiseksi. Nimiä adressiin tuli yli puoli miljoonaa, mikä ei olisi voinut olla mahdollista ilman jo alkanutta yhteiskunnallista ja poliittista heräämistä ja organisoitumista. Tutkimani aikakausi on siis yleisesti ottaen hyvin mielenkiintoinen tapahtumien täyteinen.

Kaikesta tästä yleisesti Suomen historiaa käsittelevästi kirjallisuudesta huolimatta Porin historiasta ei ole lähivuosien kirjoitettu juuri mitään. Itse asiassa Porin historiaa tutkimaltani aikakaudelta on kirjoitettu viimeksi vuonna 1972. Uusin teos Porin historiasta tältä ajalta on vasta tekeillä Tampereen yliopistossa. Satakunnan historiasta on julkaistu viimeksi tutkimaani aikakautta käsittelevä teos vuonna 2006. Lisäksi porilaisten yhteiskunnallisen aktiivisuuden vuoksi heistä ja heidän toiminnastaan löytyy myös mainintoja muissa historiateoksissa.

Kun aloitin tutkimukseni F.I. Färlingin elämästä hänestä ei oltu kirjoitettu yhtään kokonaista tutkimusta. Ainoa hänen elämäänsä kokoava pidempi kirjoitus oli hänen kuolinilmoituksensa. Häntä ei oltu tieteellisesti tutkittu eikä hänen panostaan Porin kaupungin kehitykseen mitenkään tarkasteltu. Hän ei ole Porissa yleisesti tunnettu historiallinen hahmo. Olen saanut aloittaa koko tutkimuksen siis aivan perusteista. Porin VPK:sta kertovan historiatutkimuksen avulla sain Färlingin nostettua uudelleen ainakin palokuntalaisten tietoisuuteen, mutta hänen VPK:n ulkopuolisesta elämästään ja toiminnastaan Porin kaupungin hyväksi ei ole julkaistu mitään. Vertauksen vuoksi Färlingin aikalaisesta Matti Kauppisesta taas on historiallinen tutkimus ja elämäkerta kirjoitettu. Lisäksi hän on paikkakunnalla jollain tasolla tunnettu henkilö vielä tänäkin päivänä.

1.4 Teorettinen näkökulma ja tutkimustehtävä

Koska tutkimuksellani on selkeä aikarajaus, on tutkimuksessa käsiteltävänä jonkinlainen ajallinen muutos eikä hetkellinen tilanne. Haluan siis tutkia sitä yhteiskunnallista muutosta, joka Porissa tapahtui tänä tutkimanani ajankohtana. Millainen oli yhteiskunnallinen lähtökohta 1800-luvun lopulla? Millainen luokkayhteiskunta Poria tuolloin asutti, millainen oli porilaisen yhteiskunnan

rakenne ja taloudellinen tilanne, millä tavalla heidän kansallinen heräämisensä alkoi näkyä heidän toiminnassaan ja millaisia merkityksiä he kenties antoivat toiminnalleen muutoksen edetessä?

Tutkimukseni on hyvin tavallista sosiologista tutkimusta, tutkimani aikakausi vain menee hieman kauemmas historiaan kuin yleensä sosiologisessa tutkimuksessa. Historiallisen sosiologian tutkimus perustuu siihen, ettei se muuten poikkea tavallisesta sosiologisesta yhteiskuntatutkimuksesta, mutta sen ajaltaan kaukainen tapahtumakehys vaatii hyvää historian tuntemusta. Historiatieteen opintoni auttavat minua tämän tutkimuksen historiallisen viitekehyksen tuntemuksessa.

Tutkimukseni teoreettinen tausta tulee verkostoteoriasta. Yhteiskuntatieteellisellä verkostoteorialla selitän tutkimani henkilön mahdollisuudet vaikuttaa yhteisössään näin laajasti. Verkostoteorioita on monenlaisia ja niitä on käytetty useissa tieteissä hyväksi. Yhteiskuntatieteille verkostoteorioista on hyötyä juuri yhteiskunnan rakenteiden selittämisessä. Yhteiskunnan rakenteet luovat toiminnalle puitteet sekä antavat toiminnan mahdollisuuksien rajat. Myös aatteet nivoutuvat verkostoteorian kautta hyvin rakenteiden ja toiminnan suhteeseen.

Tutkimukseni tutkimustehtävä on luoda esimerkkitapaus uuden verkostoteorianmukaisesta verkostoitujasta ja vahvistaa näin uutta verkostoteoriaa. Esimerkkitapausta hyväksi käyttäen vahvistan käsitystä tehokkaasta verkostoitujasta, jolla on kyky muodostaa verkostoon solmukohta, joka muuttaa muuten satunnaiselta vaikuttavan verkoston hyvinkin järjestäytyneeksi. Solmun muodostajalla on oltava tiettyjä ominaisuuksia, joita kuka tahansa toimija ei voi omata. Ja tutkimuksessani tuon esiin nämä ominaisuudet esimerkkihenkilössä F.I. Färlingissä. Tavoitteeni on myös nostaa tätä historiallista henkilöä paremmin aikaistemme tietoisuuteen, sillä hän on ollut merkittävä tekijä aikansa yhteiskunnallisissa muutoksissa eikä häntä siitä huolimatta juurikaan tunneta.

Koska Porin historiasta tänä ajankohtana sekä F.I. Färlingistä ei ole kirjoitettu tällä hetkellä kovin paljoa, näen tutkimuksellani olevan tarvetta ja tilausta. Toisaalta olisi hienoa saada nostettua esiin jo unohdettua vaikuttajaa menneisyydestä, mutta tutkimukseni ei jää pelkästään historian tarkastelun tasolle. Samalla tavalla voimme selittää myös tämän hetken vaikuttajien toimintaa ja saavutuksia. Näen myös että tällaisella mikrohistoriallisella yhteiskuntatieteen alan tutkimuksella on paljon annettavaa sekä historiatieteelle ja historian tutkimukselle sekä yhteiskuntatieteille.

1.5 Tutkimuksen rakenne

Aloitan tutkimukseni luvussa 2 selittämällä tarkemmin sosiologian ja historian välistä suhdetta ja sitä mitkä tekijät määrittävät historiallisen sosiologian ja sosiaalishistorian välisen eron. Sitten paneudun mikrohistorian kirjoittamisen perusteisiin, mikro- ja makrotason historian suhteisiin sekä mikrohistorian ja aatehistorian yhtäläisyyksiin. Tärkeimpänä mikrohistoriallisena käsitteenä nostan esiin ajatuksen johtolangoista, joita selitän tarkemmin luvun lopussa.

Seuraavaksi luvussa 3 pureudun tutkimuksen teoreettiseen osuuteen verkostoista ja verkostoitumisesta. Tarkastelen verkostoitumista teoriana sekä sitä, miten verkostoteoriaa yleensä voidaan hyödyntää tieteissä. Huomioni kiinnittyy uuteen verkostoteoriaan, jonka on muodostettu matemaattisten tutkimusten pohjalta, mutta se on hyödynnettävissä myös ihmistieteiden yhteydessä. Tämän jälkeen käsittelen sitä, miten verkostoitumista yleensä voidaan hyödyntää sosiologisessa tutkimuksessa. Sitten nostan esiin uuden verkostoitumisteorian keskeisimpiä käsitteitä kuten linkit, solmut, dyadit ja navat. Lopulta tarkennan, mitä verkostoitumisella juuri tässä tutkimuksessa tarkoitan ja millaisiin asioihin kiinnitän huomiota.

Luvussa 4 luon pikaisen taustan tutkimuksessa käsiteltäville tapahtumille. Selitän millainen tilanne Suomessa oli 1800-luvun puolen välin jälkeen Venäjän vallan alla. Krimin sota vaikutti monella tavalla historian kulkuun ja vaikutukset nähtiin sekä valtiollisella että paikallisella tasolla. Krimin sodan jälkeen alkoivat myös Venäjän yhtenäistämistoimien ensiaskeleet, jotka ensin vaikuttivat lähestulkoon pelkästään positiivisesti Suomessa. Suomen ja Venäjän tilanteen kuvailemisesta siirryn F.I. Färlingin henkilökohtaisen elämän käsittelemiseen. Kerron hänen taustastaan, millaiseen perheeseen hän syntyi ja miten hänen koulunkäyntinsä eteni. Käsittelen hänen harrastuksiaan ja kiinnostuksen kohteiden muotoutumista. Päätän hänen aiemman elämänsä tutkailun ammatillisen pätevyyden hankkimiseen. Sen jälkeen vasta kuvailen Porin tilannetta ja sitä, millaisia muutoksia kaupungissa oli ennen vuotta 1880 tapahtunut ja millaiset muutokset ovat vasta alkaneet tapahtua. Merkittä tapahtuma on Porin viimeisin palo vuonna 1852 ja kaupungin jälleenrakentaminen.

Sitten päästään lukuun 5 ja varsinaiseen aineiston käsittelyyn. Tässä luvussa nostan esiin tärkeimpiä niin yhteiskunnallisia kuin henkilökohtaisiakin projekteja, joissa Färling oli osallisena. Ihan ensimmäisenä kerron siitä, miten Färling saapui Poriin ja miksi juuri Poriin saapuminen on aineiston analyysin kannalta oikein sopiva hetki vetää tutkimuksellinen aikaraja. Sitten kerron lyhyesti hänen avioliitostaan ja perhe-elämästään, mikä kattaa luonnollisesti hänen yksityiselämänsä osuuden, mutta antaa jo käsityksen hänen kytköksistään eri yhteiskuntaluokkiin. Sitten alan käsitellä hänen ammatillista uraansa ja sivistystoimistaan vapaa-ajalla. Esimerkiksi jäljessä mainitusta otan tutkittavaksi yhden hänen mielenkiintoisimmista julkisista puheistaan ja selitän

tarkemmin, mitä tämä kyseinen puhe kertoo hänen sivistyksen tasostaan ja siitä, millaisiin asioihin hän halusi yhteiskunnassa vaikuttaa.

Henkilökohtaisesta elämästä siirryn yhteiskunnallisemman toiminnan pariin ja erääseen Färlingin rakkaimmista harrastuksista eli sanomalehtien maailmaan. Sanomalehtien kautta pääsen käsittelemään poliittisia aatteita sekä Färlingin puoluekantaa, minkä jälkeen onkin helppo seuraavaksi ottaa hänen kunnallispoliittinen toimintansa tarkasteluun. Kunnallispolitiikassa tuohon aikaan tärkeimmäksi ongelmaksi nousee suomenkielen aseman kysymys. Tarkastelen Färlingin suhdetta suomalaisuusaatteeseen ja suomenkielen virallistamispyrkimyksiin. Poliitiikan ja suomalaisuusaatteen, kansallisen heräämisen ja historian tuntemuksen kautta pääsen Färlingin seuraavan harrastuksen eli museotoiminnan pariin. Museoista puhuttaessa tärkeimmäksi hetkeksi nousee Satakunnan museon perustaminen.

Museoiden jälkeen seuraa kaksi ehdottomasti tutkimukseni hedelmällisintä alalukua nimittäin rautatien rakentamista Poriin käsittelevä alaluku sekä Färlingin vapaapalokuntalaistointia käsittelevä alaluku. Rautatien rakentaminen liittyy voimakkaasti teollistumiseen ja kaupungin modernisoitumiseen. Porin Vapaaehtoinen Palokunta on merkittävä toimija Porin kaupunkielämässä, ei pelkästään paloturvallisuuden vuoksi, vaan juuri kansalaistoiminnan organisoijana ja eri yhteiskuntaluokkien yhteen tuojana. Porin VPK oli myös aktiivisesti mukana ottamassa kantaa Venäjän keisarin venäläistämistoimia vastaan. Tässä kohdassa käy myös ilmi se, miten Färling aktiivisesti halusi levittää vapaapalokuntatoimintaa kaupunkien ulkopuolille.

Färlingin elämää käsittelevästä luvusta siirryn lukuun 6, jossa käsittelen hänen kuolemaansa ja porilaisten elämää hänen kuolemansa jälkeen. Joitakin muutoksia kaupungin elämässä tapahtui lähes välittömästi hänen poismenonsa jälkeen, mutta monet hänen toimistaan vaikuttivat myös myöhemmin kaupungin kehitykseen. Aineiston käsittelyluvun jälkeen yhteenvetoluvussa 7 kertaan vielä uudelleen aineiston tärkeimmät löydökset ja tuon loppuun aloittamani analyysin. Tässä luvussa tuon voimakkaammin esiin aineiston ja teorian välisen yhteyden ja selitän vielä uudelleen teorian avulla löydöksiäni. Analyysiä tehdessä tulee selkeämmin esiin Färlingin erityisyys henkilönä. Loppuluvussa 8 reflektoin tekemääni tutkimusta ja vedän johtopäätöksiä analyysini perusteella. Arvioin tutkielman onnistumista ja pohdin, mitä olisin voinut tehdä toisin. Tässä luvussa avaan myös jatkotutkimusmahdollisuuksia ja esittelen suuntia, joihin samaa tutkimusta voisi vielä laajentaa. Lisäksi pohdin sitä, mitä tutkimuksellani on annettavaa yhteiskuntatieteille.

2 Historiallinen sosiologia ja mikrohistoria

2.1 Historiallinen sosiologia

Tutkielmani on tapaustutkimus ja edustaa *historiallista sosiologiaa*. Historiallinen sosiologia on sosiologista tutkimusta, jossa esitetään historiaan suuntautuvia kysymyksiä, hyödynnetään historiallisia aineistoja ja historiallista otetta. Se ei kuitenkaan ole sosiologian erityisala. Historiallisen sosiologian erottaa historian tutkimuksesta sen täsmällinen ja näkyvä suhde teoriaan. Sosiologinen tutkimus on aina jollain tavoin pohjautunut ja suuntautunut historiaan.¹⁷

Mikä tahansa menneen yhteiskunnan tutkiminen ei ole historiallista sosiologiaa. Tutkimuksesta tekee sosiologista kolme seikkaa. Ensinnäkin sosiologeja kiinnostaa se, miten ihmisten ryhmäjäsenyydet ja kulttuureihin kuuluminen vaikuttavat heidän toimintaansa. Toiseksi sosiologinen tutkimus on kiinnostunut siitä, millä tavoin yhteiskunta on rakentunut. Kolmas kiinnostuksen kohde on erilaisten yhteiskunnallisten ilmiöiden rakentuminen tai konstruoituminen. Konstruktivistisen näkökulman mukaan yhteiskunnalliset asiantilat ja instituutiot ovat tulosta siitä, miten toimijat ovat tulleet ne määritelleiksi.¹⁸

Sosiologiasta tekee historiallista sen empiirisen tutkimuskohteen sijaitseminen menneisyydessä. Tässä suhteessa historiallista sosiologiaa on kahdenlaista. Yleensä sosiologit etsivät nykyisen yhteiskunnan ”juuria” historiasta. Tällainen tutkimus on esimerkiksi Max Weberin *Protestanttinen etiikka ja kapitalismin henki*¹⁹, jossa Weber pyrkii todistamaan, että modernin länsimaisen kapitalismin mentaaliset edellytykset löytyvät kalvinistisesta uskosta. Toinen mahdollisuus historiallisessa sosiologiassa on se, että sosiologiset kysymykset nähdään ylihistoriallisena. Tällöin sosiologi tarkastelee menneisyyden yhteiskuntaa vain yhtenä tapauksena, joka ilmentää kiinnostuksen kohteena olevaa yleistä sosiologista ilmiötä. Tässä tutkimussuuntauksessa eri aikoina esiintyviä yhteiskuntia voi tarkastella keskenään vertailukelpoisina tapauksina. Esimerkkinä tällaisesta tutkimuksesta voidaan pitää Theda Skocpolin teosta *States and Social Revolutions* (1993), jossa Skocpol erittelee ja vertailee Ranskan, Venäjän ja Kiinan vallankumouksia tarkoituksenaan löytää yhteiskunnallisille vallankumouksille yhteisiä syytekijöitä tullen kuitenkin siihen lopputulokseen, ettei tapauskohtaisten tulosten yleistäminen olekaan välttämättä mahdollista. Tapauksia tulee siis tutkia puhtaasti tapauksina.²⁰ Minun

¹⁷ Anttila 2005, 101.

¹⁸ Ruonavaara 2005, 81–83.

¹⁹ Weber 1904–1905

²⁰ Ruonavaara 2005, 84–85.

tutkimukseni edustaa tätä jälkimmäistä tutkimustapaa. Olen kiinnostunut Färlingistä ja hänen toiminnastaan Porissa tapauksena.

Käytännössä sosiologi tutkii aina menneitä tapahtumia, sillä tulevaisuudessa tapahtuvan aineiston kerääminen on käytännössä mahdotonta. Näin ollen ei periaatteessa ole eroa sillä, onko tutkimusaineisto kerätty viikontakaisista vai vuosisadantakaisista tapahtumista. Ero lähimenneisyyteen sijoittuvan sosiologian ja varsinaisen historiallisen sosiologian välillä tulee esiin useimmiten tutkimusaineistossa. Sadan vuodentakaisista tapahtumista ei voi kerätä esimerkiksi kyselyaineistoa, vaan on luotettava arkistotietoon.²¹

Historiallisen otteen omaksuminen sosiologiassa edellyttää prosessinäkökulmaa ja kontekstin huomioonottamista. Prosessinäkökulma on sitä, että kiinnitetään huomiota niihin ajassa kehittyviin tapahtumakulkuihin, joiden kautta tutkittava ilmiö tuli siksi, mitä se on. Tarkoituksena on tavoittaa sellainen ajan perspektiivi, jossa sosiaaliset ilmiöt muuntuvat ajallisesti etenevänä tapahtumien ketjuna. Käytännössä tämä tulee tutkimuksessa esiin kerronnallisuutena. Historian tutkimuksessa käytetään kuitenkin termiä *narratiivi* ja tutkimuksessa tuotetaan narraatio. Historian tutkimuksen narraatio ei aina ole vain aineistoa esittelevää vaan myös aineiston analyysiä. Tutkija siis nostaa aineistosta omasta mielestään huomionarvoisia asioita osaksi narraatiota, jolloin taustalla pitää jo olla aineiston pitkälle vietyä analysointia.²²

Kiinnostus ilmiöiden historialliseen kontekstiin on siis prosesseja hahmottavan kerronnallisuuden ohella edellytys historialliselle yhteiskuntatutkimukselle. Tämä tarkoittaa sitä, että tapahtumat on liitettävä vallinneisiin olosuhteisiin. Tällaisia olosuhteita voivat esimerkiksi olla poliittiset tapahtumat ja aatevirtaukset. Kysymys on joka tutkimuksessa aina niistä relevanteista olosuhteista, jotka liittyvät tutkimuksen kohteeseen. Kontekstia ovat ne asiat, jotka ikään kuin taustatekijöinä liittyvät yhteen tarkasteltavan asian kanssa. Kontekstit ovat sekä teoreettisia, että historiallisia. Teoreettinen konteksti sisältää käsitteet ja teoreettisiksi väitteiksi kiteytyvät ideat, joiden avulla todellisuutta kuvataan, tulkitaan ja selitetään. Nämä muodostavat näkökulman tutkittavaan kohteeseen ja näkökulma suuntaa tutkijan huomion tietentyyppeihin tosiasioihin. Nämä tosiasiat taas muodostavat tutkimuksen kannalta relevantit historialliset kontekstit.²³ Joka tapauksessa pitkälle menneisyyteen sijoittuvan aineiston tutkiminen vaatii aina yhteiskuntatieteilijältä laajaa historiantuntemusta kyseiseltä ajalta. Tällainen kattavan ajankäsityksen rakentaminen voi olla työlästä ja paljon aikaa vievää, kun historialliset kontekstit ja tapahtumiin liittyvät kytkökset laajenevat.

²¹ Ruonavaara 2005, 86–87.

²² Ruonavaara 2005, 89.

²³ Ruonavaara 2005, 92–93.

2.2 Mikrohistoria

2.2.1 Mikro- ja makrotason historia

Historiantutkimus voidaan jakaa kahteen osa-alueeseen, joita ovat *makrohistoria* ja *mikrohistoria*. Mikro- ja makrohistorian erottelu toisistaan perustuu vallitsevasti tilaan perustuviin metaforiin.²⁴ Mikrohistoria luotiin vastustuksena makroskooppiselle ja kvantitatiiviselle historiankirjoitukselle.²⁵ Italialaiset historioitsijat loivat 1970-luvulla nykyisen termin mikrohistoria. Tätä käsitettä oli kuitenkin käytetty jo aikaisemmin historiankirjoituksessa, mutta nämä vanhemmat määritelmät eivät vastaa sitä, mitä mikrohistoria nykypäivänä tarkoittaa. Varhaisempia määritelmiä mikrohistorialle ovat olleet esimerkiksi ”tapahtumien historia” ja paikallishistoria.²⁶ Suomalaisen mikrohistorian johtohahmo Matti Peltonen kutsuu paikallishistoriaa ja elämäntutkimusta ”vanhaksi” mikrohistoriaksi.²⁷

Mikrohistoriasta kirjoittaessa esiin nousee myös käsite marginaali-ilmioistä, jolla viitataan siihen, että makrotason historian kirjoituksesta poiketen mikrohistoriassa usein kiinnostus kohdistuu yhteiskunnan marginaaliin. Mikrohistoriassa analysoidaan usein pienyhteisöjä kuten kyliä, perheitä tai ammattiryhmiä.²⁸ Mikro- ja makrotaso ovat saman kokonaisuuden eri ulottuvuuksia. Mikään tutkimuskohde tai ilmiö ei ole automaattisesti jompaankumpaan kuuluvaa. Harvemmin makrotason tutkimukseen lopulta jää pelkästään mikrotasolle, vaikka se sieltä liikkeelle lähtisikin. Lopulta suhde yksilön ja yhteisön - mikro- ja makrotason - välillä on aina kaksisuuntainen. Ei pitäisi niinkään tuijottaa syihin ja seurauksiin, vaan myös tiedostaa tasojen välinen vuorovaikutus. Ainutlaatuisen ja erityisen kautta voidaan löytää jotain yleistä.²⁹

Yksilöt eli toimijat eivät yksinkertaisesti rajattuna kuulu vain mikrotasolle ja rakenteet makrotasolle. Yksilö ja rakenteet eivät ole toistensa vastakohtia, vaan toiminnalla luodaan muutoksia molempiin. Yksilöt eivät vain ole passiivisesti rakenteiden armoilla. Yksilöt luovat ajassaan strategioita, joilla selviytyä vallalla olevassa maailmassa. Näitä strategioita voidaan tutkia mikrohistorian avulla.³⁰ On sanottu etteivät mikrotason tapaukset ja ilmiöt ole välttämättä yleistettävissä eivätkä kaikki tutkimuskohteet kerro mitään laajemmasta historiallisesta tilanteesta. Mutta näin voi olla myös toisinpäin. Makrotason tilanteet ja muutokset eivät välttämättä näy kaikkien yksilöiden elämässä. Täten makrotason suuria muutoksia ei voi suoraan vetää osaksi

²⁴ Peltonen 1999, 52.

²⁵ Ginzburg 1976, 175.

²⁶ Ginzburg 1976, 167–175.

²⁷ Peltonen 2008, 28.

²⁸ Ollila, 1998, 10–11.

²⁹ Elomaa 2006, 63.

³⁰ Elomaa 2006, 63–64.

yksilöiden henkilökohtaisia tarinoita.³¹ Todellisuudessa siis mikä tahansa lopputulos voi olla mahdollinen ja totuus selviää vain asioita tapauskohtaisesti tutkimalla.

2.2.2 Mikrohistoria ja aatehistoria

Matti Peltonen liittää mikrohistorian osaksi mentaalihistorian kirjoittamista. Tällä hän tarkoittaa sitä, että mikrohistoriassa tutkijan mielenkiinto kohdistuu aikalaisten ajatuksiin, astenteisiin ja mielipiteisiin perinteisen toiminnan ja tekojen sijaan. Mikrohistoriassa mielenkiinto siirtyy myös suurmiesten ja valtaapitävien keskuudesta ”kansan historiaan” tai alempien yhteiskuntaluokkien historiaan. Tästä syystä mentaliteettien historia on oppositioasemassa vanhaan aatehistoriaan nähden. Koska alempien luokkien kansalaisilla ei ollut tapana kirjoitella päiväkirjoja, puheita, pamfletteja, tutkielmia tai pöytäkirjoja ei voida suoraan tutkia heidän tekojaan ja sanojaan, vaan täytyy matkustaa muilla tavoin heidän ajatustensa maailmaan.³²

Tällä tavoin voidaan nostaa alempien yhteiskuntaluokkien yksilöt tietoisiksi ja erehtyviksi yksilöiksi – subjekteiksi – perinteisen objektinäkemys sijaan. Subjektikäsitteen myötä historian aikakäsitys syvenee. Historian tutkimus on edelleen prosessien tutkimusta, mutta prosessit ja aika voivat olla monikerroksisia. Tapahtumat eli prosessit voivat olla yhtäläisiä eri- kuin samanaikaisiakin eri ihmisille.

Ongelmia luo se, ettei ihmisiä voida nähdä aina rationaalisina ja täydellisinä olentoina. Ihmiset tekevät virheitä ja heidän toimintansa voi olla epäloogista. Subjektit järkeilevät asiat eri tavalla ja eri tiedon pohjalta, kuin tutkijat.³³ Ihminen on sekä subjekti että objekti, joka ei vain elä ajan virrassa, vaan hänellä on myös kyky erottaa toisistaan ajan eri tasot: menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus.³⁴ Uudessa mikrohistorian suuntauksessa, joka sai alkunsa 1970-luvulla, ajatellaan, että kaikilla on tapana syllistyä milloin rationaaliseen, milloin epärationaaliseen toimintaan. Tässä mikrohistoria poikkeaa esimerkiksi taloustieteistä.³⁵

Jutta Ahlbeck-Rehn huomauttaa, että mikrohistoriallinen ote sopii hyvin sosiologiselle tutkimukselle, koska se mahdollistaa ilmiöiden pikkutarkan tutkiskelun, se nostaa subjektin ja kokemukset tutkimuksen keskiöön ja mahdollistaa monien äänien (diskurssien) havaitsemisen aineistosta. Mikrohistoriallisessa tutkimuksessa valta ymmärretään sosiaalisena käytäntönä, mikä taas mahdollistaa yhteiskuntatieteellisen vallan tutkimisen. Mikrohistoriallinen vallan näkemys tulee hyvin lähelle Foucault'n ajatusta vallasta ja sen harjoittamisesta. Lisäksi mikrohistoriallinen

³¹ Elomaa 2006, 66.

³² Peltonen 1992, 6–15, 25.

³³ Peltonen 1992, 35–37, 41–42.

³⁴ Ahtinen & Tervonen 1996, 18.

³⁵ Peltonen 1999, 57–58.

ote mahdollistaa useiden sosiaalisesti rakentuvien ilmiöiden kuten ruumiillisuuden, seksuaalisuuden, moraalien ja rikosten tutkimisen.³⁶

Vaikka mikrohistoriassa usein kiinnostuksen kohteiksi nousevatkin erikoiset tapaukset ja omalaatuiset henkilöt, tarkoitus ei ole kuitenkaan keskittyä poikkeuksiin ja omituisuuksiin. Mikrohistorian pyrkimys on läpivalaista yksittäistapausten kautta tiettyä aikakautta, muutosprosessia tai ihmisten elämänehtoja.³⁷

2.2.3 Johtolangat

Niin kuin ohi kulkeva eläin jättää jälkiä, jää myös menneisyydestä jälkiä, joita historian tutkija voi myöhemmin käyttää johtolankoina. Tällä tavalla mikrohistorioitsija on kuin metsästäjä, joka jäljittää saalistaan.³⁸ Yksi Ginzburgin tunnetuksi tekemä mikrohistorian lähestymistapa on ajatus johtolangasta.³⁹ Johtolanka (oire, jälki, vihje) voidaan nähdä merkin vastakohtana. Merkki on jonkun tietoisesti esittämä ja kulttuuriseen sopimukseen perustuva, mahdollisesti täysin symbolinen viite. Johtolanka taas on osa kokonaisuudesta, orgaanisella tai luonnollisella tavalla johonkin suurempaan viittaava ilmiö.⁴⁰ Anna Sivula, joka on tutkinut kulttuuriperintöprosesseja, näkee, että nostamalla esiin jälkiä menneisyydestä ja yhdistämällä niitä historiallisiin merkityksiin tutkija osallistuu itse kulttuuriperintöprosessiin. Tulisi myös muistaa, että sekä aineelliset että aineettomat kohteet voivat olla historiallisesti arvokkaita.⁴¹

Mikrohistoria on tuonut historiantutkimukseen uusien mielenkiinnon kohteiden myötä aivan uuden tutkimusaineiston, vaikkakin se on tarkoittanut sitä, että tutkijan täytyy luoda omat arkistonsa perinteisten arkistojen sijaan.⁴² Mikrohistorian suurin toteutuksellinen haaste onkin dokumenttien huono saatavuus. Mutta mikrohistorioitsijoilla on tapana seurata kaikkia mahdollisia jälkiä, jotka tutkittavat henkilöt ovat jättäneet taakseen. Tarpeeksi kattavan aineiston kerääminen voi olla hankalaa ja tulkintojen tekeminen kyseenalaista, mutta niissä on joskus jopa enemmän mieltä, kuin valmiiksi dokumentoiduissa ja kirjoitetuissa historioissa.⁴³

³⁶ Ahlbeck-Rehn 2005, 256–257.

³⁷ Ollila, 1998, 11.

³⁸ Ginzburg 1976, 48–49.

³⁹ Ginzburg 1976.

⁴⁰ Peltonen 1999, 131.

⁴¹ Sivula 2010, 26.

⁴² Peltonen 1992, 16–20.

⁴³ Ginzburg 1976.

On muistettava, että aineistona käytettäviä dokumentinomaisia tekstejä ei pidä käsitellä pelkästään dokumentoivina, vaan ne heijastavat menneisyyden sattumuksia, asiayhteyksiä ja sosiaalisia kokonaisuuksia, sekä antavat näille heijastuksille merkityksen. Lisäksi tutkija tulkitsee dokumentteja vielä kerran uudelleen omassa ajassaan, jolloin ne saavat lisää merkityksiä. Erityisen kiinnostavia ovat säröt ja ristiriidat, jotka löytyvät joko itse tutkittavaista dokumenteista tai niiden suhteesta ympäröivään yhteiskuntaan.⁴⁴

Tutkittavat tekstit voivat mikrohistoriassa olla myös täysin fiktiivisiä tai muodoltaan narratiivisia, mikä poikkeaa perinteisestä historiatutkimusaineistosta. Nämä tekstit luovat uudenlaisen kuvan murroksesta suullisen ja kirjallisen kulttuurin välillä. Perinteentutkijat kutsuvat joskus mikrohistoriallisia lähteitä aarrearkuiksi, koska niistä saatava informaatio on paljon suurempaa kuin perinteinen faktallinen tieto. Tuotetut tekstit voivat kuvastaa myös ihmisten luovuutta ja persoonallisuutta. Ja jos lähteet ovat aarrearkkuja, niin yksittäiset jäljet ovat jo itsessään aarteita.⁴⁵

⁴⁴ Ahlbeck-Rehn 2005, 263.

⁴⁵ Salmi-Nikander 1996, 118–119.

3 Verkostoituminen teoriana

Verkostot ovat olleet mielenkiintoinen tutkimuksen aihe useissa eri tieteissä. Verkostotutkimus on tuonut yhteen sosiologeja, antropologeja, matemaatikkoja, taloustieteilijöitä, politiikantutkijoita, psykologeja, viestinnätutkijoita, väestötieteilijöitä, historioitsijoita, biologeja, fyysikkoja ja organisaationtutkijoita. Jokaisella oppialalla verkostot ymmärretään hieman eri tavoin.⁴⁶ Verkostoilla on selitetty niin solujen kytköksiä, sienirihmastoja, virusten leviämistä, maailman taloutta, politiikkaa kuin Internetin toimintaakin.⁴⁷ Verkostoteorioiden suosio perustuu fyysikko Albert-László Barabásin mukaan siihen, että olemme jakaneet maailman niin pieniin osiin, että sen kokoaminen takaisin yhteen on vaikeaa ja verkostot ovat oiva tapa ymmärtää erilaisten pienempien maailmankaikkeuden osien yhdistymistä osaksi suurempaa kokonaisuutta. Aivan kuten neuroneilla on yhteyksiä toisiinsa, aivoissamme neuronit luovat yhteyksiä ympäri kehoamme kehomme hermostojen välityksellä myös me olemme osa maailmanlaajuista sosiaalista verkostoa.⁴⁸

Aluksi monet verkostotutkijat uppoutuessaan laajaan ja monimutkaiseen verkostojen maailmaan luulivat verkostojen olevan täysin sattumanvaraisia. Säännöllisyys oli lähinnä poikkeus tai harha. Näin olettivat myös matemaatikot Paul Erdős ja Alfréd Rényi epäonnistuessaan luoda matemaattista kaavaa sosiaaliselle verkostoitumiselle. He huomasivat, että linkkien määrä vaikuttaa eksponentiaalisesti verkoston laajuuteen. Jokainen uusi linkki kahden yksikön välillä liittää myös uuden yksikön jo olemassa olevat linkit osaksi verkostoa. Näin ollen verkon muodostuminen vaikuttaa täysin hallitsemattomalta.⁴⁹

Maailman verkot ja verkostot eivät kuitenkaan ole satunnaisia. Molekyylit eivät reagoi toisiinsa sattumanvaraisesti. Ihmiskehon hermostot eivät toimi yhdessä sattumanvaraisesti. Myöskään ihmisten väliset vuorovaikutukset eivät voi olla täysin sattumanvaraisia tai muuten kansojen, valtioiden, kirkkojen tai minkään muunkaan sosiaalisen ryhmän olemassa olo ei olisi mahdollista.⁵⁰

⁴⁶ Eriksson 2015, 10.

⁴⁷ Barabási 2002.

⁴⁸ Barabási 2002.

⁴⁹ Barabási 2002, 16–25.

⁵⁰ Barabási 2002, 29.

3.1 Verkostot tieteissä

3.1.1 Biologian verkostot humanististen tieteiden apuna

Verkostoteoreetikot usein suvereenisti soveltavat toistensa ajatuksia ja näkemyksiä verkostoista tieteenalasta riippumatta. Filosofit voivat käyttää biologian termistöjä vertauskuvina ja yhteiskuntatieteilijät voivat hyödyntää fyysikkojen löydöksiä. Kasvitieteilijät ovat tuoneet verkostoteorioihin käsitteet rihmastoista ja juurakosta. Juurakkoajatuksen keskiössä on hierarkkinen juuristo, jonka keskiössä on maavarsi, johon kaikki juuriston tieto lopulta johtaa. Rihmastonäkemyksen mukaan taas verkoston jokainen osa ja ääripää ovat yhtäläillä kytköksessä verkoston keskustaan ja muihin ääripäihin.⁵¹

Filosofit Gilles Deleuze ja Félix Guattar ovat käyttäneet rihmastoteoriaa verkostoista selittämään kieltä, valtarakenteita, taiteita, tieteitä sekä yhteiskunnallisia jännitteitä. Rihmastonäkemyksellä voidaan selittää avoimia, keskuksettomia ja ei-hierarkkisia järjestelmiä, kun ne ovat mahdollisimman laaja-alaisia ja heterogeenisesti koostuneita. Tällaisissa verkostoissa liikkuvan tiedon laatu ja luonne vaihtelee suuresti eikä yhdellä verkostolla ole yhtä tavoitetta, vaan tieto poukkoilee verkoston eri puolilta toisille. Tällainen kuvaus onkin omiaan kertomaan paljon maailmasta suuressa mittakaavassa.⁵²

3.1.2 Verkostot historiatieteessä

Verkostoitumisen käsitteenä ja teoriana historiatieteessä löivät läpi isä ja poika William McNeill ja J.R. McNeill. Kuten jo edellä luvussa 2 mainitsin, yleensäkin teorioiden käyttö historiatieteessä on varsin vähäistä. Muita tunnetuimpia historiatieteellisiä teorioita ovat vedon ja työnnön teoria, sukupolviteoria ja noidankehäteoria.⁵³ McNeill & McNeill pyrkivät verkostoitumisen avulla selittämään koko maailman historiaa ja ihmisen menestystä maapallolla. Heidän mukaansa ihminen on varhaisista ajoistaan lähtien luonut verkostoja ja nämä verkostot ovat ohjanneet sivilisaatioiden kehitystä.⁵⁴

Ihmisen pyrkimyksen muuttaa olojaan vastaamaan enemmän toiveitaan historiaa eteenpäin ajavana voimana. Tämä tarkoittaa yhtäläillä sekä aineellisia että henkisiä oloja ja toiveita. Ihmisten tavoitteet luonnollisesti riippuivat tarjolla olevista tiedoista ajatuksista ja esimerkeistä. Nämä taas riippuivat siitä, millaisia kytköksiä ihmisillä oli toisiinsa ja miten tieto ja tavarat vaihtuivat

⁵¹ Telivuo 2015, 43–44.

⁵² Telivuo 2015, 43–44.

⁵³ Hietala 2001, 26.

⁵⁴ Eriksson 2009, 18.

keskenään. Verkostoituminen on ihmiselle luontainen tapa toimia, kerätä sekä jakaa informaatiota ja viedä omia asioitaan eteenpäin. Ja vaikka ihmisten välinen verkko on aikojen saatossa muuttanut muotoaan ja merkitystään, se on kuitenkin aina ollut läsnä. Verkostot ovat aina ohjanneet ihmisten jokapäiväisiä pyrkimyksiä.⁵⁵

Kaikki ihmisten muodostamat verkot ovat sekoitus yhteistyötä ja kilpailua. Verkostot ovat antaneet ihmisryhmille ja yksittäisille ihmisille valtaa. Verkostoituminen on yhtä aikaa mahdollistanut erilaisten taitojen hyödyntämisen yhteisen tavoitteen saamiseksi sekä yksilöiden eri aloille erikoistumisen. Hyvin verkostoituneen ihmisen ei tarvitse tietää tai osata tehdä itse kaikkea, kun vain tuntee paljon ihmisiä, jotka omaavat tarvittavat tiedot ja taidot. Tällaisella ihmisellä on mahdollisuus erikoistua myös itse paremmin omaan mielenkiinnonkohteeseensa.⁵⁶ Erikoistuminen taas edesauttaa ihmisten eriytymistä ja ryhmien jakautumista. Se aiheuttaa epätasa-arvoistumista yhteisöissä.⁵⁷ Verkon tiheytyminen on muuttanut valtioiden, väestöryhmien ja yksilöiden kohtaloita. Se on tuonut mukanaan aina uusia tyytymättömyyden aiheita, eriarvoisuutta ja jännitteitä. Paradoksaalisesti ihmiset ovat voineet aina hakea lohtua ja vapautta uudelleenryhmittymisestä ja verkostoitumisesta.⁵⁸

Koska verkostojen keskeinen toimintatapa ja -periaate on ollut viestintä, viestinnän tehostuminen ja viestintäteknologian kehittyminen, joka on vaikuttanut merkittävästi verkostojen muotoutumiseen maailmassa. 1800-luvulla uudet teknologiset keksinnöt ja yhteiskunnan muutokset punoivat maailman yhä tiiviimpään verkkoon. Höyrylaivat, rautatiet ja lennätin tehostivat viestien kulkemista ympäri maailmaa entistä nopeammin.⁵⁹ Tällöin tapahtui viimeinen askel maailmanlaajuisen verkoston laajentumisessa joka maailman kolkkaan. 1900-luvulle tultaessa verkosto ei varsinaisesti enää kasvanut kooltaan suuremmaksi.⁶⁰ Uudet keksinnöt kuten puhelin, radio, tv, auto ja lentokone tosin räjäyttivät viestinnän aivan uudelle tehokkuuden tasolle ja teknologia alkoi tihentää tätä maailmanlaajuista verkostoa. Tämä viestinnän ja kytkösten tiheytyminen jatkuu edelleen Internetin⁶¹ käytön yleistymisen myötä.⁶²

⁵⁵ McNeill & McNeill 2005, 20.

⁵⁶ McNeill & McNeill 2005, 22.

⁵⁷ McNeill & McNeill 2005, 22.

⁵⁸ McNeill & McNeill 2005, 394.

⁵⁹ McNeill & McNeill 2005, 394.

⁶⁰ McNeill & McNeill 2005, 315.

⁶¹ Uuden ajan keksintöjä luetellessa otetaan nykyisin usein huomioon Internet, mutta teknologisesta näkökulmasta katsottuna valokuitukaapelin keksiminen on ollut höyrykoneeseen verrattavissa oleva teknologinen mullistus ja sen mainitseminen olisi toivottavaa.

⁶² McNeill & McNeill 2005, 394.

3.2 Verkostot sosiologiassa

Verkostot sekä yhteiskunnalliseen historiatieteeseen että sosiologiaan toi sosiologi Charles Tilly. Hänen teoksensa *As sociology meets history* käsittelee sosiologian ja historian suhdetta ja millä tavalla historiaa voidaan tutkia sosiologisista menetelmistä. Hän nostaa verkostoitumisen tutkimuksen ja verkostoteorian esimerkiksi oivallisesta teoriasta, jota käyttää historiallisen sosiologian tutkimuksissa.⁶³

Sosiologiassa verkostot liittyvät siihen perustavanlaatuisen kysymykseen: Miten yhteiskunta ylipäänsä on mahdollinen?⁶⁴ Sosiologia lähtee tieteenä siitä lähtökohdasta, että ihminen on sosiaalinen eläin, jolla on luontainen tarve olla sosiaalisessa kanssakäymisessä toisten ihmisten kanssa. Yhteen liittymisen tavat voidaan jakaa sekä yhteisölliseen ja yhteiskunnalliseen riippuen siitä, onko tarve yhdistymiseen itseisarvo vai tuleeko kannuste yhdistyä ryhmän ulkopuolisista tarpeista.⁶⁵ Verkostoitumisesta puhutaan ihmistieteissä myös termillä verkottuminen. Kysymys on lähinnä kielellisestä valinnasta esimerkiksi suomentamistilanteessa, vaikka sillä voidaankin saman ilmiön kahta eri puolta. Toisaalta maailma verkottuu, ihmisten verkko punoutuu todellisuuden ylle. Toisaalta ihmiset verkostoituvat, luovat yhteyden toisiinsa. Englanniksi nimitys molemmille ilmiöille on *networking*.

Sosiaaliset verkostot koostuvat pienemmistä osista, joita kutsutaan *ryhmiksi*. Ryhmä on kahden tai useamman keskenään toistuvassa vuorovaikutuksessa olevan ihmisen yhteenliittymä. Ryhmälle on ominaista jäsenten kesken vallitseva yhteenkuuluvuuden tunne. Ryhmän jäsenet ovat sitoutuneita yhteisiin tavoitteisiin ja he ovat myös erikoistuneet erilaisiin rooleihin. Näin ollen mikä tahansa joukko ihmisiä ei ole ryhmä.⁶⁶

Ryhmän sisäiset suhteet voidaan taas jakaa esimerkiksi kahden ihmisen väliseksi suhteeksi eli *dyadiksi* tai vaikka kolmen ihmisen muodostelmaksi *triadiksi*. Dyadi ja triadi ovat luonteeltaan täysin erilaisia. Dyadit ovat sosiaalisten suhteiden keskeinen muoto. Se voi olla olemassa vain, jos molemmat osapuolet haluavat ylläpitää ja säilyttää sen. Jo kolmannen osapuolen lisääminen ryhmään muuttaa sen luonnetta perusteellisesti. Tällöin esimerkiksi salaisuuksien pitäminen tulee mahdolliseksi. Siinä missä dyadi voi olla olemassa vain jatkuvan ylläpidon ja yhteisymmärryksen kautta, jokainen kahta yksilöä suurempi ryhmä ei ole riippuvainen kenestäkään tietystä ryhmän jäsenestä.⁶⁷ Michel Serresin mukaan verkoston perusmuoto on aina vähintään triadin mallinen.⁶⁸ Hänen teoriansa verkostoista ja niiden sisäisistä ryhmistä perustuu keskeiseen kommunikaatioon,

⁶³ Tilly 1981.

⁶⁴ Kouvo 2014, 137.

⁶⁵ Töttö 2006, 154.

⁶⁶ Kouvo 2014, 138.

⁶⁷ Kouvo 2014, 138–139.

⁶⁸ Pyytinen 2015, 86.

tämän kommunikaation tehokkuuteen ja toimivuuteen sekä tätä kommunikaatiota vaikeuttavien tekijöiden ulkopuolelle sulkemiseen.⁶⁹ Yhteisöjen taipumus muodostuessaan pyrkiä sulkemaan muita ulkopuolelleen on sosiologiassa tuttu ajatus. Tiiviissä verkkorakenteessa väärinkäytöksiä sanktioivat normit ovat vahvoja. Mikäli haluaa olla osa verkostoa, on käyttäytyttävä sen sääntöjen mukaisesti. Sulkeutuneessa verkostorakenteessa ja tiiviissä ryhmässä huijaaminen ja vapaamatkustaminen vaikeutuvat.⁷⁰

Mark Granovetter haastoi aikaisemmat verkostoteoriat tuodessaan esiin heikkojen sosiaalisten sidoksien tärkeyden. Kun muut vielä ajattelivat, että mitä tiiviimmät ryhmät ja sosiaaliset sidokset ovat, sitä paremmin verkosto toimii, Granovetter huomautti, että hyvin usein yksilöille on hyötyä niin kutsutuista hyvän päivän tutuista. Jos ihmiset keskittyisivät omien ryhmiensä tiiviyyteen ja toimivuuteen, he eristäytyisivät kokonaan muusta maailmasta. Heikoilla sidoksilla on kuitenkin ratkaiseva merkitys kyvyissämme viestiä ulkomaailman kanssa. On monia asioita, joissa läheiset ystävät eivät pysty meitä auttamaan. Jos meidän tarvitsee levittää tietoa laajalle tai saada tietoa oman ystäväpiirimme ulottumattomista etäisemmätkin tutut voivat osoittautua hyvin arvokkaiksi. Tutut voivat auttaa vaikka työn hankinnassa tai uuden yrityksen markkinoinnissa.⁷¹

Jokainen meistä on osa laajempaa sosiaalista verkostoa ja meillä kaikilla on linkkejä toisiimme. Joillakin ihmisillä tosin näyttää olevan luontainen taito luoda moninkertainen määrä linkkejä muihin verrattuna. Näitä ihmisiä kutsutaan *kytkeytyjiksi*. Sosiaalisen verkostomme kannalta kytkeytyjät ovat äärimmäisen tärkeitä. He luovat trendejä ja muoteja, tekevät tärkeitä kauppvoja, edistävät markkinoita ja ajavat poliittisia muutoksia. Kytkeytyjät ovat lopullinen osoitus siitä, että verkostot eivät muodostu satunnaisesti.⁷²

Kytkeytyjät luovat verkostoihin *napoja*, jotka kahmivat useimmat linkit itseensä. Navat aiheuttavat ympärilleen *kuhinaa* ja ne ovatkin ansainneet saamansa huomion, sillä ne luovat verkostoihin oikoteitä. Kulkiessaan napojen kautta viesti saavuttaa paljon enemmän kuulijoita, kuin se voisi koskaan tavoittaa kulkiessaan yhden linkin kerrallaan tavallisesta ryhmästä toiseen. Navoista katsottuna maailma on todella pieni.⁷³ Navat selittävät myös sen ilmiön, miksi linkkien lisääntyessä verkosto laajenee eksponentiaalisesti ja voi näin vaikuttaa hallitsemattomalta. Sosiaalisten linkkien määrään vaikuttaa niin kutsuttu rikkaat rikastuvat -ilmiö. Ihmiset, joilla on jo entuudestaan paljon linkkejä tekevät uusia linkkejä helpommin kuin ihmiset, joilla on

⁶⁹ Pyytinen 2015

⁷⁰ Kouvo 2014, 143.

⁷¹ Barabási 2002, 46–47.

⁷² Barabási 2002, 60–61.

⁷³ Barabási 2002, 67–68.

lähtökohtaisesti vähemmän linkkejä.⁷⁴ Tehokkaiksi todettuja linkkejä suositaan muita enemmän.⁷⁵ Sanotaan, että kytkeytyjät tekevät enemmän ystäviä, kuin muut. Mutta minä väitän, että kytkeytyjät tekevät myös muita enemmän tuttavii. He luovat vahvojen sosiaalisten linkkien lisäksi runsaasti heikkoja linkkejä ja osaavat taitavasti asettua eri sosiaalisiin ryhmiin ja aseisiin.

Modernisaation sosiologia soveltuu hyvin yhteen verkostoteorian kanssa. Tähän modernin yhteiskunnan teoriaan kuuluu ensinnäkin tavoite siirtää huomio suurista kokonaisuuksista yksityiskohtiin ja niin kutsuttuihin yhteiskunnan soluihin.⁷⁶ Luokkarakenteiden murtuessa ja sosiaalisen vapauden lisääntyessä ihmiset pystyivät nyt linkittymään yhteiskuntaan uudella henkilökohtaisemmalla tavalla. Moderniin yhteiskuntaan kuului käsitys yksilöllisyydestä ja yksityisyydestä, mutta sen toinen puoli on myös henkilökohtaisuudessa. Kun yksilöllillä on vapaus toteuttaa itseään omien taipumustensa mukaan ja linkittyä yhteiskuntaan ominaispiirteittensä kautta, sosiaalisuudesta tulee henkilökohtaisempaa ja se lisää yhteiskunnan hyvinvointia.⁷⁷

3.2.1 Sosiaalinen pääoma

Kun olemme tutustuneet napojen luonteeseen ja huomanneet kasvun ja kytkennän suosimisen lait⁷⁸, jotka hallitsevat verkostoja, herää kysymys siitä, millä perusteella navat muodostuvat. Miten jostakin yksilöstä tulee kytkeytyjä tai superkytkeytyjä? Usein käytännössä useat linkit kilpailevat keskenään ja ne valitaan viestien välitykseen *kelpoisuuden* perusteella. Periaatteessa jokaisella yksilöllä on kelpoisuus muodostaa linkkejä. Jokainen on kykenevä tekemään uusia ystäviä ja tuttavii. Kelpoisuuteen voidaan kuitenkin vaikuttaa ja sitä voidaan tehostaa.⁷⁹

Verkostojen kannalta henkilökohtaiset suhteet ja maine ovat erittäin tärkeitä. Maine sisältää muuten tuntemattomasta ihmisestä paljon tärkeää informaatiota, joka voi lopulta johtaa yhteistyöhön tai siitä kieltäytymiseen.⁸⁰ Sosiaalinen pääoma on sosiologisen verkostoitumisteorian keskeinen käsite. Sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan sitä, millainen asema yksilöllä on verkostossaan ja miten hyvin hän kykenee näitä verkostoja käyttämään hyväkseen. Sosiaalisella toimijalla on sitä enemmän sosiaalista pääomaa, mitä enemmän ja mitä vaikutusvaltaisempiin ihmisiin hänellä on kontakteja. Sosiaaliseen pääomaan kiteytyy sosiaaliset velvollisuudet ja oikeudet. Sosiaalista pääomaa voi havaita sekä virallisissa että muodollisissa ihmissuhteissa.⁸¹

⁷⁴ Barabási 2002, 84–85.

⁷⁵ Barabási 2002, 90.

⁷⁶ Noro 2006, 230–240.

⁷⁷ Aro & Jokivuori 2010, 103–104.

⁷⁸ Barabási 2002, 90.

⁷⁹ Barabási 2002, 99.

⁸⁰ Teräs 2009, 15.

⁸¹ Jokinen & Saaristo 2004, 177.

Sosiaalisesta pääomasta on hyötyä muuallakin kuin sosiaalisessa elämässä, sillä sosiaalisen pääoman voi esimerkiksi tarvittaessa muuttaa rahaksi. Oikeiden henkilöiden tunteminen voi esimerkiksi avata mahdollisuudet hyvään työpaikkaan, mikä taas näkyy taloudellisessa pääomassa.⁸² Vanha sanonta *Ei ole väliä, mitä tiedät, vaan kenet tunnet* pitää sosiaalisissa verkostoissa usein paikkansa.⁸³

Ilman luottamusta on mahdotonta luoda kestäviä verkostoja. Luottamuksen paine kohdistuu erityisesti verkostojen solmukohtiin. Jos jokin tekijä solmussa pettää, se voi vaarantaa koko verkoston toiminnan.⁸⁴ Luottamus on sekä sosiaalisen pääoman lähde että sen lopputulos. Sosiaalisen vuorovaikutuksen lähtökohta on yleensä siinä, että vastapuolilla on jonkin verran luottamusta toisiaan kohtaan, mutta luottamus lisääntyy vuorovaikutuksen edetessä. Luottamukseen sisältyy myös toisen ihmisen käytöksen ennustettavuus. Keskenään samanlaisilla toimijoilla voidaan olettaa olevan lähtökohtaisesti enemmän luottamusta toisiaan kohtaan, sillä vastapuolen oletetaan toimivan ja ajattelevan samalla tavalla kuin itse. Toisen ryhmän jäsenen tai itsestään poikkeavan yksilön on vaikeampi saavuttaa luottamus.⁸⁵

Moderni yhteiskuntatiede ja modernisaationäkemykset ottaa myös kantaa siihen, miten ihmisten välinen vuorovaikutus muodostuu. Modernin ihmisen katsotaan toimivan enemmän älyllisesti kuin tunteellisesti. Kaupunkilaistumisen kiihtyessä Simmel katsoi myös kaupunkilaisten sosiaalisen vuorovaikutuksen muuttuvan maalaisesta ja älyllisyyden lisääntyminen oli tämän muutoksen ytimessä. Älyllisyys taas näkyy vuorovaikutusten laskelmoitavuutena sekä toistuvuuteen kyllästymisenä. Sosiaalinen pääoma liittyy olennaisesti vuorovaikutusten laskelmoitavuuteen. Samalla tavalla kuin taloudellinen pääoma määrää tuotantosuhteita, sosiaalinen pääoma määrää sosiaalisia suhteita. Sosiaalisessa elämässä toimii yhtäläillä näkymätön käsi, joka ohjaa eniten sosiaalista pääomaa omaavat henkilöt muita parempaan sosiaaliseen asemaan.⁸⁶

3.3 Verkostot suomalaisessa sosiaalishistorian tutkimuksessa

Verkostoitumista voi tutkia monella eri tavalla ja karkein jako onkin kvantitatiivisen tutkimuksen ja kvalitatiivisen tutkimuksen välillä. Tutkimukseni on kvalitatiivista tutkimusta, jolloin lähestyn verkostoitumista tältä kantilta. Suomessa verkostoista ja verkostoitumisesta historiallis-yhteiskuntatieteelliseltä kantilta on kirjoittanut eritoten Kari Teräs. Hänen tunnetuimmat verkostoitumista käsitelleet teoksensa ovat *Arjessa* ja *Liikkeessä – Verkostonäkökulma*

⁸² Jokinen & Saaristo 2004, 178.

⁸³ Giddens 2006, 669.

⁸⁴ Pihlström 2015, 163

⁸⁵ Keskinen & Teräs 2008, 12–14.

⁸⁶ Noro 2006, 230–240.

modernisoituihin työelämän suhteisiin 1880–1920 sekä Yritys ja yhteiskunta - Heikki Huhtamäen verkosto- ja sidosryhmäsuhteet. Koska Teräs on käyttänyt tätä teoriaa näissä tutkimuksissa tutkimani aikakauden yhteiskunnallisten muutosten selittämiseen, se soveltuu hyvin myös oman tutkimukseni teoriapohjaksi.⁸⁷

Teräs käyttää tutkimuksissaan Alberto Meluccin näkemystä verkostoista ja verkostoitumisesta. Sen mukaan jokapäiväisessä toiminnassa on taustalla piilossa olevien verkostojen ja kollektiivisen identiteetin välisiä suhteita. Arjessa nämä verkostot näkyvät vuorovaikutuksen kautta. Nämä suhteellisen pysyvät verkostot ovat läheisesti kiinnittyneitä ihmisten arkielämään ja identiteettiin. Yksilö antaa itse merkityksiä toiminnalleen verkostossa, mutta sosiaalisuus näkyy verkoston jäsenten vuorovaikutuksessa. Tämä näkökulma on erittäin antoisa myös minun tutkimukseni kannalta. Teräs tuo esiin sen seikan, että verkostoissa tapahtuu yleensä vaihdantaa. Vaihdamme kohteet voivat olla sekä aineellisia että aineettomia – tavaroita, informaatiota tai palveluksia. Verkostoissa vaihdanta on yleensä näkymätöntä ja suljettua.⁸⁸

Teräs tutkii verkostoja yhden toimijan henkilöhistorian kautta, kun taas Alapuro tuo verkostot kansalaistoimintaan ja organisoitumiseen. Alapuro teoksissaan Suomen synty ja Kansa liikkeessä keskittyy tutkimaan verkostoitumista monen toimijan näkökulmasta ja siitä millaiset verkostot mahdollistivat Suomen valtion itsenäistymisen. Alapuro keskittyy paikallisilmiöiden kuvaamiseen henkilöhistorioiden sijaan.⁸⁹ Alapuro tarkastelee erilaisten ryhmien muodostumista sekä suhdetta toisiinsa. Ryhmät voivat toimia yhdessä tai toisiaan vastaan. Eri ryhmät eivät myöskään ole samanarvoisia.⁹⁰

Keskityn toimijoiden välisten suhteiden tutkimisen lisäksi tässä tutkimuksessa myös ryhmien tarkasteluun, sillä jokainen ihminen on myös osa jotain ryhmää ja hänen arkisilla ja henkilökohtaisilla kytköksillään on merkitystä sen kannalta, millaisiin ryhmiin he kuuluvat ja millaisissa rooleissa näissä ryhmissä he toimivat. Tästä syystä voi käyttää sekä Terästä että Alapuroa esikuvini.

3.4 Verkostot tässä tutkimuksessa

Verkostot näkyvät tutkimuksessani monella eri tavalla. Teknologian kehitys luo verkostoitumiselle aivan uusia mahdollisuuksia. Toisaalta tutkimukseni aikana luodaan Suomeen valtakunnallista rautatieverkostoa, joka muuttaa postin kulkemista paikasta toiseen, toisaalta taas tieto välittyy

⁸⁷ Teräs 2009.

⁸⁸ Teräs 2009.

⁸⁹ Alapuro 1995.

⁹⁰ Alapuro 1995, 47.

vilkkaan ja tiiviin sanomalehtiverkoston avulla ja kaikki maassa tapahtuvat asiat kytkeytyvät toisiinsa. Myös puhelinten ja puhelinverkkojen yleistymisen liittyy informaation kulkemiseen ja verkostoitumiseen.

Tuli verkosto näkyä missä muodossa tahansa, sen rakentajia ovat ihmiset. Ihmiset muodostavat erinäisiä ryhmiä, yhteiskuntia, yhteisöjä, yhdistyksiä jne. Ryhmittäytymisen tarkoitus on lähentymisessä ja yhteisen voiman valjastamisessa. Samalla, kun ihmiset muodostavat ryhmiä, he myös eriytyvät toisistaan ja muista ryhmistä. Tutkimukseni esikuvia ovat tavallaan yhtä aikaa sekä Teräksen että Alapuron tutkimukset. Tutkimukseni mielenkiinnon kohteena on paikallishistoria ja organisoituminen, mutta tutkimukseni varsinainen kohde on yksilö ja hänen toimintansa.

Verkostoanalyysi antaa mainion keinon tutkia verkostoja ja verkostoitumista kvantitatiivisin menetelmin sekä kvalitatiivisin menetelmin, mutta aineistoni luonteesta johtuen joudun valitsemaan kvalitatiivisen lähestymistavan tutkimaani aiheeseen. Näin pitkälle menneisyyteen sijoittuvan ajan jakson tutkiminen ei onnistu kyselyaineiston avulla eikä siten ole koodattavissa numeraaliseen muotoon. Aineistoni on lisäksi hyvin hajanaista ja ripoteltua. Olen joutunut keräämään sitä monista eri lähteistä ja arvioimaan jokaisen lähteen, merkin ja jäljen arvon ja merkittävyyden erikseen.

Vaikka aiemmin mainitsemani rihmastonäkemykset verkostoista näyttääkin olevan varsin toimiva monia yhteiskunnallisia, kulttuurillisia ja poliittisia ilmiöitä kuvatessa, minua kuitenkin kiehtoo ajatus juurakosta, joka johtaa maavarteen. Erityisesti miellyn tähän ajatukseen maavarren vertauskuvan vuoksi. Maavarsi lisääntyy suvuttomasti ja levittäytyy eri suuntiin maan pinnan alla. Koko kasville maavarsi on yhtä aikaa sen keskus, alkuperä ja päätepiste. Sen olemassa olo riippuu maavarresta. Vaikka maavarren rikkoisi ja heittäisi pois, sen jäljelle jääneet pienimmätkin osat kykenevät kasvattamaan uuden kasvin sinne, mihin ne päätyvätkin. Tällöin kasvi voi myös levitä ja lisääntyä hallitsemattomasti.⁹¹

Joskus jotkut aatteet ja kansanliikkeet ovat niin voimakkaita ja elävät ihmisissä niin vahvoina, että niitä voidaan suoraan verrata maavarren kaltaisiin käsitteisiin. On olemassa yksilöitä, jotka yhdistyessään saavat aikaan enemmän kuin muut yksilöt. Nämä yksilöt verkostoituvat tehokkaasti heikompiinkin linkkeihin ja hyödyntävät ympäristöään mahdollisimman tehokkaasti. He saavat ajatukset ja aatteet kukoistamaan ja näyttäytymään käytännössä konkreettisina saavutuksina. Ja vaikka tämän ydin ihmisjoukon hajottaisi pienempiin osiin, heidän ajamansa aatteet eivät kuitenkaan koskaan kuole, vaan heillä on palo ajaa asiaansa, minne he ikinä sitten päätyvätkin kytkeytyen uudelleen uuden maaperän resursseihin.

⁹¹ Telivuo 2015, 43.

4 Suomi, Färling ja Pori 1800-luvun lopussa

4.1 Krimin sodan ja Venäjän modernisoitumisen vaikutukset Suomessa

1800-luvun puolessa välissä tapahtui koko Venäjän keisarikunnassa suuria muutoksia. Tappio Krimin sodassa ja hallitsijan vaihdos vaikuttivat maan kehitykseen. Suomessa ajateltiin pitkään, että hallitsijan vaihdokset vaikuttivat Suomen ja Venäjän välisiin suhteisiin eniten, mutta nykyään tiedostetaan, että Krimin sodalla oli suuri merkitys muutosten alkuun sysäisemisessä. Kun muutosprosessi oli saatu aloitettua, jokainen keisari jatkoi sitä omalla tavallaan. Muutosprosessi oli jo pitkällä ennen kuin ongelmia Suomen ja Venäjän suhteissa alkoi ilmetä. Suomalaisen asema Venäjän vallan alla oli varsin erikoinen. Ero Ruotsista oli tullut sangen äkkiä ja aluksi Suomessa saatiinkin säilyttää monet Ruotsinvallanaikaiset lait. Suomalaiset pitivät poikkeavia oikeuksiaan erityissopimuksena itse keisari Aleksanteri I kanssa, mutta seuraavien keisarien näkemys erityisoikeuksista ei ollut suomalaisten näkemystä vastaava. Venäjällä pelättiin suomalaisten kaipuuta takaisin Ruotsin vallan alle, minkä vuoksi kaikkea poliittista toimintaa tarkkailtiin ja rajoitettiin. Mihinkään hiemankaan separatismiin viittaavaan puututtiin heti.⁹²

Krimin sota toi esiin Venäjän vanhanaikaisuuden ja sitä kritisoitiin jo aikalaisten toimesta. Erityisesti ruotsalaiset pilkkasivat Nikolai I:stä vanhoilliseksi.⁹³ Nikolai I oli vahva ja ankara hallitsija⁹⁴, mutta jo hänen aikanaan tehtiin joitakin taloudellisia ja hallinnollisia uudistuksia sekä rakennettiin ensimmäiset rautatiet Venäjän keisarikuntaan.⁹⁵ Krimin sodassa (1854–1856) kärsitty tappio pakotti uuden keisarin Aleksanteri II:n tekemään kuitenkin radikaalimpia uudistuksia.⁹⁶ Tästä alkoi tietoinen agraaritaloudesta pois pyrkiminen.⁹⁷ Mutta Aleksanteri II ei ajanut muutosta, vaan myöntyi niihin. Esimerkiksi maaorjuudesta luopuessaan Aleksanteri II ilmaisi tekevänsä sen vain ehkäistäkseen mahdollista kapinaa.⁹⁸ Uudet ideologiset suuntaukset aiheuttivat levottomuuksia Venäjän sisällä. Teollistuminen ja modernisoituminen oli ainoa vaihtoehto poistaa kansan tyytymättömyyttä, luoda työpaikkoja ja parantaa kansalaisten oloja.⁹⁹

Koko muu Eurooppa oli kääntynyt sodassa Venäjää vastaan ja sen sisälläkin alkoi kapinan aallot velloa, mutta suomalaisille sota koitui lopulta hyödyksi. Sota lamautti suomalaisten merenkulun hetkellisesti ja aiheutti siten taloudellisia tappioita, mutta suomalaiset pysyivät

⁹² Meinander 2006, 93–94.

⁹³ Meinander 2006, 116.

⁹⁴ Jussila 2004, 257.

⁹⁵ Klinge 1997, 127.

⁹⁶ Jussila 2004, 257.

⁹⁷ McNeill & McNeill 2005, 357.

⁹⁸ Jussila 2004, 257.

⁹⁹ Klinge 1997, 127.

keisarille uskollisina. Suomalaisten osoittama uskollisuus ja valmius puolustaa omaa maata Venäjän vihollisilta pyyhki pois kaikki aiemmat pelot kapinahengestä.¹⁰⁰ Venäjä halusi korostaen palkita Suomalaisten uskollisuutta varsinkin siitä syystä, että Puolassa samaan aikaan kapinoitiin ja toimittiin hyvin päinvastaisella tavalla.¹⁰¹ Krimin sodasta tuli Suomelle käännekohta, joka soi kansalaisille aivan uusia vapauksia. Suomen hallintoa uudistettiin ja valtion taloutta haluttiin kehittää. Samalla myös kansalaisyhteiskunta alkoi hahmottua.¹⁰² Suomessa otetut edistysaskeleet kohti itsenäisyyttä eivät olisi olleet mahdollisia ilman Venäjän suomia vapauksia.¹⁰³ Uudenaikainen länsimainen yhteiskunta alkoi kehittyä teollistumisen ja kaupungistumisen myötä. Sahateollisuuden kehityksessä oli Suomen modernisaation alku ja sahojen vaikutus talouteen oli pitkäkestoinen.¹⁰⁴

Keisari Aleksanteri II:n suuri suunnitelma koko keisarikunnan uudistamiseksi oli kaupan ja merenkulun kehittäminen, teollisuuselinkeinoihin panostaminen, koululaitoksen laajentaminen maaseudulle, liikenneyhteyksien parantaminen sekä virkamiesten palkkojen korottaminen. Suomesta keisari halusi tehdä venäläisen liberalismiin näyteikkunan.¹⁰⁵ Rautatieverkoston laajentaminen koko Venäjän alueelle mukaan lukien Suomeen oli yksi tapa tehdä valtakunnasta yhtenäisemmän. Rautatieverkoston suunnitteleminen Suomeen aloitettiin vuonna 1856.¹⁰⁶ Suomen rautateiden kulttuurihistoriasta kirjoittanut Matti Rinne huomauttaa, että rautateiden rakentaminen ei ollut pelkästään teknologinen tapa yhdistää Suomi Venäjään, vaan ideologinen ja mentaalinen tapa saada suomalaiset työskentelemään venäläisten kanssa yhteisen projektin hyväksi. Usko rautateiden yhteiskuntaa modernisoivaan voimaan piti olla kaikkien yhteinen. Edelliset opiskelijaradikaalit J.V. Snellman, Sakari Topelius ja Elias Lönnroth ottivat innoissaan osaa rautateiden kehittämiseen. Filosofina, valtio- ja suomalaisuusmiehenä tunnettu Snellman alkoi suunnitella Suomelle omaa rataverkkoa, joka kattaisi maan kaikki kolkat mahdollisimman tehokkaasti ja tukisi maan kehitystä. Snellman näki rautateiden lisäävän Suomen aineellista vaurastumista ja sivistystä.¹⁰⁷ Topelius otti rautateihin kiivaasti kantaa sanomalehtikirjoituksissaan ja Lönnroth nimesi maan ensimmäiset veturit supisuomalaisilla nimillä. Keisarin pyrkimykset ja suomalaisten idealistien ajatukset eivät kuitenkaan lopulta täysin kohdanneet. Tästä kertoo Juhani Pitkänen Suomen rautateiden teknisestä kehityksestä kertovassa teoksessaan. Snellmanilla ja hänen tukijoillaan oli hieman naiivi käsitys siitä, miten rautatiet modernisoisivat Suomen yhdistämällä tämän niemimaan muuhun Eurooppaan. Mutta, kun keisari pakotti suomalaiset rakentamaan rautatiet Venäjän raideleveydellä Eurooppalaisesta tavasta poiketen, J.V. Snellman pettyi

¹⁰⁰ Meinander 2006, 114–119.

¹⁰¹ Kuisma 2015, 84.

¹⁰² Meinander 2006, 120–121.

¹⁰³ Meinander 2006.

¹⁰⁴ Kuisma 2011, 12.

¹⁰⁵ Meinander 2006, 120–122.

¹⁰⁶ Klinge 1997, 250.

¹⁰⁷ Rinne 2001, 9.

suunnitelmaan niin kovasti, että lopulta erosi senaatista vuonna 1868. Keisarin kaavailema Suomen venäläistämiprojekti alkoi siis tulla Snellmanillekin selväksi eikä hän kokenut voivansa työskennellä sellaisten hyväksi.¹⁰⁸

Aleksanteri II salli vihdoinkin vuonna 1863 pitää Suomessa maan valtiopäivät ja antoi myös luvan tästä lähtien pitää valtiopäiviä säännöllisesti. Valtiopäiväperinteen virkoamisen myötä syntyi Suomessa myös aivan uudenlainen poliittinen elämä. Puolueita muodostettiin ja tärkeitä kysymyksiä käsiteltiin julkisesti.¹⁰⁹ Valtiopäivätanssiaiset pidettiin vuonna 1863 vasta valmistuneessa asemarakennuksessa. Tämä oli vahva vertauskuva siitä, miten tulevaisuudessa poliittinen elämä ja uusi talouselämä yhdistettäisiin.¹¹⁰ Valtiopäivien järjestämistä tihennettiin ja vanha säätyjärjestelmä valtiopäivillä kokoonnuttaessa lakkautettiin. Lisäksi määrättiin kunnallislait ja äänioikeutta laajennettiin. Näin vanha säätyjärjestelmä alkoi purkautua myös valtiopäivien ulkopuolella.¹¹¹ Erityistä Suomen hallinnollisissa uudistuksissa oli kuitenkin säätyjen oikeus esittää kannattamiaan lakiuudistuksia suoraan keisarille. Tällaisten uudistusten myötä Suomi erkani lainsäädännöllisesti muusta valtakunnasta. Lisää kuilua Suomen ja muun valtakunnan välille löi asevelvollisuuslaki, jota sovellettiin Suomessa käsittämään vain oman alueen puolustamista omalla miehistöllä, vaikka varustus olikin sama kuin muualla keisarikunnassa. Tämä epäkohta oli keisarilla seuraavana muutoslistassa.¹¹² Uudistukset eivät kuitenkaan saaneet kaikkien venäläisten tyytymättömyyttä sammutettua tarpeeksi nopeasti ja Aleksanteri II murhattiin 1881. Hänen poikansa Aleksanteri III sai jatkaa muutosten eteenpäin viemistä.¹¹³

Modernisaatio alkoi Suomessa siis sekä teollisuuden uudistumisen muodossa että henkisenä prosessina hallinnon ja politiikan uudistuksina.¹¹⁴ Suomen hallinnossa tehdyt muutokset lisäsivät virkamiesten määrää, mikä johti siihen, että suomenkielinen korkeasti koulutettu väestö teki kaikkensa todistaakseen olevansa sopiva joukko palkattavaksi uusiin virkoihin. He perustelivat pyrkimyksiään sillä, että pääsääntöisesti suomenkielisen väestön asioita hoitamaan tarvittiin suomenkielinen virkamiehistö.¹¹⁵ Näin kielikysymys, joka oli kummunnut kansallisuusaatteesta jo 1800-luvun alusta lähtien, saapui hallinnon ja virkamiehistön elämään. Suomen- ja ruotsinkielien välinen suhde sekä suomenkielen asema eivät enää olleet vain filosofisia keskusteluja, vaan väittely konkretisoitui osaksi oikeaa elämää.¹¹⁶

¹⁰⁸ Pitkänen 2001, 11.

¹⁰⁹ Meinander 2006, 120.

¹¹⁰ Klinge 1997, 250.

¹¹¹ Meinander 2006, 122–123.

¹¹² Meinander 2006, 123–124.

¹¹³ Jussila 2004, 363.

¹¹⁴ Sulkunen 1995, 7-8.

¹¹⁵ Helsti, Stark & Tuomaala 2006, 22.

¹¹⁶ Pulkkinen 1999, 118–119.

4.2 Färling ennen Poria

Opettaja, filosofian maisteri Fredrik Ignatius Färling syntyi ruotsinkieliseen perheeseen 17. tammikuuta 1846 Kangasalla. Hänen isänsä oli kirkkoherra ja varapastori.¹¹⁷ Varapastori oli arvonimi, joka myönnettiin ansioituneille kappalaisille ja katsottiin olevan kirkkoherraan verrattavissa oleva nimitys. Fredrikin isä Johan oli syntynyt Ulvilassa Satakunnassa ja Fredrikin isän äiti oli kotoisin Porista. Fredrikin äiti Amalia Ignatius oli syntyisin Halikosta.¹¹⁸ Fredrikin isä Johan kuitenkin kuoli pojan ollessa vasta muutaman kuukauden ikäinen, jolloin lapsi jäi vanhempiensa ainoaksi lapseksi ja kasvoi varhaislapsuutensa äitinsä kanssa kahden.¹¹⁹

Amalia Färling kuoli Fredrikin ollessa kymmenvuotias ja Fredrik jäi äitinsä kuoleman jälkeen orvoksi. Tästä syystä hän joutui muuttamaan tätinsä miehen rovasti Bäckmanin luo Varsinais-Suomeen.¹²⁰ Nuori Fredrik aloitti koulunsa tuolloin pappisperheen avustamana Turussa¹²¹ ja jatkoi aina Turun lukioon asti, mutta vaihtoi kesken opintojen koulua Porvoon lukioon. Syynä äkilliselle oppilaitoksen vaihdokselle oli se, ettei Färling ollut tyytyväinen Turun lukion kurinpitomenetelmiin. Eräs Turun lukion oppilaista oli ollut osallisena rettelössä ja saanut Färlingin ja muutaman hänen ystävänsä mielestä liian ankaran rangaistuksen, jolloin tämä ystäväjoukko vaihtoi yhdessä koulua toiselle paikkakunnalle.¹²² Färling oli siis jo nuorena iässä hyvin periaatteellinen eikä pelännyt seistä sen puolesta, mihin uskoi. Tällaisen luonteen omaavat henkilöt on helpompi kokea luottamuksen arvoisina kuin ei niin periaatteelliset henkilöt.

Färling valmistui ylioppilaaksi Porvoon lukiosta vuonna 1865. Porvoosta Färling siirtyi Helsinkiin opiskelemaan yliopistoon, jossa hän suoritti 1873 julkisen filosofian kandidaatin ja maisterin tutkinnon.¹²³ Tuohon aikaan julkisen filosofian maisterin tutkinto sisälsi sekalaisen kokoelman humanistisia oppiaineita, kuten kielitieteitä ja yhteiskunnallisia aineita. Färlingin opintojen pääsuunta oli etnografiassa ja kansatieteissä.¹²⁴ Färling puhui ruotsia äidinkielenään, mutta hän puhui hyvin sujuvasti suomea. Hän osasi myös hyvin saksaa ja latinaa sekä ainakin auttavasti Englantia. Tämä käy ilmi hänen henkilökohtaisesta kirjeenvaihdostaan ja muistiinpanoistaan.

Opiskeluaikanaan nuori Fredrik oli Länsisuomalaisen Osakunnan jäsen ja osallistui moneen Osakunnan järjestämään toimintaan maakuntamatkoista kulttuurin säilyttämisprojekteihin.¹²⁵

¹¹⁷ Kansalainen N:o 91, 21.8.1904.

¹¹⁸ Kansalainen N:o 91, 21.8.1904.

¹¹⁹ Kansakoulun lehti N:o 1, 15.1.1905, s.12.

¹²⁰ Kansakoulun lehti N:o 1, 15.1.1905, s.12.

¹²¹ Uusi Aura N:o 39, 16.8.1904.

¹²² Kansakoulun lehti N:o 1, 15.1.1905, s.12.

¹²³ Oksanen 1904, 47.

¹²⁴ Tapio N:o 25, 17.6.1876.

¹²⁵ Boldt 1907, 14.

Osakunnan jäsenenä Färling raportoi toiminnasta silloiselle tarkastaja professori Zacharias Topeliukselle.¹²⁶ Osakunnilla oli suuri merkitys opiskelijoiden käytöksen kontrolloimisessa. Osakunnat esimerkiksi tarkkailivat opiskelijoiden siveellisyyttä.¹²⁷ Ilmeisesti Färlingin raportointi oli ollut niin tarkkaa ja säännöllistä, että jopa itsekin toimeliaana ja tarkkana miehenä tunnettu Topelius oli hetkellisesti hermostunut Färlingin pikkutarkkuuteen.¹²⁸ Osakunnan tarkkailu oli eräänlainen luottamustehtävä. Tähän asemaan ei valittu ketä tahansa opiskelijaa, vaan sellainen henkilö, jonka omaan luonteeseen ja siveellisyyteen ensinnäkin luotettiin, ja jonka raportointiin pystyttiin luottamaan paikkansapitävänä. Tarkkuuden lisäksi Färlingin luonnetta kuvailtiin hyvántahtoiseksi, hienotunteiseksi ja jopa hilpeäksi. Mainion luonteensa vuoksi hän keräsi ympärilleen laajan ystäväpiirin ja minne hän menikin hänestä tuli suosittu seuralainen.¹²⁹

Ylioppilaskunnat osakuntien kattojärjestöinä olivat tärkeitä tekijöitä suomalaisen museotoiminnan aloittamisessa.¹³⁰ Myös Färling osoitti kiinnostusta museotyöskentelyä kohtaan. Hän aloitti museotyöskentelyn vuonna 1870¹³¹ ja sai vuonna 1872 ylimmän amanuenssin viran Helsingin yliopiston historiallisetnografisesta museosta.¹³² Tämä työ kesti vuoteen 1875, jonka jälkeen Färling muutti pois Helsingistä.¹³³ Vuonna 1875 Färlingin tädin mies ja hänen nuoruuden kasvattajansa rovasti Bäckman kuoli ja Färlingin suhde kasvattiperheeseensä katkesi.¹³⁴ Kesällä 1876 Färling jatkoi työskentelyä Länsisuomalaiselle Osakunnalle ja matkusteli Satakunnan pohjoisessa sekä läntisessä osassa, mutta erityisesti Säskylässä, kokoamassa esineitä ja kansallispukuja kansatieteelliseen museoon.¹³⁵ Färling toetutti keräysmatkoja myös muualle Suomeen.¹³⁶ Näistä keräysmatkoista Arvid Liljelund maalasi vuonna 1878 taulun, jossa Färling esiintyy ylioppilaslakki päässä.

Vuonna 1876 Färling aloitti opettajan uransa ja sai paikan Kuopion ruotsalaisessa yksityislukiossa. Kuopiossa Färling aloitti myös vapaapalokuntalaisharrastuksensa ja toimi Kuopion WPK:n varapäällikkönä ja päällikkönä vuosina 1877–1881.¹³⁷ Tammikuussa 1880 Färling hankki lyseon opettajan tutkinnon pätevyyden. Hän suoritti opettajakokeen arvosanalla cum laude approbatur. Kyseinen tutkinto vaadittiin kolleganvirkaa varten ruotsinkielisessä lyseossa.¹³⁸ Suoritettuaan lyseonopettajan pätevyyden Färlingin haki paikkaa Porin ruotsinkielisestä lyseosta.

¹²⁶ Mikkola 1907, 7.

¹²⁷ Klinge 1970, 11.

¹²⁸ Mikkola 1907, 7.

¹²⁹ Kansakoulun lehti N:o 1, 15.1.1905, s.15.

¹³⁰ Kostet 2010, 26.

¹³¹ Kansakoulun lehti N:o 1, 15.1.1905, s.14.

¹³² Hakala 2006, 532.

¹³³ Ruuth 1899, 547.

¹³⁴ Kansakoulun lehti N:o 1, 15.1.1905, s.12.

¹³⁵ Satakunta N:o 35, 2.9.1876.

¹³⁶ Suomen Wirallinen Lehti N:o 73, 22.6.1876.

¹³⁷ Oksanen 1904, 47.

¹³⁸ Tapio N:o 10, 4.2.1880.

Päätös paikan saamisesta tuli vain kuukauden kuluttua kokeen läpäisemisestä.¹³⁹ Porin ruotsinkielinen lyseo oli vasta perustettu 1879 ja vailla uusia opettajia. Färling haki kuitenkin vuodeksi virkavapautta ja hänen sijaisikseen Porin lyseoon valittiin pedagogian kandidaatti Bergroth ja maisteri kollega Granqwist.¹⁴⁰ Tämän virkavapauden ajan Färling jatkoi opettajantyötään Kuopion yksityislukiassa.¹⁴¹

4.3 Porin uusi aika

1800-luvun puolessa välissä alkoi Porissa niin kutsuttu uusi aika. Kaupunkiin tuli uusia elinkeinoja ja niitä varten säädettiin uusia elinkeinolakeja. Kunnallishallitusta uudistettiin uuden kunnallislain astuessa voimaan 1873 ja perustettiin kunnanvaltuusto. Merkittävä tekijä kaupungin uudistumisessa oli vuoden 1852 suurpalo. Kaupunki piti rakentaa kokonaan uudelleen, mutta tällä kertaa luotiin myös uusi asemakaava. Kaupungin keskustaan istutettiin ristinmuotoinen puistorakennelma, joka halkaisi kaupungin keskustan neljään osaan. Puistokatujen tarkoitus ei ollut pelkästään lisätä kaupungin viihtyisyyttä, vaan myös toimia suojavaalleina mahdollisen tulipalon sattuessa ja näin estää kaupungin palamista jälleen kokonaan. Tämän lisäksi katuja levennettiin kahdensuuntaisiksi ja taloja rakennettiin kauemmas toisistaan.¹⁴²

Poriin perustettiin myös vapaaehtoinen palokunta vuonna 1863 ja se on Suomen toiseksi vanhin vapaapalokunta. Vapaaehtoiset palokunnat olivat ensimmäisiä yhdistyksiä, joita Krimin sodan jälkeen Suomessa saatiin perustaa. Niissä sekoittuivat kaikki yhteiskuntaluokat yhteisen toiminnan alle ja kaikenlaiset aatteet saattoivat yhdistyä, sekoittua tai törmätä. Palokunnat oli perustettu ylemmän luokan toimesta ja alempiin luokkiin kuuluvien osallistuminen oli kaikilla paikkakunnilla suotavaa.¹⁴³ Vapaaehtoinen toiminta yhteiskunnan hyväksi nähtiin Isänmaallisena. Palokunnat olivat Suomen ensimmäisiä joukkojärjestöjä, joissa otettiin käyttöön yleinen äänioikeus.¹⁴⁴ Vapaaehtoiset palokunnat olivat Suomessa ensimmäisiä paikkoja, joissa kansalaiset pääsivät harjoittelemaan järjestäytymistä ja demokratiaa.¹⁴⁵ Palokunnan yleisissä kokouksissa työläisillä oli oikeus tuoda mielipiteensä esille. VPK:ssa saatettiin myös ottaa yhteisesti kantaa yhteiskunnallisiin asioihin.¹⁴⁶ VPK-toiminta toi paikkakunnille myös kulttuuritoimintaa. Erityisesti isojen kaupunkien massiiviset palokuntajuhlat näytöksineen ja paraateineen loivat vilkkaan vapaa-ajan

¹³⁹ Satakunta N:o 9, 28.2.1880.

¹⁴⁰ Uusi Suometar N:o 77, 28.6.1880.

¹⁴¹ Tapio N:o 53, 7.7.1880.

¹⁴² Saarinen 1972, 129–131.

¹⁴³ Katajamäki 2008, 17–18.

¹⁴⁴ Katajamäki 2008, 17–18.

¹⁴⁵ Katajamäki 2008, 17–18.

¹⁴⁶ Katajamäki 2008, 20–24.

elämän. Järjestämällä tapahtumia VPK:n ulkopuolisille ihmisille kerättiin varoja palokaluston kartuttamiseen. Toisaalta ylempi luokka pyrki myös sivistämään yleisöä näissä tapahtumissa. Tyypillisimpiä sivistyskeinoja olivat lukusalien, kirjastojen ja kuorojen perustaminen. Näiden lisäksi perustettiin soittokuntia.¹⁴⁷ Lukusalit olivat merkittävä tiedonlähde palokuntalaisille, joilla ei muuten olisi ehkä ollut varaa ostaa omia sanomalehtiä. Näin palokuntalaiset pidettiin tietoisina maailman ja oman valtakunnan tapahtumista, mikä varmasti osaltaan edisti kansalaisuuden aatteen leviämistä ja poliittisen aktiivisuuden lisääntymistä.

Kunnallishallintoa muutettiin Porissa 1870-luvulla. Kunnanvanhimmat korvattiin 24-miehisellä kunnanvaltuustolla. Valtuusmiesten lisäksi hallintoon kuului maistraatti ja raastuvanoikeus sekä rahatoimikamari. Uudistuksen taustalla oli uusi kunnallisasetus, joka ei enää tehnyt eroa porvarien ja ei-porvarien välillä, vaan kaikki poliittinen päätöksenteko koski yhteiskuntaluokista huolimatta kaikkia kunnan asukkaita. Tämä on konkreettinen esimerkki siitä, miten vanha sääty-yhteiskunta alkoi hajota. Samat säännöt koskivat kaikkia kaupunkilaisia. Näin Porista kehittyi moderni kaupunki. Uudelleen rakennettua kaupunkia kuvailtiin tuhkasta nousseeksi Fenix-linnuksi ja uusi kaupunginhallinto teki tilaa modernisaatiolle.¹⁴⁸

Pori oli Satakunnan kasvukeskus ja vuonna 1870 Suomen kuudenneksi suurin kaupunki.¹⁴⁹ Aluksi junaradan rakentaminen Poriin ei tuntunut kovin tarpeelliselta ajatukselta. J.V. Snellman oli kuitenkin sisällyttänyt Porin radan suunnitelmaansa koko maanlaajuudesta rautatieverkosta.¹⁵⁰ Suunnitelma koko maan rataverkoistamisesta ei kuitenkaan toteutunut kovin nopeassa tahdissa. Vuonna 1872 suoritettiin valtion ja Porin kaupungin yhdessä kustantama valmisteleva tutkimus radan rakentamisesta Poriin. Radan rakentamisen hinnaksi arvioitu 15 miljoonaa markkaa tuli tällöin suunnitelman täytäntöönpanon esteeksi.¹⁵¹

Satakunnassa oli jo kukoistava sahateollisuus ja vilkas satamaliikenne. Teollistumisen lisäämistoimet tuntuivat siis aluksi vain maatalouden tehostamisessa. Maatalouden ja ruoantuotannon tehostusta tarvittiinkin, jotta voitiin välttää aiemmin vaivanneiden nälkävuosien toistuminen.¹⁵² Teollistumisen ajan merkittävin keksintö höyrykone otettiin ensin käyttöön sahateollisuudessa ja laivanvarustamobisneksessä. Ensimmäiset höyrylaivat Satakuntaan tilattiin ulkomailta, mutta ajatuksena oli alkaa tuottaa niitä itse.¹⁵³ Puutavaran uitto Kokemäenjokea pitkin vaikeutui kuitenkin vuosi vuodelta maanpinnan kohotessa ja joen madaltuessa. Sisämaassa kauempana satamasta sijainneet pienemmät sahat halusivat parantaa mahdollisuuksiaan

¹⁴⁷ Katajamäki 2008, 26–27.

¹⁴⁸ Ruuth 1899, 450.

¹⁴⁹ Peltola 2006, 30.

¹⁵⁰ Saarinen 1972, 295.

¹⁵¹ Saarinen 1972, 295.

¹⁵² Peltola 2006b, 49–80.

¹⁵³ Peltola 2006b, 92–94.

sahateollisuudessa lisäämällä kulkuyhteyksiä tehtaisiinsa. Vaikka meren rannan läheisyydessä sijainneet sahat ja niiden omistajat pistivät kilpailulle vastaan, oli rautatietä lopulta pakko alkaa harkita.¹⁵⁴ Pori oli kauppakaupunki ja puutavara Porin vientivaltti. Porista kehittyikin yksi Suomen merkittävimmistä puutavaran viejistä ja kilpaili Viipurin kanssa johtoasemasta puunviejänä. Muuta teollisuutta Porissa edustivat tulitikkutehdas, tupakkatehdas, nappitehdas, nahkatehdas, tiilitehdas ja konepaja. Lisäksi kaupungista löytyi myös oma olutpanimo sekä kaksi väkiviinätehdasta.¹⁵⁵

1860-luvulla alkanut satamien ahdinko alkoi murentaa laivanvarustamojen asemaa Porin liike-elämässä. Kahden seuraavan vuosikymmenen aikana Pori putosi sijalta kolme sijalle 14 Suomen merkittävimpien laivastojen listassa. Ahdinko oli alkanut Krimin sodasta, jolloin usea porilainen laiva oli upotettu. Lisäksi hallitsematon kilpailu varustamojen välillä söi voittoa vuosi vuodelta enemmän.¹⁵⁶ Laivanvarustamojen johtajat olivat kuitenkin merkittävässä asemassa Porin poliittisessa elämässä ja olivat kaupungin valtuuston vakiojäseniä. Yksi tällainen merkittävä laivanvarustamon johtaja oli Fredrik Wilhelm Rosenlew. Rosenlew oli porilainen aatelissuku. Heillä oli pitkä menneisyys kaupan alalla ja viennissä. Fredrik Wilhelm isän Carl Rosenlewin talo oli palanut Porin palossa vuonna 1852. Fredrik Wilhelm oli yksi Porin vapaaehtoisen palokunnan ensimmäisistä jäsenistä ja palokunnan ensimmäinen virallinen päällikkö. Vankan porvarillinen Rosenlew oli ruotsalaismielinen ja oli yksi paikallisen ruotsinkielisen ja voimakkaan poliittisen sanomalehden Björneborgs Tidningin uskollisimmista tukijoista.¹⁵⁷

Porin kaupungin ja sataman yhteydestä toisiinsa oli väitely monissa tilanteissa jo edellä mainittua rautatiehanketta ennen. Sataman katsottiin olevan liian kaukana kaupungista. Kokemäenjoki oli vuosien saatossa madaltunut eikä sitä pitkin päässyt enää laivoilla kulkemaan. Kun Porin kaupunkia ei uudelleen rakennuksen yhteydessä siirretty lähemmäs satamaa, seuraava vaihe sataman ja kaupungin yhdistämisessä oli ajatus joen syventämisestä laivaliikenteelle sopivammaksi. Ruoppaukset pantiin alulle jo 1870-luvulla. Perinpohjainen suunnitelma jokiväylän ruoppauksesta saatiin valmiiksi 1880-luvulla.¹⁵⁸

¹⁵⁴ Peltola 2006b, 92–94.

¹⁵⁵ Ruuth 1899, 436–440.

¹⁵⁶ Saarinen 1972, 141–151.

¹⁵⁷ Saarinen 1972.

¹⁵⁸ Saarinen 1972, 129–310.

5 Färling Porissa

5.1 Puhtaalta pöydältä

Vasta muutettuaan Poriin 1881 Färling koki välittömästi suuren henkilökohtaisen vastoinkäymisen. Syyskuun 29. päivä puoli kolmen aikaan yöllä rakennus, jossa hän tällöin asui, paloi maan tasalle tuhoten koko Färlingin maallisen omaisuuden. Rakennus oli Enqvistin kartanon päärakennus aivan Porin keskustassa Konstantinin kadun ja Pohjoisen Esplanadin kadun kulmassa tontilla numero 43. Talossa asui isäntäperheen ja Färlingin lisäksi vuokralla myös maisteri Lilius. Kaikkien asukkaiden koko omaisuus tuhoutui.¹⁵⁹ Tässä tulipalossa tuhoutui paljon Färlingistä kertovaa aineistoa, hänen työstämänsä biografiat, Suomen kouluista kertovaa tilastotietoa ja koko hänen elämäntyönsä. Tulipalo oli alkanut rakennuksen isännän huolimattomuudesta ja kaikki muut rakennuksen asukkaat olivat jo ehtineet omaisuutensa vakuuttaa, mutta vasta kaupunkiin muuttanut Färling ei ollut ehtinyt tarvittavia asiakirjoja vielä hankkia.¹⁶⁰ Eniten uutisissa harmiteltiin Suomen koulumatrikkelia varten kerättyä aineistoa. Färling oli työstänyt tätä matrikkelia viimeiset kolme vuotta ja aineisto oli korvaamatonta.¹⁶¹

Färlingin henki ei kuitenkaan ollut tulipalon sattuessa vaarassa, koska hän oli sillä hetkellä matkalla Turkuun.¹⁶² Kuin ihmeen kaupalla edellä mainittua matrikkelia varten kerätyt paperit löytyivät palaneen talon raunioista jokseenkin hyvin säilyneinä. Paperit olivat olleet piirongin laatikossa ja jääneet kahden laudan väliin niin, että vain reunat olivat niistä palaneet.¹⁶³ Nämä kyseiset paperit löytyvät Färlingin henkilökohtaisista dokumenteista Satakunnan museon arkistosta. Färling joutui Poriin muuttaessaan siis kirjaimellisesti aloittamaan elämänsä alusta. Lähes kaikki, mitä hän oli työstänyt, tehnyt, kirjoittanut ja kerännyt jäi menneisyyteen. Tästäkin syystä on loogista vetää raja Poria edeltävän Färlingin ja Porin jälkeisen Färlingin elämän välille. Tulipalon jälkeen Färling muutti Ellströmin perillisten taloon.¹⁶⁴ Maisteri Liliuksesta tuli Porin kansakoulujen tarkastaja, vapaapalokuntalaisena ja myöhemmin hän vaikutti kunnallispolitiikassa suomenmielisten riveissä.¹⁶⁵

¹⁵⁹ Satakunta N:o 39, 1.10.1881.

¹⁶⁰ Kuopion Sanomat N:o 40, 06.10.1881.

¹⁶¹ Kaiku N:o 40, 8.10.1881.

¹⁶² Satakunta N:o 39, 1.10.1881.

¹⁶³ Satakunta N:o 40, 8.10.1881.

¹⁶⁴ Satakunta N:o 31, 22.4.1882.

¹⁶⁵ Saarinen 1972, 570.

5.2 Avioliitto ja perhe

Vain vuosi Poriin muuttamisen jälkeen lokakuussa 1882 Färling nai porilaisen vapaaherratar Elin "Elina" Ingeborg Augusta Matilda Carpelanin.¹⁶⁶ Vaikka yleisesti 1800-luvulla aatelisten ja virkamiehistön avioliitot eivät olleet ensisijaisesti toivottavia, niistä tuli entistä hyväksytympiä 1800-luvun puolen välin jälkeen, kun säätyjärjestelmä ja vanhat luokkarakenteet alkoivat hiljalleen sortua. Ensin avioliitto oman säädyn ulkopuolelle oli hyväksyttävää vain aatelismiehille, mutta mitä enemmän aatelismiehiä meni naimisiin porvarisnaisten kanssa, sitä vähemmän aatelismiehiä jäi aatelisnaisille puolisoiksi, jolloin myös aatelisnaisten liitot oman luokan ulkopuolelta tulivat hyväksytyimmiksi.¹⁶⁷ Toisen näkemyksen mukaan oli hyväksytympää aatelisnaiselle alentua säätyjärjestyksessä, kuin nousta. Tätä asiaa ja modernisaatiota naisten näkökulmasta muutenkin on tutkinut Irma Sulkunen. Hänen mukaansa naisen sosiaalista alenemista yhteiskuntaluokissa avioliiton kautta pidettiin hyväksytympänä kuin naisten pyrkimystä ylentyä.¹⁶⁸ Avioliitto aatelisnaisen ja virkamiehen välillä on saattanut olla myös tasa-arvoisempi kuin avioliitto kahden aatelisen välillä. Tästä syystä edistysmieliselle naiselle alempaan yhteiskuntaluokkaan kuuluvan miehen naiminen oli myös hyödyllistä henkilökohtaisella tasolla.

Vaikka aatelisena virkamiehen kuten opettajan naiminen oli jo melkoinen säätyrajojen venytys, ei sekään varsinaisesti sotinut ajan tapoja vastaan. Tärkeää oli, että puolisoilla oli säädynmukainen elämäntyyli ja käytös. Puolison saaman kasvatuksen tuli näkyä hänen käytöksessään ja keskustelutaidoissaan. Puoliso nähtiin myös sopivaksi vasta, jos hänellä oli sopiva varallisuus ja nousujohteinen vakaa ura. Aatelisnaisten myös toivottiin menevän naimisiin itseään vanhempien miesten kanssa, koska heidän nähtiin kaipaavan johdatusta.¹⁶⁹ Naimisiin mennessään Färling oli 36-vuotias ja Carpelan 31-vuotias. Färling ei ollut Carpelania huomattavasti vanhempi, mutta ei-säätyläisten hyväksyttiin naivan omasta ikäryhmästään.¹⁷⁰ Färling oli korkeasti koulutettu ja saanut vakituisen työpaikan Porista opettajana ja oli näin kykenevä elättämään puolisoa ja perhettä. Färlingin perhetausta kirkkoherran poikana ja rovastin kasvattamana oli arvostettava ja säädyllinen. Hän oli myös nopeasti kerännyt arvostusta paikallisten silmissä Porissa ja tutustunut moniin merkittäviin porilaisiin vaikuttajiin. Hän oli siis kaikin puolin taloudellisesti sekä sosiaalisesti sopivassa asemassa naimaan vapaaherrattaren. Färlingin sangen epäperinteinen avioliitto on osoitus hänen uudenaikaisuudestaan. Sääty- ja luokkarajat eivät häntä kahlinneet, mikä on vahva merkki modernista henkilöstä.

¹⁶⁶ Oksanen 1904, 47.

¹⁶⁷ Mickwitz 2007, 85–86.

¹⁶⁸ Sulkunen 1995, 12.

¹⁶⁹ Mickwitz 2007, 85–86.

¹⁷⁰ Sulkunen 1995, 12.

Färlingin ja Carpelanin avioliittoon saattoi kuitenkin lisäksi vaikuttaa myös se seikka, että Carpelan oli leski sekä viiden lapsen äiti ja tällöin vaatimus aatelismiehestä aviomieheksi ei ehkä ollut täysin ehdoton. Carpelanin ensimmäinen aviomies August Samuel Malmborg oli kuollut vuonna 1877 vain seitsemän vuoden avioliiton jälkeen. Tästä huolimatta Färlingin ja Carpelanin avioliitto ei ollut ajalle epätyypillinen eikä Carpelanilla näyttänyt olevan ollut mitään kiirettä naimisiin ensimmäisen aviomiehensä kuoleman jälkeen, koska hän saattoi odottaa viisikin vuotta seuraavaa avioliittoa ja sopivan puolison löytymistä.¹⁷¹

Färling ja Carpelan saivat avioliitossaan kaksi tytärtä: Catharinan "Katrini", joka syntyi syyskuussa 1884, ja Margitin, joka syntyi syyskuussa 1886.¹⁷² Ilmeisesti Fredrik Ignatius kasvatti myös vaimonsa edellisestä avioliitosta tulleita lapsia ja ainakin nuorimmat heistä usein listataan hänen ominaan. Yksi Carpelanin nuorimmista pojista uusioperheen ikäväksi kuitenkin kuoli heidän avioliittonsa alkuvaiheessa. Tästä huolimatta Färling ei kuitenkaan virallisesti adoptoinut vaimonsa vanhempia lapsia, joten nämä kaksi biologista tytärtä olivat hänet ainoat perillisensä. Rouva Elina Färling otti usein osaa miehensä harrastuksiin ja toimintaan keräämällä rahaa esimerkiksi vapaaehtoisten palokuntien arpajaisiin, sanomalehtimiesten eläke- ja apukassan hyväksi.¹⁷³

5.3 Opetus- ja kansanvalistustyö

Färlingin siirtyminen opettajaksi Poriin Kuopiosta huomioitiin aikoinaan sekä Uusi Suometar lehdessä että Hufvudstadsbladetissa asti Kuopion yksityislyseon opettajistosta kertovissa uutisissa.¹⁷⁴ Uuden lyseon opettajan valmistuminen ja virkaan astuminen oli koko maanlaajuinen uutinen ja sanomalehtien verkosto levitti uutisia tehokkaasti maan jokaisesta kolkasta toiseen. Porin ruotsalaisessa lyseossa Färling opetti maantietoa, historiaa, ruotsinkieltä ja luonnontiedettä.¹⁷⁵ Ja hän opetti tässä kyseisessä oppilaitoksessa vuoteen 1895 saakka.¹⁷⁶ Viimeiset vuodet Färling toimi voimistelun opettajana 50-vuotiaaksi asti.¹⁷⁷ Suomalainen koululiikunta ammensi ensin inspiraatiota saksalaisesta voimistelukulttuurista, mutta yhteiskunnalliset tavoitteet yhdistyivät suomalaiseen voimisteluun vasta vuosisadan vaihteessa. Tällöin voimistelukulttuurin harrastajat alkoivat kritisoida perinteisiä porvarillisia liikuntamuotoja ja voimistelun kautta haluttiin iskostaa järjestäytymistä nuorison toimintaan.¹⁷⁸ Liikunta oli ollut lyseoiden opetusohjelmassa jo 1800-

¹⁷¹ Mickwitz 2007, 86–87.

¹⁷² Satakunta N:o 90, 13.8.1904.

¹⁷³ Sanomia Porista N:o 127, 29.10.1895; Kansalainen N:o 95, 21.8.1899.

¹⁷⁴ Uusi Suometar N:o 143, 27.6.1881 & Hufvudstadsbladet N:o 144, 28.6.1881.

¹⁷⁵ Satakunta N:o 9, 28.2.1880.

¹⁷⁶ Uusi Aura N:o 93, 16.8.1904.

¹⁷⁷ Sandelin 1929, 30.

¹⁷⁸ Hentilä 1987, 216–217.

luvun puolesta välistä lähtien, mutta päteviä opettajia alettiin kouluttaa vasta lähempänä vuosisadan vaihdetta. Tästä syystä urheilunopettajaksi saatettiin ottaa minkä tahansa aineen opettaja, jolla vain oli kyky pitää luokka kurissa ja jolla oli jotain yhteyksiä urheilumaailmaan.¹⁷⁹

Färbling ei ollut pätevä liikunnan opettaja, mutta hänellä oli yhteyksiä urheiluseuroihin. Vuonna 1882 hän toimi Porin purjehdusseuran purjehduskilpailun palkintolautakunnan jäsenenä.¹⁸⁰ Porin purjehdusseura *Segelföreningen i Björneborg* on Suomen vanhin urheiluseura. Se perustettiin 1856 vain neljä vuotta Porin palon jälkeen ja sen alkuperäinen tarkoitus olikin järjestää huvitusta ja piristää porilaisten mieltä tämän suuronnettomuuden jälkeen. Kalleutensa vuoksi purjehdusharrastus oli kuitenkin mahdollista vain kaupungin varakkaimmalle väestön osalle, jolloin huvituksetkin rajoittuivat vain harvalukuisen ruotsinkielisen kauppias- ja virkamiesluokan keskuuteen.¹⁸¹ Tavallinen kansa ei tämän harrastuksen pariin löytänyt edes sen katsomoon kisoja ihastelemaan, sillä kilpailut pidettiin yleensä kaukana Reposaaressa. Kilpailun kulusta ja tuloksista sai vain lukea paikallisten lehtien palstoilta. Vuoden 1882 kilpailu ei kuitenkaan mennyt aivan toivotulla tavalla. Tuuli laantui ja kääntyi odottamattomalla tavalla. Fredrik Wilhelm Rosenlewin veli Carl menestyi kisoissa surkeasti. Palkintolautakunta päätti lähteä kesken kisan tarkkailulaivalta rannalle ja jättää kokonaan palkinnot jakamatta. Tämä ei kuitenkaan kilpailijoille ja yhdistyksen johtokunnalle käynyt, vaan he päättivät jakaa osan palkinnoista välittömästi ja pitää uusintakisan osalle kilpailijoista. Nämä olivat ensimmäiset ja viimeiset kisat, joissa Färbling toimi palkintojenjakajana.¹⁸² Siirtyminen tämän porvarillisen urheiluharrastuksen parista kansallisempaan voimisteluun on yksi osoitus Färblingin ajatusmaailman kansallistumisesta ja vanhan luokkajaon hylkäämisestä.

Vuonna 1884 Färbling yritti muuttaa pois Porista hakemalla historian lehtorin virkaa Vaasan lyseosta.¹⁸³ Muuttohaluille saattoi olla syynä Satakunta -lehden syytökset epäkunnioituksesta Porin VPK:n suomenkielisyyttä kohtaan tai vaalitappio valtuusmiesvaaleissa. Ehkä Färbling ei myöskään kotoutunut vanhoillisporvarilliseen ruotsalaiseen puolueeseen toivomallaan tavalla. Kaikkiin näihin mahdollisiin syihin haluta lähteä palaan luvun edetessä. Färbling ei kuitenkaan saanut kyseistä virkaa Vaasassa ja hän jäi Poriin, mutta jos hän olisi halunnut lähteä kaupungista, se olisi pitänyt tehdä juuri työpaikan ja ammatillisen osaamisen kautta.

1887 Färbling julkaisi teoksen Porin koulujen historiasta nimeltä *Några grunddrag till Björneborgs skolas historia*. Porin ensimmäisen koulun perustamisesta oli kulunut tällöin 250 vuotta. Teosta myytiin kirjakaupoissa ympäri maata ja mainostettiin sanomalehdissä laajasti. Hämäläinen -lehti kertoo kirjan olevan erittäin hyvin kirjoitettu ja se olisi hyödyllistä luettavaa

¹⁷⁹ Wuolio & Jääskeläinen 1993, 27–86.

¹⁸⁰ Satakunta N:o 63, 16.8.1882.

¹⁸¹ Saarinen 1972, 788.

¹⁸² Satakunta N:o 63, 16.8.1882.

¹⁸³ Sanomia Turusta N:o 147, 27.6.1884.

jokaiselle suomalaiselle, sillä Porin kouluista on kautta aikain valmistunut useita suurmiehiä.¹⁸⁴ Färlingin isä oli myös käynyt aikoinaan triviaalikoulun Porissa.¹⁸⁵ Suomen historian merkittävin porilaisesta koulusta valmistunut suurmies Risto Ryti oli vasta aloittava koulutiensä. Porin lyseon Ryti tuli vuonna 1899 suoraan toiselle luokalle ilman pääsykoetta.¹⁸⁶ Porin ruotsalainen lyseo oli lopetettu 1895, jolloin myös Färling siirtyi opettajantehtävistä sieltä sivuun.¹⁸⁷ Ruotsalaisen lyseon lakkauttaminen ei kuitenkaan tarkoittanut koko lyseon lakkauttamista, vaan sen muuttamista kaksikieliseksi. Kaksikielisyyteen siirtyminen antoi siis mahdollisuuden suomenkieliselle Rytille tulla Poriin opiskelemaan ylioppilaaksi.¹⁸⁸

1892 Poriin perustettiin kauppaopisto, jonka ensimmäisiin opettajiin Färling lukeutui. Hän opetti opistossa historiaa ja maantietoa. Färling valittiin opettajaksi jo ennen kuin vakituisia virkoja kyseiseen oppilaitokseen oli vielä edes perustettu ja paikkoja alettu hakea täytettäväksi. Kauppaopisto toimi kesällä, jolloin opetustyö siellä ei vienyt aikaa lyseon opetuksesta. Opistossa annettiin opetusta arkipäivisin pari tuntia aamupäivästä ja pari tuntia iltapäivästä. Oppilaan vuosimaksu tässä oppilaitoksessa oli 80 markkaa.¹⁸⁹ Vuonna 1895 Färling siirtyi opettamaan täyspäiväisesti Porin kauppaopistoon.¹⁹⁰

Färling valittiin vuonna 1887 kansakoulujohtokuntaan, jossa hän toimi useiden vuosien ajan.¹⁹¹ Johtokunnan jäsenenä hän vastasi Porin alueen koulujen uusien opettajien palkkaamisesta.¹⁹² Kasvatuslautakunnan jäsen Färling oli kuolemaansa saakka.¹⁹³ Vuonna 1899 Färling valittiin kansakouluntarkastajaksi.¹⁹⁴ Hänellä ei suoranaisesti ollut kokemusta kansakoulujen alalta, mutta laajan opettajan kokemuksensa ansiosta hän hyvin nopeasti pääsi perille tehtävistään. Tässä tehtävässä hän oli hyvin pidetty ja arvostettu. Erityisesti paikalliset opettajat ja koulujen henkilökunta pitivät hänen maltillisuudestaan ja kärsivällisyydestään. Lisäksi arvostettiin Färlingin tapaa olla oikeudenmukainen ja puolueeton vaikeissakin tilanteissa. Vaikka hän oli avulias ja ymmärtäväinen, häntä myös kunnioitettiin ja kuunneltiin.¹⁹⁵ Vuonna 1901 Färlinganoi vuoden virkavapautta tarkastajan työstä ja tämä hänelle myönnettiin.¹⁹⁶ Virkavapaata Färling tarvitsi nimienkeruutyöhön Suurta Adressia varten. Virkavapautensa jälkeen Färling palasi tarkastajantehtäviin ja pysyi niissä vuoteen 1904 saakka. Färlingin osallisuus opettajakuntaan

¹⁸⁴ Hämäläinen N:o 43, 1.6.1887

¹⁸⁵ Kansakoulun lehti N:o 1, 15.1.1905, s.12.

¹⁸⁶ Turtola 2009, 37.

¹⁸⁷ Uusi Aura N:o 93, 16.8.1904.

¹⁸⁸ Turtola 2009, 39.

¹⁸⁹ Aura N:o 114, 18.5.1892.

¹⁹⁰ Kansalainen N:o 91, 12.8.1904.

¹⁹¹ Lounas N:o 46, 11.6.1887.

¹⁹² Uusi Suometar N:o 31, 7.2.1892.

¹⁹³ Kansalainen N:o 124, 28.10.1904.

¹⁹⁴ Sandelin 1904, 29.

¹⁹⁵ Kansakoulun lehti N:o 1, 15.1.1905, s.12.

¹⁹⁶ Satakunta N:o 69, 18.6.1901.

ryhmänä huipentui siis merkittävään luottamustehtävään. Kansakouluntarkastaja toimi paikalliselle opettajakunnalle eräänlaisena esimiehenä, joka yhtä aikaa sekä tarkkaili heitä että loi yhteyden eri kouluihin ja näiden oppilaitosten välillä. Kansakouluntarkastajan voidaan nähdä olleen ammattikuntansa sosiaalisten linkkien solmu. Lähestulkoon kaikki tieto kulki hänen kauttaan tai ainakin lopulta ajautui hänelle.

Kesällä 1904 Färling luennoi opetustehtävissä viimeistä kertaa Helsingin yliopiston kesäkursseilla.¹⁹⁷ Färling oli tällöin jo sairastellut pitkään ja joutunut luopumaan osasta harrastuksistaan ja luottamustehtäviään, mutta opetustehtävistä hän ei elämänsä viime hetkilläkään kieltäytynyt. Tämä osoittaa hänen sitoutumistaan opetukseen ja näkemystä siitä, miten tärkeää opetustyö hänelle oli.

5.2.1 Kansanvalistus ja esitelmät

Färling oli suosittu puhuja erinäisissä tapahtumissa. Hän oli tunnettu kuuluvasta äänestään ja miehekkästä ryhdistään. Hänen esiintymistapaansa kuvailtiin klassiseksi.¹⁹⁸ Aikana ennen äänentoistolaitteita kuuluva ääni oli tärkeä ominaisuus puheenpitäjälle. Hänen kerrotaan osanneen myös tartuttaa innostuksensa kuulijoihin, jolloin hänen esitelmänsä jaksoivat kiinnostaa sellaistaakin yleisöä, joka ei samoista asioista niin paljoa ennestään tiennyt.¹⁹⁹

Färlingin omista arkistoista löytyy otteita hänen kirjoittamistaan puheista, joita voitaisiin ennemminkin kutsua esitelmiksi muotonsa vuoksi. Ilmeisesti Färling oli pidetty puhuja erilaisissa kansanvalistustilaisuuksissa ja hänen puheistaan huokui opettavainen sävy. Puheet ovat täynnä informaatiota, mutta niissä kaikissa on otsikkoa syvemälle menevä tärkeä viesti. Näitä kyseisiä puheiden aiheita olivat esimerkiksi meren merkitys Suomelle, joulunviettotavat ja köyhien muistamisen tärkeys, Suomen maan perustuslait sekä kansalliskirjaston perustamisen kiireellisyys. Näiden lisäksi Färlingin tiedetään luennoineen 1883 Martti Lutterin elämästä ja teoista Lutterin päivänä Porin lyseossa 400-vuotis muistojuhlan kunniaksi.²⁰⁰ Vuonna 1895 Färling sai luvan tutkia mahdollista muinaisrauniota niin kutsutulla Kaunomäellä Ruosniemen ja Harjunpään kylien välissä. Färling suoritti paikalla arkeologisen kaivauksen ystävänsä Porin lyseon rehtori Sandelinin kanssa. Heidän harmikseen kaivauksen ainoa löydös oli hiiltyneen puun jäännökset. Mutta koska Färling ei halunnut antaa mainion opetustilaisuuden mennä hukkaan, hän piti paikalle tulleille kaivaustyön seuraajille esitelmän muinaisjäännöksistä ja niiden tutkimistavoista.²⁰¹

¹⁹⁷ Satakunta N:o 95, 25.8.1904.

¹⁹⁸ Kansakoulun lehti N:o 1, 15.1.1905, s.14.

¹⁹⁹ Kansakoulun lehti N:o 1, 15.1.1905, s.15.

²⁰⁰ Satakunta N:o 90, 14.11.1883.

²⁰¹ Sanomia Porista N:o 113, 20.9.1895.

Yksi Färlingin mielenkiintoisimmista tähän päivään saakka säilyneistä esitelmistä on puhe orjuuden lakkauttamisesta Yhdysvalloissa. Kyseinen puhe löytyy luonnoslehtiönä Satakunnan museon arkistoista Färlingin henkilökohtaisesti säilyttämistä papereista. Tämän kyseisen esitelmän hän piti julkisesti helmikuussa 1882 Ulvilan Ompeluseuran tapahtumassa. Ulvilan Ompeluseura keskittyi rouvain käsitöiden tekemisen ohella kansanvalistukseen. Ompeluseura oli perustettu kaksi vuotta aikaisemmin kansansivistyksestä kiinnostuneiden säätyhenkilöiden toimesta. Itse seuraan kuului sekä säätyläisiä että talonpoikaisia miehiä ja naisia. Seuran ensisijainen tarkoitus oli hankkia vaatetusta köyhille kansakoululapsille. Seuralla oli usein tapana kutsua tapahtumiinsa esitelmöimään paikallista sivistyneistöä. Esitelmissä ja muissa seuratapahtumissa kerättiin varoja ompelutarvikkeiden hankkimiseen.²⁰²

Vaikka Färlingin Ulvilassa pitämä esitelmä kertookin Pohjois-Amerikan värikkästä historiasta ja orjuuden vaiheista kyseisessä maanosassa, sen lopullinen viesti on koulutuksen tärkeydessä.²⁰³ Esitelmä itsessään on varsin mielenkiintoista luettavaa, sillä asiapohjaltaan esitelmä on vielä tänäkin päivänä niin paikkansa pitävä, että saman esitelmän voisi esittää lähes muuttamattomana. Ensinnäkin Färling esitelmän alussa Amerikan maanosista kertoessaan ei puhu Amerikan löytämisestä vaan Eurooppalaisten tietoisuuteen tulemisesta. Orjuuden ilmiötä Färling avaa kertomalla Yhdysvaltojen taloudellisesta rakenteesta ja siitä, miten afrikkalaisia tuotiin Amerikkaan raskasta maataloustyötä tekemään. Färling kauhistelee tapaa, jolla orjia kohdeltiin: ruoskittiin, silvottiin ja polttomerkittiin. Färling ei peittele tai kaunistele orjien kokemia kauheuksia, sitä miten perheet erotettiin ja heitä saatettiin parittaa isäntien haluamalla tavalla, tässä yhteydessä Färling puhuu pakkosiitostyöstä.

Lähteeksi tiedoilleen Färling nimeään Setä Tuomon Tupa -teoksen. Setä Tuomon Tupa on Harriet Beecher Stowen kirjoittama teos, joka kertoo Yhdysvaltojen orjien oloista. Teos julkaistiin 1852 ja siitä tuli välittömästi myyntimenestys. Teoksella sanotaan olleen suora yhteys yhdysvaltalaisten mielten muuttamisessa orjuuden suhteen ja orjuuden lakkauttamisessa.²⁰⁴ Teos oli valkoihoisen orjuuden vastustajan kirjoittama, mutta siinä käytettiin inspiraationa oikeiden orjien kertomuksia omasta elämästään.²⁰⁵

Erityisesti esitelmässään Färling kritisoi kieltoa tarjota orjille opetusta. Tässä onkin esitelmän ydin. Färlingin mielestä koulutuksessa on ihmisten itsetietoisuuden ja omanarvontunnon juuri. Koulutus erottaa ihmiset eläimistä. Kieltämällä ihmisiltä lukutaidon, heitä voidaan pitää eläintenarvoisessa asemassa. Tästä syystä kaikkien tulisi arvostaa koulutusta ja pyrkiä kouluttautumaan. Färling kertoo myös Yhdysvaltojen sisällissodasta ja siitä prosessista, joka lopulta

²⁰² Satakunta N:o 10, 4.2.1882.

²⁰³ Satakunta N:o 42, 31.5.1882.

²⁰⁴ Taylor 2008, 196–197.

²⁰⁵ Taylor 2008, 201.

johti orjuuden kieltämiseen. Hänellä on hieman liian ruusuinen kuva siitä, miten hyvät oltavat Amerikan mustilla oli orjuuden kieltämisen jälkeen, mutta ehkä hän halusi lopettaa puheensa mahdollisimman positiivisella tavalla. Toisaalta kaikkia Amerikan mustien kokemia kauheuksia ei vielä tiedetty eikä ihmisoikeustaisteluita oltu käyty. Tässä kohdassa Färlingin luoma teksti on fiktiivistä, mutta siitä kumpuaa hänen halunsa esittää maailma kuulijoille juuri tietynlaisena: sellaisena, jossa vapaudesta ja kouluttautumisesta seuraa kaikille välittömästi jotain hyvää.

Esitelmän paikka Ulvilan ompeluseuran tapahtumassa on myös mielenkiintoinen yksityiskohta. Samana vuonna 1882 Färlingin henkilökohtainen mentori ja esikuva Zacharias Topelius oli kritisoinut ajan näkemystä siitä, että säädyllisen naisen tulisi keskittää itsensä kehittämisen käsityötaitoihin. Topeliuksen mielestä oli hyvin vanhanaikaista, että erityisesti nuorten naisten oletettiin vain odottavan avioliittoa kotona ommellessa kouluttautumisen ja itsensä sivistämisen sijaan. Topeliuksen kanssa samaa mieltä olleet naisten sivistyksen kannattajat vertasivat ompeluharrastusta orjuuteen.²⁰⁶ Tätä taustaa vasten tarkasteltuna ei olekaan yhtään erikoista, että Färling halusi puhua juuri orjuudesta ompeluseuran tapahtumassa. Färling oli siis samaa mieltä Topeliuksen kanssa ja halusi tukea naisten kouluttautumispyrkimyksiä. Ulvilan ompeluseura oli myös otollinen paikka puhua asiasta, koska seura oli jo muutenkin kansansivistykseen päin suuntautunut harrastuspiiri. Esitelmä on osoitus yhteydestä naisten maailmaan ja pyrkimyksistä vaikuttaa naisten asemaan.

Esitelmä on osoitus Färlingin oppineisuudesta, valistuneisuudesta ja yleisestä maailman tapahtumien tietoisuudesta. Puheessa tulee myös hyvin esiin se, miten tärkeänä asiana Färling sivistystä ja oppineisuutta piti. Kansan sivistyksen tärkeydestä Färling puhui myöhemmin myös Porin maaseutukuntien tulevien kansakoulujen hyväksi pidetyissä arpajaisissa Vähäraumalla toukokuussa samana vuonna.²⁰⁷ Siinä missä raha ja valuutta luovat sosiaalista riippumattomuutta ja mahdollistavat irtautumisen vanhasta sääty-yhteiskunnasta, sosiaalinen pääoma on yhtäläillä käypää valuuttaa yhteiskunnassa. Färling ymmärsi sivistyksen ja koulutuksen sosiaalisen arvon. Sivistys lisäsi sosiaalista pääomaa, joka osaltaan mahdollisti liikkumisen sosiaalisissa piireissä ja toimi aseman vahvistajana. Sivistys oli modernin ihmisen kehityksen kulmakivi ja Färling oli löytänyt oman kutsumuksensa, tapansa kiinnittyä yhteiskuntaan ja vuorovaikutuksen syyn: tavoitteen sivistää kansalaisia. Sivistys vapauttaisi niin alempien luokkien edustajat kuin naisetkin löytämään omia kutsumuksiaan.

²⁰⁶ Oittinen 1996, 33–34.

²⁰⁷ Satakunta N:o 42, 31.5.1882.

5.4 Sanomalehdet

McNeill & McNeill nostavat sanomalehden yhdeksi uuden ajan merkittävimmistä keksinnöistä. Siinä missä muut saman ajan keksinnöt saattoivat helpottaa arkea ja jokapäiväistä elämää tai nopeuttaa matkustamista, sanomalehti tehosti nimenomaan ajatusten ja ideoiden leviämistä. Viestittelemine ei jäänyt pelkästään kirjeiden varaan, vaan sanomalehdet tavoittivat useampia ihmisiä kerralla. Sanomalehtien avulla ihmisiä voitiin altistaa uudelle informaatiolle, vaikutuksille ja ajatuksille. Ihmisten ei tarvinnut matkustaa ja verkostoitua henkilökohtaisesti jokaisen maailmankolkan väestön kanssa, vaan tieto tuli kotiovelle. Tämä ei ollut pelkästään positiivista ja innostavaa, vaan jatkuva tiedolla pommittaminen aiheutti myös levottomuutta ja hämmennystä. Sanomalehtien kautta ihmiset kuitenkin ymmärsivät entistä laajemmin, että maastamuutto, koulutus, ahkera työskentely, maastamuutto tai jopa rikos voisivat muuttaa heidän henkilökohtaista elämäänsä.²⁰⁸

Kaupunkien sanomalehtitarjonnasta ja niiden lukijoiden määrästä voi suoraan arvioida paikkakunnan sivistyksen tason.²⁰⁹ Kansakoululaitos ja lukutaidon leviäminen ylemmän luokan piiristä myös muihin yhteiskuntaluokkiin vaikutti sanomalehtien suosioon. Sanomalehtien yleistyminen kertoi myös kansalaisten maallistumisesta sillä uskonnollisissa yhteisöissä kaikkien muiden kuin hengellisten tekstien lukemista paheksuttiin.²¹⁰ Sanomalehdet olivat oleellinen osa kielellistä ilmaisua. Suomessa niin ruotsin- kuin suomenkielisetkin nostattivat oman kielensä asemaan julkaisemalla uutisia omalla kielellään. 1800-luvun lopulla kielen kautta sanomalehtitoiminnasta tuli myös voimakkaan poliittista.²¹¹

Sanomalehtien kautta tieto levisi nopeasti koko maahan, sillä useimmat lehdet toistivat toistensa uutisia muutaman päivän viiveellä. Ajoittain aineistona olleita sanomalehtiä lukiessa tuntuu siltä, että mitä pienimmätkin ja mitättömimmät huhu-uutiset toistettiin ympäristöseutujen lehdissä lähes välittömästi. Yhdessä lehdessä mainituksi tuleminen saattoi tarkoittaa tunnetuksi tulemistakin koko maan alueella. Lisäksi jo tuohon aikaan näytti siltä, että toimittajat tiesivät negatiivisten uutisten myyvän enemmän kuin positiivisten. Vaikka varsinaista lööppi-ilmiötä ei suomalaisissa lehdissä vielä harrastettukaan, olivat ensimmäiset sivut sanomalehdissä usein täynnä uutisia onnettomuuksista ja ikävistä sattumista, mutta toki myös hyviä uutisia levitettiin.

²⁰⁸ McNeill & McNeill 2005, 395.

²⁰⁹ Tommila & Salokangas 1998, 43.

²¹⁰ Tommila & Salokangas 1998, 12.

²¹¹ Tommila & Salokangas 1998, 43.

Färlingillä oli laaja verkosto, jonka avulla hän välitti tietoa ympäri maata. Sanomalehdet ja niiden toimittajat ylläpitivät tätä informaatioverkostoa. Färlingin kirjoituksia saatettiin julkaista melkein missä päin vain maata, mikäli uutinen nähtiin ajankohtaiseksi tai aluetta koskevaksi. Färling sai myös mittavasti tietoa maan tapahtumista sanomalehtien kautta. Lehtiuransa Färling oli aloittanut jo Kuopiossa toimittaen kirjoituksia Kuopion-sanomiin.²¹² Porissa Färling jatkoi sanomalehtiharrastustaan Björneborg Tidning -lehdessä. Aluksi hän toimi lehden toimittajana, kunnes nousi sen päätoimittajaksi. Björneborgs Tidningillä oli sanomalehtenä jo pitkät perinteet kauan ennen kuin Färling otti kyseisen lehden hoidettavakseen. Se oli jossain muodossa ilmestynyt jo vuodesta 1860 lähtien. Vuosien 1881 ja 1882 vaihteessa lehti joutui kuitenkin taloudellisiin vaikeuksiin ja kannattavuutensa laskun vuoksi veti porilaisen Tigerstedtin kirjapainon konkurssiin mukanaan. Tällöin lehden julkaisua varten perustettiin täysin uusi yhtiö, jonka johtajaksi Färling asettui.²¹³

Vuonna 1887 Färlingille tarjottiin päätoimittajan paikkaa Åbo Underrättelse nimisestä lehdestä Turusta. Färling ei kuitenkaan ottanut kyseistä tarjousta vastaan, vaikka etsikin uusia haasteita ja mahdollisuuksia sanomalehtien saralla.²¹⁴ Porin sanomalehdissä alkoivat nimittäin suomalaisuus ja ruotsalaisuus aatteet ottamaan yhteen yhä enemmän ja enemmän eikä Björneborgs Tidningin kirjoittajien linja enää miellyttänyt Färlingiä. Vaikka edellä mainitsin, kuinka vuonna 1884 Färling etsi tietä pois Porista vuonna 1887 tilanne oli jo sen verran muuttunut, että ajatus pois muuttamisesta ei häntä kiinnostanut. Tällöin verkostot Porissa olivat Färlingin osalta vahvistuneet ja hän oli löytänyt paikkansa kaupungissa. Vahvat linkit toivat tullessaan uusia haasteita, jotka kiinnostivat Färlingiä tarpeeksi, jotta hän saattoi jäädä kaupunkiin.

Björneborg's Tidning oli alun perin luotu ruotsinmielisten sanoman levityskanavaksi. Suomenmieliset puolestaan perustivat Satakunta -lehden omaa asiaansa ajamaan. Vuonna 1888 kuitenkin näiden molempien puolien mielipiteiden kärjistyminen ja sanomalehtien sisällön yksipuolistuminen ajoi ihmisiä molemmista lehdistä perustamaan oman lehtensä näiden kahden ääripään välille. Uusi lehti sai nimekseen Westra Finland ja maisteri Färling ryhtyi sen päätoimittajaksi.²¹⁵ Kaupungissa vaikutti myös muita lehtiä, jotka enemmän tai vähemmän ajoivat jotain poliittista aatetta. Lounas -lehti kannatti suomenkielen täysiin oikeuksiinsa saattamista. Nuorfennomaanit toimittivat sekä Porilainen että Sanomia Porista -lehtiä. Länsi-Suomi -lehteä sekä Kansalainen -lehteä pyrittiin toimittamaan ilman poliittista agendaa, mutta nämä lehdet eivät saavuttaneet suurta suosiota.²¹⁶

²¹² Satakunta N:o 90, 13.8.1904.

²¹³ Sanomia Turusta N:o 35, 2.3.1882

²¹⁴ Satakunta N:o 91, 16.11.1887

²¹⁵ Ruuth 1899, 482.

²¹⁶ Ruuth 1899, 483.

Färling lopetti *Westra Finland* -lehden toimittamisen vuonna 1890 ja koko lehden julkaiseminen loppui 1893. Färling jatkoi kuitenkin sanomalehtiharrastustaan toimittajana erinäisissä lehdissä. Färling kirjoitti esimerkiksi ajoittain kirjeitä Turkuun Åbo Anberättelseriin otsikolla ”Kirjeitä Porista”.²¹⁷ Tällä tavalla hän saattoi levittää paikallisia uutisia laajemmalle alueelle. Lisäksi hän kirjoitti artikkeleita Suomen Muinaismuistoyhdistyksen kuukausittain ilmestyneeseen lehteen. Suomen Muinaismuistoyhdistyksen jäsenet saivat lehden jäsenmaksua vastaan, mutta muut muinaismuistoista kiinnostuneet ihmiset saivat myös tilata lehden vapaasti.²¹⁸

5.4.1 Kielikysymys ja muut selkkaukset sanomalehdissä

Koska paikkakunnan lehdistö oli poliittisesti asemoitunutta, ei ollut yllättävää, että poliittisuus näkyi myös uutisissa. Koska kielikysymys hiersi puolueita kaikista eniten, kieliasioita puitiin myös lehtien palstoilla. Yhdeksi esimerkiksi voidaan ottaa tapaus VPK:n iltamista. Maaliskuussa 1883 Porin vapaaehtoinen palokunta järjesti iltahuvit, joihin maisteri Färling oli valittu puhumaan ja pitämään tavalliseen tapansa esitelmä jostain ajankohtaisesta ja yleissivistävästä aiheesta. Jälkeenpäin Satakunta -lehdessä kritisoitiin kovasti Färlingin valintaa pitää puhe ruotsinkielellä.²¹⁹ Färling vastasi *Björneborgs Tidning*:issä kritiikkiin selittämällä, kuinka hän oli valmistanut saman puheen sekä ruotsin- että suomenkielellä ja vasta paikan päällä kuulijoiden kanssa asiasta keskusteltuaan päätenyt pitämään puheen ruotsiksi. Hän yksinkertaisesti vastasi yleisön pyyntöön eikä mitään määräystä tilaisuuden suomenkielisyydestä ollut olemassa.²²⁰ Tämän jälkeen Satakunta -lehden toimitus pyysi kovasti Färlingiltä anteeksi korostaen, että puheen valmisteleminen kahdella eri kielellä on kovan vaivan tulos.²²¹

Satakunta -lehden alkuperäinen kritiikki Färlingiä kohtaan olikin anteeksipyytämisen arvoista. Lehdessä nimittäin kritisoitiin erityisesti sitä, ettei Färling kunnioittanut vapaaehtoisen palokunnan suomenkielistymispyrkimyksiä. Näitä pyrkimyksiä pidettiin erittäin tärkeinä suomenmielisten kannalta, sillä samaan aikaan missään muussa yhdistyksessä suomenkielistyminen ei ollut ottanut onnistuakseen.²²² Syytöksen vapaaehtoisen palokunnan päätösten sivuuttamisesta täytyi olla varsin harmillista Färlingille, sillä hän oli tapahtumien hetkellä Porin vapaaehtoisen palokunnan päällikkö ja ruotsinkielisyydestään suomenkielisten tukija.

²¹⁷ Satakunta N:o 90, 13.8.1904

²¹⁸ Aamulehti N:o 34, 11.2.1894

²¹⁹ Satakunta N:o 22, 21.3.1883

²²⁰ *Björneborgs Tidning* 20.3.1883

²²¹ Satakunta N:o 22, 21.3.1883

²²² Satakunta N:o 20, 14.3.1883.

Lounas -lehti taas suhtautui Färlingiin, hänen sanomisiinsa ja tekemisiinsä artikkeleissaan Satakunta -lehteä suopeammin. Lounas ei ollut yhtä ehdoton suomalaisuusaatteen kannattaja, vaan sen toimittajat ajoivat suomalaisuutta maltillisemmin. Lisäksi lehden toimittajiin lukeutui henkilöitä, joilla oli Färlingin kanssa yhteisiä harrastuksia. Esimerkiksi opettaja Matti Kauppinen toimi Färlingin kanssa yhdessä sekä Porin vapaaehtoisessa palokunnassa sekä myöhemmin Satakunnan museossa. Erityisen ylpeästi Lounas -lehdessä uutisoitiinkin Färlingin tekemisiä, kun hän toimi juuri VPK:n ja museon nimissä.

Westra Finland lehden päätoimittajana Färling vietiin oikeuteen vuonna 1888 lehden julkaiseman artikkelin vuoksi. Rehtori Malin syytti lehteä häntäkoskevan väärän tiedon levittämisestä.²²³ Adolf Malin oli Porin ruotsalaisen lyseon rehtori. Häntä kuvailtiin ankaraksi opettajaksi. Hän oli työelämässään myös Färlingin esimies.²²⁴ Ilmeisesti oikeuskiistassa oli kyse joulujuhlaan liittyvän rahalippaan olinpaikasta, mutta syytöksen yksityiskohdat jäivät hieman epäselviksi, sillä kyseisessä lehdessä julkaistu artikkeli mainitsee rehtori Malinin yhdessä lauseessa hyvin lyhyen uutispoiminnon yhteydessä.²²⁵ Malinia kuvailtiin tiukaksi, mutta helposti leppyväksi henkilöksi. Syy sille, miksi hän halusi hyökätä Färlingiä kohtaan haasteen muodossa, ei aineistosta selviä, mutta Färling oli juuri perustanut tämän kyseisen uuden sanomalehden sekä hylännyt siten vanhoillisporvarilliset ja Malin oli ruotsinkielinen opettaja. Färling kuitenkin vapautettiin syytteestä sillä, hän ei ollut itse kyseistä uutista kirjoittanut, vaikka lehden päätoimittajana toimikin.²²⁶ Selkkaus ei näyttänyt vaikuttaneen Färlingin työelämään, joten Malin totisesti oli helposti leppyvä henkilö.

5.5 Kunnallispolitiikka ja kielikysymys

Vaikka Porin poliittinen elämä oli puolueiden määrän ja kannatuksen suhteen ollut vielä 1800-luvun puolen välin paikkeilla värikkäämpää 1800-luvun lopulla poliittiset tavoitteet tuntuivat keskittyvän yhteen asiaan ja sen ympärille muodostui kaksi vastakkaista puoluetta: suomen- ja ruotsinmieliset.²²⁷ Suomalaiseen puolueeseen kuului enimmäkseen virkamiehiä ja kaupungin vähempivarainen väestö. Se pyrki tekemään töitä suomenkielen oikeuksien laajentamiseksi Porissa. Puoluetta kritisoitiin asettumasta usein ylimalkaisesti kansanomaiselle ja vapaamieliselle kannalle

²²³ Westra Finland N:o 20, 8.12.1888.

²²⁴ Koskinen 1904, 37.

²²⁵ Westra Finland N:o 20, 8.12.1888.

²²⁶ Lounas N:o 32, 23.4.1889.

²²⁷ Ruuth 1899, 482.

kunnallispoliittisissa kysymyksissä. Ruotsinmielisten ja suomenmielisten riitojen aiheisiin kuului säännöllisesti kaupungin verorahoista väittelemine.²²⁸

Färling oli ruotsinkielisestä kodista ja hän oli aatteeltaan ruotsinmielinen. Näyttää siltä, että aluksi erityisesti Porin ruotsinkielinen väestö ja vaikuttajakunta otti Färlingin oikein hyvin vastaan ja toivotti tervetulleeksi laajasti omaan toimintaansa. Färling otettiin mukaan välittömästi Porin vapaaehtoiseen palokuntaan, hänet asetettiin uudistetun mutta yhä vanhoillisruotsinkielisen lehden Björneborgs Tidningin johtoon ja Färling jopa kutsuttiin osallistumaan Porin purjehdusseuran kilpailuihin tuomarin asemaan. Suurin osa Porin ylemmästä luokasta oli ruotsinkielisiä.²²⁹ Tästä huolimatta ruotsinkielisiä oli Porissa vain yhdeksäsosa koko kaupungin asukkaista.²³⁰

Färlingin ruotsinmielisyydestä kertoi lisäksi se, että hän vuonna 1882 osallistui 6. marraskuuta Gustaf Adolfin muistoksi pidettyjen juhlallisuuksien järjestämiseen. Vuonna 1882 oli kulunut 250 vuotta tämän kyseisen Ruotsin kuninkaan kuolemasta ja ruotsinmieliset halusivat kunnioittaa hänen muistoaan ja korostaa hänen merkitystään Suomen historiassa kokoontumalla juhlallisuuksiin ensin kirkossa jumalanpalveluksen merkeissä ja sitten Otavan salissa musiikin ja laulun puitteissa.²³¹ Gustaf "Kustaa" II Adolf oli ruotsinmielisille merkittävä esikuva, sillä hän oli luonut pohjan Ruotsin suurvalta-asemalle Pohjoismaissa. Hän kaatui 6. marraskuuta kolmekymmenvuotisessa sodassa. Nykyään tätä päivää juhlitaan ruotsalaisuuden päivänä. Se on yleinen liputuspäivä ja juhlistaa suomenruotsalaisen oikeutta käyttää ruotsinkieltä Suomessa.

Suomenmieliset taas alkoivat juhlia J.V. Snellmanin syntymäpäivää 12. päivä toukokuuta. Näitä juhlallisuuksia ylläpiti erityisesti Porin Suomalainen Seura, joka järjesti syntymäpäiväjuhlien ohessa myös oman vuosijuhlansa. Suomalaisen seuran vuosipäiviä juhlittiin Porin vapaaehtoisen palokunnan tiloissa ja myöhemmin seuran omassa klubirakennuksessa. Myös tätä merkkipäivää juhlittiin laulun ja puheiden merkeissä.²³² Snellmanin syntymäpäivää juhlitaan nykyään kansallisesti suomalaisuuden päivänä.

Kolmas vaikuttaja Porin kaupungin poliittisessä elämässä oli työväenyhdistys, mutta meni vuosia ennen kuin työväenyhdistyksellä oli poliittisessa mielessä vaikutusmahdollisuuksia kaupungin asioihin. Työväenyhdistys perustettiin Poriin 1887 ja yhdistyksen taustalla olivat monet suomenmieliset vaikuttajat, jotka halusivat lisätä työväestön järjestäytymistä ja edistää heidän sivistystään.²³³

Färlingin sulautuminen muuhun ruotsinkieliseen ja ääri vanhoilliseen väestöön ei kuitenkaan sujunut ongelmitta. Färling ei ollutkaan yhtä vanhoillinen ja ehdoton ruotsinkielen aseman suhteen,

²²⁸ Ruuth 1899, 483–484.

²²⁹ Saarinen 1972, 569.

²³⁰ Ruuth 1899, 485.

²³¹ Aamulehti N:o 83, 18.10.1882.

²³² Satakunta N:o 57, 16.5.1896.

²³³ Saarinen 1972, 540.

kuin mitä häneltä oli ehkä odotettu. Hän oli valmis ottamaan myös suomenkielisen väestön toiveet huomioon ja käytti vaivatta kumpaakin kieltä tarvittaessa. Hän osoitti muutenkin olevansa sympaattinen suomenkielen kannattajien hankkeita kohtaan. Loppujen lopuksi ainut tekijä, joka yhdisti Färlingin Porin vanhoillisporvarilliseen väestöön, oli ruotsinkieli ja halu säilyttää sen asema, mutta vain niin ettei siitä koidu haittaa suomenkielisille.

Färling oli jo vuoden 1884 alussa ehdolla porvariston valtuustomiesvaaleissa kahteen eri lautakuntaan, palotornin rakentamiskysymyksessä ja siltakysymyksessä, mutta jäi molemmissa vaaleissa muutaman äänen päähän valtuustopaikasta.²³⁴ Siltakysymyksessä oli kyse kiinteän sillan rakentamisesta Kokemäenjoen yli. 1850-luvulta lähtien joen yli oli päässyt vain lautoilla, paateilla ja sulana aikana paikallaan pidetyllä ponttonisillalla. Kiinteän sillan rakentaminen olisi vahva merkki kaupungin laajenemissuunnitelmista joen yli. Vuonna 1884 sillanrakennussuunnitelmat jäivät toteutumatta rahoitusvaikeuksien vuoksi.²³⁵

1885 Turussa päätettiin alkaa pitämään säännöllisesti ylimääräisiä kunnalliskokouksia. Porissa asiaa pohdittiin jonkun aikaa, kunnes asian tiimoilta pidetyssä keskustelussa päätettiin, että samankaltaisia kokouksia alettaisiin pitää myös Porissa. Maisteri Färling valittiin suljetuilla vaaleilla kokousten varapuheenjohtajaksi. Kielikysymys nousi esiin myös näiden kokousten kohdalla. Päätettiin, että kokouksissa kirjanpitäjä saa valita käyttää itselleen luontaisinta kieltä.²³⁶ Kun kirjanpitäjät yleensä olivat ruotsinkielivaltaisessa valtuusmiehistössä myös ruotsinkielisiä, niin kirjanpitokieleksi tuli usein ruotsinkieli. Seuraavassa valtuusmieskokouksessa Färling valittiin sekä palokomissiooniin sekä holhouslautakuntaan.²³⁷

Lopulta Färlingistä tuli siis Porin kaupunginvaltuuston jäsen ja tässä toimessaan hän joutui virallisesti ottamaan osaa kiivaaseen useita vuosia kestäneeseen keskusteluun suomenkielen asemasta.²³⁸ Suomenkieli oli ollut käytössä käytännön pöytäkirjakeleissä vaivahoitohallinnossa ja kansakoulunjohtokunnassa. Vuodesta 1879 lähtien suomenkieli oli ollut myös komennuskielenä Porin vapaaehtoisessa palokunnassa. Halukkaat olivat myös voineet saada raastuvan notaarilta suomenkielisiä asiakirjoja pyydettäessä.²³⁹

1880-luvun alussa Poriin muutti paljon uutta väkeä, jotka antoivat lisäpontta suomenkielisyyspyrkimyksille. Suomenkielen kannattajat perustivat Poriin Suomalaisen Seuran, joka alkoi maltillisin keinoin ajaa suomalaisuuden asiaa. 1880-luvun lopussa Suomalainen seura hieman hellitti pyrkimyksistään saada kaupungin hallinnon kirjakieli muutettua suomenkieleksi.

²³⁴ Satakunta N:o 24, 22.3.1884.

²³⁵ Saarinen 1972, 351–354.

²³⁶ Sanomia Turusta N:o 298, 23.12.1885.

²³⁷ Satakunta N:o 101, 22.12.1886.

²³⁸ Saarinen 1972, 573.

²³⁹ Ruuth 1899, 485.

Uusi into pyrkimyksille löytyi vasta vuonna 1893.²⁴⁰ Syy tälle laantumiselle saattaa löytyä Suomalaisen seuran keskittymisestä muihin projekteihinsa kuten museon perustamiseen.

Färling ei ollut ainut Porissa asunut ruotsinkielinen, jonka näkemys omasta ruotsinmielisyydestä oli varsin maltillinen eikä edustanut vanhemman porvariskunnan äärimmäisyyttä. Osa varakkaista ruotsinkielisistä oli halukkaita tukemaan suomenkielisten sivistyspyrkimyksiä, mikä piti suurempia kieliriitoja kurissa jonkun aikaa.²⁴¹ Tämä maltillinen ruotsinkielisten joukko erottautui siis poliittisesti vanhoillisporvareista niin paljon, että sen kannatti perustaa oma sanomalehti. Färling jalkautui lisäksi vielä suomenmielisten pariin osallistumalla Suomalaisen seuran harrastuksiin.

Ensimmäinen ehdotus suomenkielen ottamisesta kaupungin valtuuston pöytäkirjakeleksi tuli vuonna 1894.²⁴² Ehdotusta selvittämään valittiin oma valiokunta, johon maisteri Färling myös kuului. Valiokunta oli kuitenkin loppujen lopuksi varsin yksimielisesti ruotsinmielinen eikä valiokunnan selvitys nähnyt mitään varsinaista syytä kielen muuttamiselle.²⁴³ Selvityksen jälkeen pidetty äänestys oli tiukka ja ehdotus kumottiin ääniin 12–11.²⁴⁴ Kaupungin valtuustoon oli siis tullut valituksi varsin tasaväkinen joukko ja jo yhdellä äänellä olisi voinut muuttaa koko asetelman. Kaupunginvaltuuston kieltä pidettiin tärkeänä, koska se ohjasi muiden virastojen kielivalintoja. Färling äänesti kielen vaihtamista vastaan.²⁴⁵

Seuraavissa valtuuskunta vaaleissa kielikysymys nousi yhä tärkeämmäksi tekijäksi. Jokaisen ehdokkaan tuli ilmoittaa kantansa asiaan selkeästi ja valita puolensa. Loppujenlopuksi ruotsinmieliset saivat murskavoiton vaaleissa. Kansallismielisillä suomenkielisillä olisi kyllä ollut potentiaalia nousta työläisten äänin voittoon, mutta ongelmana oli saada työläiset heräämään, kiinnostumaan politiikasta ja äänestämään. Seuraavissa vaaleissa otettiin käyttöön tehokas värväys ja vaalitoiminta, mikä tuotti tulosta ja vaalien tulos oli jälleen varsin tasainen näiden kahden puolueen välillä. Kumpikin puoli tosin onnistui kasvattamaan äänestäjämääriään eli yleisellä tasolla porilaisten kiinnostus kunnallispolitiikkaan lisääntyi. Valtuuston tasaväkisyydestä johtuen uuteen äänestykseen kielikysymyksestä ei nähty aiheutta.²⁴⁶

Kesäkuussa 1895 julkaistiin nuorsuomalaisten toimittamassa Porilainen -lehdessä kirjoitus, jossa vedottiin korkeampia virastoja tulevaisuudessa lähettämään asiakirjansa Poriin suomenkielellä perinteisen ruotsinkielisen sijaan. Kirjoituksessa valitettiin siitä, miten hankalaa ja aikaa vievää on kääntää näitä kyseisiä asiakirjoja joka kerta erikseen suomenkielelle, jotta pääsääntöisesti

²⁴⁰ Saarinen 1972, 570–573.

²⁴¹ Saarinen 1972, 569.

²⁴² Ruuth 1899, 485.

²⁴³ Saarinen 1972, 570.

²⁴⁴ Ruuth 1899, 485.

²⁴⁵ Saarinen 1972, 570.

²⁴⁶ Saarinen 1972, 573–574.

suomenkieliset kansalaiset voisivat niiden sisällön ymmärtää.²⁴⁷ Lehdessä haluttiin välittää kuva siitä, miten vaikeat oltavat suomenkielisillä oli Porissa.

Vanhoillisporvarillisen liikkeen eräs keulahahmoista Fredrik Wilhelm Rosenlew kuoli 1892, mutta hänen poikansa Hugo sai nopeasti jalansijaa isänsä jäljessä niin kunnallispolitiikassa kuin muissakin hänen harrastuspiireissään. Kielikysymyksessä Hugo seurasi isänsä viitoittamaa linjaa. Hän äänesti aina ruotsinkielisyyden puolesta ja hylkäsi kaikki esitykset tehdä kunnanvaltuuston kokousten kirjanpito suomenkielellä.²⁴⁸ Vuonna 1895 Hugo myös osti puolueensa sanomaa tukeneen Björneborgs Tidning -lehden.²⁴⁹

Sitä mukaan, kun Poriin muutti yhä enemmän uutta väestöä ja ympäröiviä maalaispitäjiä liitettiin kaupunkiin, suomalaismielisten kannatus nousi. Vuoden 1896 valtuustovaaleissa he saivatkin huomattavan lisäyksen kannatukseen, kunnes vuonna 1897 äänestyskäytännössä otettiin käyttöön tulkinta siitä, ettei "toisen isäntävallan alaisilla" ole äänestysoikeutta. Tämä tarkoitti sitä, että yli neljänsadan tehtaantyömiehen nimi poistettiin äänestyslistoilta. Vastalauseeksi suomenmieliset päättivät boikotoida vaaleja, mikä taas johti siihen, että pelkästään ruotsinmielisistä koottu lista meni vaivatta läpi.²⁵⁰ Seuraavana vuonna 1898 lakeja tulkittiin uudelleen ja täydennettiin senaatin toimesta. Tällöin palattiin takaisin karsimattomiin ääniluetteloihin. Kahden kamppailevan puolueen voimasuhteet olivat jälleen tasaväkiset. Tämä nosti kaupungin äänestäjä määrät ennätyslukemiin. Kaupungin asukkaat tiesivät, että jokaisella äänellä oli merkitystä. Tästä huolimatta ruotsinmieliset voittivat jälleen.²⁵¹

Venäläistämistoimet ja niiden vastustaminen katkaisivat näiden kahden puolueen kilvoittelun. Parin vuoden ajan ihmiset näkivät tärkeämmäksi yhdessä toimimisen kuin toisiaan vastaan taistelemisen. Tästä huolimatta ei kaikilta kahakoilta voitu välttyä. Valtuuston kieli nousi jälleen äänestettäväksi 1899, mutta tällä kertaa ruotsinmieliset äänestivät sen selvällä enemmistöllä nurin. Vuosien taistelemisen ja väittelemisen jälkeen puolueet tulivat yhteisymmärrykseen ja ruotsinmieliset myöntivät asetukselle ottaa kaksikielijärjestelmä käyttöön. Vuodesta 1902 lähtien valtuusto käsitteli sille asetetut asiat sillä kielellä millä se oli käsiteltäväksi jätetty.²⁵²

Niin oma ruotsinkielinen puolue kuin myös kaikki kunnallispoliitikot luovat omat mielenkiintoiset ryhmänsä. Samassa puolueessa vaikuttavilla ihmisillä oli luonnollisesti suurin piirtein samat tavoitteet ja kutakuinkin samanlaiset näkemykset siitä, miten nämä tavoitteet tulisi saavuttaa. Eri puolueet taas muodostavat uuden ryhmän toimiessaan yhdessä Porin kaupungin yhteisen hyvän saavuttamiseksi. Valtuuston jäseneksi pääseminen vaati kannatusta, suosiota sekä

²⁴⁷ Porilainen N:o 302, 19.6.1895.

²⁴⁸ Sanomia Porista N:o 19, 15.2.1896.

²⁴⁹ Saarinen 1972, 778.

²⁵⁰ Saarinen 1972, 574–575.

²⁵¹ Saarinen 1972, 575.

²⁵² Saarinen 1972, 577.

luottamusta muilta ihmisiltä. Lisäksi kunnanvaltuusto pystyi osoittamaan luottamusta nimittämällä jäsenet eri toimikuntiin. Färlingin kunnanvaltuustojäsenyys tarkoittaa sitä, että hänestä pidettiin ja hänen luotettiin vievän eteenpäin oman puolueensa tavoitteita. Mutta hänen osallisuutensa erilaisissa toimikunnissa osoitti sitä, että myös muiden puolueiden jäsenet luottivat hänen asiantuntemukseensa ja oikeudenmukaisuuteensa.

Vuonna 1903 Färling pyysi eroa kaupunginvaltuustosta vuosien jäsenyyden jälkeen. Färling oli näihin aikoihin alkanut sairastella eikä kokenut voivansa jatkaa tehtävässään sen vaativalla tavalla. Hän otti kaupunginvaltuuston jäsenyyden vakavasti eikä halunnut tehdä työtä huonommin, kuin oli aikaisemmin tehtävää hoitanut. Raskain mielin valtuusto myönsi hänelle eron ja harmitteli kovasti ikävää tilannetta.²⁵³

5.6 Museo

Museoiden perustaminen Euroopassa perustui radikaaliin ajatukseen siitä, että niiden kokoelmat olisivat kaikille kansalaisille avoimia. Aikaisemmin vain yläluokkaisilla oli omia yksityisiä kokoelmia vanhoja esineitä ja muinaismuistoja eikä tavallisella kansalla ollut asiaa näitä ihastelemaan. Ensimmäiset museot perustettiin yliopistojen yhteyteen, näin tapahtui myös Suomessa Helsingin yliopistossa. Helsingin yliopiston opiskelijat perustivat myös muinaismuistoyhdistyksen, joka sittemmin jalkautui maakuntiin.²⁵⁴

Muinaismuistoharrastus oli jo 1870-luvulla tuonut Färlingin Satakuntaan esineiden keruumatkalle.²⁵⁵ Museouransa Färling oli aloittanut jo vuonna 1872 Helsingin yliopiston historiallisetnografisessa museossa.²⁵⁶ Vaikka tämä työ oli muutama vuosi alkamisensa jälkeen jo jäänyt taakse, kiinnostus muinaisesineisiin ja niiden säilyttämiseen pysyi lähellä Färlingin sydäntä. Hän seurasi tarkoin uutisten välityksellä, miten suomalaiset ympäri maata kohtelivat maamme korvaamattomia historiallisia aarteita. Kiinnostus ei suinkaan jäänyt pelkästään uutisten seuraamisen tasolle, vaan usein hän kertoi muinaisjäännöksiin liittyvistä tapahtumista omissa sanomalehdissään sekä järjesti varainkeruuta jäännösten säilyttämistä varten.

²⁵³ Kansalainen N:o 91, 12.8.1904.

²⁵⁴ Pettersson & Kinanen 2010, 9.

²⁵⁵ Sanomia Turusta N:o 70, 9.9.1876.

²⁵⁶ Hakala 2006, 532.

5.6.1 Muinaisjäännökset ja rakennusten suojelu

Vuonna 1884 Färling lueskeli huolestuneena sanomalehtiartikkeleita siitä, miten Naantalin kirkon muinaisjäännökset oli mahdollisesti pilattu huonolla ja taidottomalla kunnostustyöllä. Suomen muinaismuistoyhdistyksen Porin piirikunnan asiamiehenä hän päätti puuttua asiaan ja lähetti kaksi asiaa käsittelevää lehtileikettä Suomen muinaismuistoyhdistyksen kokoukseen. Kokouksessa harmiteltiin sitä, että vaikka yhdistys olikin jo ottanut suurimman osan Naantalin kirkon muinaisjäännöksiä hoitoonsa, yhdistyksellä ei ollut tarpeeksi tilaa ottaa kaikkia muinaismuistoja huostaansa ja toivoi, että paikalliset harrastajat puuttuisivat asiaan ja ottaisivat asian hoitaakseen.²⁵⁷ Färling lahjoitti säännöllisesti keräämiään vanhoja esineitä Suomen muinaisyhdistykselle.²⁵⁸ Hän myös keräsi yhdistyksen jäsenmaksuja Porin, Ulvilan, Loimaan ja Tyrvään seuduilta.²⁵⁹ Naantali taas oli Färlingin perheelle tuttu kaupunki perheen kylpylämatkojen vuoksi.²⁶⁰ Suomen Muinaismuistoyhdistyksen Porin piirikunnan asiamiehenä Färling toimitti useita satakuntalaisia esineitä yhdistyksen kautta Suomen kansatieteelliseen museoon. Pelkästään vuonna 1884 hän toimitti kaiken kaikkiaan 25 kappaletta esineitä museolle.²⁶¹

Färling oli aloittanut jo vuonna 1876 rahan keruun niin kutsutun Sandelsin tuvan ostamista varten Iisalmissa. Tuvan ostamisen tarkoitus oli sen kunnostaminen historialliseksi muistomeriksi.²⁶² Rakennusten suojelu oli tärkeä osa suomalaista museotoimintaa 1800-luvulla.²⁶³ Sandelsin tuvan hinta oli kuitenkin noussut arvioitua korkeammaksi, jolloin säilytystä varten kerätyt rahat eivät siihen riittäneet. Tästä syystä joku muu tahon oli ostanut tuvan ja siirtänyt sen muualle. Näin tuvan ostoa varten kerätyt rahat olivat jääneet käyttämättä alkuperäiseen tarkoitukseensa.

Färling yritti jo vuonna 1883 ottaa yhteyttä sanomalehti-ilmoitusten kautta alkuperäisiin lahjoittajiin. Hän halusi lahjoittajien ilmoittavan, haluavatko he rahansa takaisin vai voitaisiinko lahjoitetut varat antaa Sandelsin muistomerkin hankintaa varten. Kenraalikuvernööri oli muistomerkin pystyttämiseksi jo luvan antanut. Vuonna 1884 Färling yritti uudelleen levittää uutista varojen siirtymisestä muistomerkin hankintaan lähettämällä ilmoitusta ympäri suomalaisia sanomalehtiä sekä suomen- että ruotsinkielellä.²⁶⁴ Viitteitä rahojen takaisinperijöistä ei löydy. Muistomerkki Koljonvirran taistelussa 1808 kaatuneiden kunniaksi pystytettiin Pölkky Niemelle Iisalmeen kesällä 1885.²⁶⁵ Färling oli paikalla muistopatsaan paljastustilaisuudessa ja piti siellä

²⁵⁷ Uusi Suometar N:o 273, 21.11.1884.

²⁵⁸ Uusi Suometar N:o 60, 13.3.1885.

²⁵⁹ Sanomia Turusta N:o 7, 10.1.1885.

²⁶⁰ Sanomia Turusta N:o 152, 6.7.1885.

²⁶¹ Uusi Suometar N:o 60, 13.3.1885.

²⁶² Savo N:o 146, 12.12.1884.

²⁶³ Kärki 2010, 47.

²⁶⁴ Savo N:o 146, 12.12.1884.

²⁶⁵ <http://www.koljonvirta.fi/fi/Koljonvirta-info/Muistomerkit>

puheen Kuopion pataljoonan soittokunnan soittaessa Porilaisten marssia.²⁶⁶ Färlingin puhe julkaistiin Kaiku lehdessä 19.8.1885. Puhe on suomenkielinen ja hyvin runollinen. Se korostaa Suomen luonnon kauneutta ja syitä tuntea isänmaanrakkautta tätä kaunista luontoa kohtaan.²⁶⁷

" --- jyske ja leimaus täyttää näköpiirin ja tienoon ja tuolla Wirran sillalla sammuu moni ihmishenki - Maan unelma on tää. Ystävät ja viholliset ovat nukkuneet. Luonto hiljaista kanneltaan soittaa. Uusi kansa uusine pyrintöineen astuu isäimme jälkiä. Me olemme tämä uusi polvi uusine pyrintöinemme uusine toiveinemme. Mutta eteenpäin pyrkiessä älkäämme unhoittako esi-isiamme."

Puhe nostaa esiin Färlingin kahdensuuntaiset pyrkimykset yhteiskunnan kehittämisessä. Yhtä aikaa hän ajoi edistystä ja modernisoitumista, mutta samalla hän halusi nostaa esiin Suomen historiaa ja valistaa kansaa menneistä tapahtumista.

1893 Färling ilmoitti luopuvansa Suomen Muinaismuistoyhdistyksen Porin piirikunnan asiamiehen asemasta. Hänen tilalleen työhön ryhtyi lehtori L. Sandelin.²⁶⁸ Färling ei kuitenkaan täysin luopunut yhteistyöstä Suomen muinaismuistoyhdistyksen kanssa.²⁶⁹ Ilmeisesti Satakunnan museon toiminta alkoi viedä niin suuren osan Färlingin ajasta, että hänen piti karsia harrastuksiaan ja vähentää luottamustehtäviään.

5.6.2 Satakunnan museo

Suomalaiskansallisen aatteen noustessa vahvasti koko maassa heräsi Porissakin keskustelu museon perustamisesta. Maakuntaan haluttiin perustaa kaikille yhteinen yleisesti kotiseutuperinnettä vaaliva museo. Satakunnan museo perustettiin vuonna 1888 Porin Suomalaisen Seuran aloitteesta.²⁷⁰ Satakunnan museo oli järjestyksessään kymmenes Suomeen perustetuista museoista.²⁷¹ Museoalan harrastajana ja kotiseutuyhdistyksen ystävänä tunnetuksi tullut Färling pyydettiin mukaan museon perustamisvaliokuntaan, jonka puheenjohtajana hän lopulta toimi.²⁷² Olihan Färling toiminut jo aikaisemmin Helsingin yliopiston museon amanuenssina, joten hänellä oli muita valiokuntalaisia enemmän kokemusta aiheesta.²⁷³

²⁶⁶ Aura N:o 96, 18.8.1885.

²⁶⁷ Kaiku N:o 66, 19.8.1885.

²⁶⁸ Uusi-Suometar N:o 71, 25.3.1893.

²⁶⁹ Aamulehti N:o 34, 11.2.1894.

²⁷⁰ Hakala 2006, 532.

²⁷¹ Pettersson & Kinanen 2010, 400.

²⁷² Boldt 1907, 14.

²⁷³ Hakala 2006, 532.

Suomessa museolaitoksen kehittyminen liittyy voimakkaasti kansalliseen heräämiseen. Tietoisuus omasta kansakunnasta ja sen historiasta loi tarpeen tuon historian esiin nostamiselle ja säilyttämiseksi. Toisaalta museoiden perustaminen liittyi myös kiihtyvään teollisuuteen, joka uhkasi tuhota muistot sitä edeltäneestä talonpoikauskulttuurista.²⁷⁴ Myös Satakunnan museon perustaminen nähtiin aiheelliseksi vanhan paikallisen talonpoikauskulttuurin säilyttämiseksi. Uuden ajan mullistusten pelättiin tuhoavan viimeisetkin muistot menneestä kulttuurista.²⁷⁵ Pori oli kovaa vauhtia teollistuva kaupunki. Museotoiminta oli myös voimakkaasti poliittista, sillä se otti kantaa oman kulttuurin puolesta ja Suomen venäläistämistä vastaan.²⁷⁶ Suomalainen seura luonnollisesti kannatti suomenkielen aseman parantamista. Museotoiminnan myötä seura myös pyrki säilyttämään suomenkielen alkukantaisia muotoja tarinoiden, satujen, runojen ja lorujen muodossa. Myös murteita haluttiin taltioida.²⁷⁷

Huomattavaa on, että Färling otettiin mukaan museon toimintaan heti alusta alkaen yli puoluerajojen, mikä on jälleen kerran yksi osoitus hänen kyvystään luoda verkostoja omien piiriensä ulkopuolelle ja herättää luottamusta muissa ihmisissä. Todennäköisesti Färlingin pyysi museotoimintaan mukaan aktiivinen Suomalaisen seuran jäsen kollega Matti Kauppinen. Kauppinen ja Färling olivat molemmat jo vuosia toimineet yhdessä Porin vapaaehtoisessa palokunnassa. Molemmat olivat myös aktiivisia sanomalehtiharrastajia. Kauppinen myös tiesi Färlingin vahvan museotaustan ja osaamisen tällä alalla. Kauppinen ja Färling muodostavat tutkimuksessani dyadin. Heidän erityislaatuinen suhteensa tuo esiin sen, millaisia suhteita heillä saattoi muutenkin olla olemassa, mutta niistä ei välttämättä ole jäänyt samanlaisia jälkiä. Tämä dyadi toimi monella eri taholla yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi siitä riippumatta, mitä ryhmää he milloinkin edustivat.

Museotoiminnan kautta Färling kytketty tiiviisti Suomalaisen seuran toimintaan. Koska museotoiminta oli seuran keskeisin saavutus, museon asioita järjesteltiin Suomalaisen seuran sisäisissä tilaisuuksissa. Näihin tilaisuuksiin ei ulkopuolisilla normaalisti olisi ollut asiaa, mutta museon ylläpidossa mukana olon kautta ulkopuolinenkin saattoi ottaa osaa esimerkiksi seuran juhlallisuuksiin.²⁷⁸ Museon hyväksi järjestettävissä iltamissa kielikysymyksen ei annettu vaikuttaa ohjelmiston sisältöön sillä ohjelmaa tarjottiin yhtälailla sekä suomeksi että ruotsiksi. Näin kielipolitiikka jätettiin iltamista pois. Maisteri Färling usein vastasi iltamien ruotsinkielisestä

²⁷⁴ Kostet 2010, 17.

²⁷⁵ Satakunta: Kotiseutututkimuksia N:o 1, 1.1.1907, s.98.

²⁷⁶ Kostet 2010, 26.

²⁷⁷ Satakunta: Kotiseutututkimuksia N:o 1, 1.1.1907, s.98.

²⁷⁸ Satakunta N:o 57, 16.5.1896.

ohjelmasta.²⁷⁹ Iltamat olivat museon pääsääntöinen tulojen lähde, kunnes kaupungin valtuusto alkoi myöntää museolle varoja.²⁸⁰

Kun museolle päätettiin määritellä yhteiset suuntaviivat vuonna 1893, oli Färling yksi museon sääntöjen laatijoista.²⁸¹ Museon sääntöjen mukaan:

"Satakunnan museon tarkoituksena on talteen ottaa, kerätä, lunastaa ja säilyttää Satakunnan muinaisuutta, kansatiedettä ja historiaa valaisevia muinais- ja kansatieteellisiä esineitä ja kirjallisia todistuskappaleita ynnä muitakin museoon soveltuvia kapineita; sekä sen ohessa elvyttää harrastusta maakunnan muinaisuuden tutkimiseen ja elvyttämiseen."

Aluksi museon hoitamisesta vastasi Porin Suomalaisen Seuran viisihenkinen jäsenistö, mutta alusta pitäen oli selvää, että mikäli toiminta kasvaisi liian suureksi yksityiselle seuralle hoitaa, voitaisiin museo luovuttaa Porin kaupungin hoidettavaksi.²⁸² Färling toimi museon johtokunnassa vuoteen 1904 saakka.²⁸³

Esineiden kerääminen museoon alkoi välittömästi vuonna 1888. Ensitöikseen museon jäsenistö lähetti paikallislehtien kautta lähipitäjiin ilmoituksen museon perustamisesta ja kehotuksen lahjoittaa vanhoja esineitä museon kokoelmaan. Ensisijaisesti museoon haluttiin vanhoja aseita, sinettejä, rahoja, vaakunoita, maljoja, vaatteita, kuvia, piirustuksia ja tauluja.²⁸⁴ Jo ensimmäisen vuoden aikana museolla oli hallussa 60 erilaista vanhaa esinettä. Tällöin ei vielä ollut rahaa käytössä museon toiminnassa ja kaikki esineet saatiin lahjoituksina. Myöhemmin museo pystyi jo maksamaan palkkiota tavaroiden löytäjille sekä maksamaan niiden omistajille, mutta tästä huolimatta suurin osa museon omaisuudesta tuli lahjoituksina. Museon ensimmäinen vakituinen tulonlähde tuli kaupungin väkijuomien voittorahoista vuodesta 1890 lähtien. Vuonna 1895 museon esineistöä oli luetteloitu 2052 kappaletta. Ja vuonna 1905 esineitä oli luetteloitu 5500 kappaletta.²⁸⁵

Luvan muinaismuistojen tutkimisille ja keräysmatkoille ympäri Suomen antoi valtionarkeologi J.R. Aspelin Helsingistä. Heinäkuussa 1894 Färling saa tällaisen luvan.²⁸⁶ Muinaismuistojen kerääminen oli varmasti hyvää puuhaa kesäisin pitkien kesälomien aikaan. Färlingin suuresta tuttavapiiristä oli hyötyä museolle niin esineiden kuin varojen keruussakin. Monet Färlingin ystävät olivat valmiita auttamaan museon kokoelman kartuttamisessa ja myös lahjoittamaan rahaa omaa museorakennusta varten. Färlingiä pidettiin tuttavapiirissään myös

²⁷⁹ Lounas N:o 31, 16.4.1889.

²⁸⁰ Satakunta: Kotiseutututkimuksia N:o 1, 1.1.1907, s.99.

²⁸¹ Torppa 2007, 261–281.

²⁸² Saarinen 1972, 770–771.

²⁸³ Kansalainen N:o 109, 23.9.1904.

²⁸⁴ Lounas N:o 44, 6.6.1888.

²⁸⁵ Saarinen 1972, 772.

²⁸⁶ kirje Satakunnan museo, Matti Kauppisen aineisto

luotettavana henkilönä, jonka huomaa saattoi hyvin mielin uskoa arvokkaitakin esineitä.²⁸⁷ Tällä tavoin Färlingin laaja sosiaalinen verkosto ja sen edut näyttäytyivät museotoiminnan yhteydessä.

Aluksi esineitä säilytettiin opettaja Kauppisen yksityisasunnossa. 1890 vuokrattiin leskirouva Wikmanin asunnosta kaksi huonetta museon tavaroille. 1892 lakkautettiin ruotsalainen alkeiskoulu ja museo sai säilyttää esineistöään entisen koulun tiloissa vuoteen 1894 saakka, jonka jälkeen esineet muutettiin J. Grönfeldtin perillisten taloon. Vuonna 1903 museo vuokrasi maisteri Liliuksen iltamatalosta kahdeksan huonetta.²⁸⁸ Vasta kymmenen vuotta toimintansa aloittamisen jälkeen museon toiminta oli kasvanut niihin mittasuhteisiin, että seura ei pystynyt sitä enää ylläpitämään.²⁸⁹ Vuonna 1899 Porin kaupunki otti Satakunnan museon huostaansa. Tällöin museon johtoon valittiin viisihenkinen johtokunta ja Färling sai toimia johtokunnan puheenjohtajana.²⁹⁰ Kaupungin alaisena museon työntekijät olivat jopa oikeutettuja pieneen palkkaan työtään vastaan.²⁹¹

Färlingin jälkeen museon hoitajana toimi vuodesta 1896 lähtien kansakoulun opettaja Kauppinen, joka jatkoi tätä työtä vielä vuosikymmenien ajan. Hänen kirjeistään löytyy W. Jernbergin vuonna 1903 kirjoittama kirje, joka koskee Ulvilasta löytämiään sotakilvenpalasia ja pistintä. Jernberg oli jo aikaisemmin tarjonnut niitä Satakunnan museoon, mutta ei ehtinyt Ulvilassa olonsa aikana tavaroita toimittamaan. Hän kirjoitti Kauppiselle, koska oli kovasti loukkaantunut Färlingin väitteistä, että olisi pitänyt esineet itsellään ja kertoo niiden nykyisen olinpaikan Ulvilassa.²⁹² Tämä on yksi esimerkki Färlingin tarkkuudesta, joka luonteenpiirteensä ajoittain saattoi ärsyttää muita ihmisiä. Toisaalta välikohtaus on myös osoitus siitä intohimosta, jota Färling muinaisesineitä ja niiden säilyttämistä kohtaan koki.

Museotoiminta nostaa esiin Färlingin aseman verkostojen napana. Hänen erityinen kykynsä luoda ja ylläpitää suhteita erilaisiin ihmisiin eri alueilla ja erilaisista taustoista mahdollisti museon toiminnan. Ilman Färlingin kytköksiä museon perustaminen ei olisi ollut yhtä mutkaton prosessi. Hänen sosiaalista pääomaansa osattiin ja haluttiin käyttää hyväksi. Färlingiin myös luotettiin, mikä oli aivan ehdoton edellytys sille, että hänet voitiin ottaa mukaan toimintaan yli puoluerajojen. Färlingin verkostoitumiskyvyt mahdollistivat siis sekä sen, että hänet ylipäänsä otettiin projektiin mukaan, mutta myös sen, että projekti lopulta onnistui. Färling ei siis vain yksipuolisesti soluttautunut museoon, vaan myös antoi paljon takaisin museolle. Tässä havainnollistuu verkoston vuorovaikutuksellisuus.

²⁸⁷ Satakunta: Kotiseutukertomuksia N:o 1, 1.1.1907, s.103.

²⁸⁸ Saarinen 1972, 773.

²⁸⁹ Saarinen 1972, 771.

²⁹⁰ Torppa 2007, 261–281.

²⁹¹ Saarinen 1972, 771.

²⁹² Satakunnan museo Kauppisen kirjeet

5.7 Rautatie

Färling oli uudistusmielisenä alusta asti kiinnostunut rautatien rakennusprojektista. Hän pyrki jo 1887 valtuusmiesvaaleissa rautatiekysymystä käsittelevään komiteaan, mutta jäi muutaman äänen sadan äänen päähän valtuustopaikasta.²⁹³ Tällöin myös radan rakentamissuunnitelmat jäivät puheen tasolle, eikä mitään konkreettista päätöstä radan rakentamisesta saatu aikaan. Färling oli siis hyvin kiinnostunut Suomen teknologisesta uudistamisesta. Tähän saattoi vaikuttaa hänen esikuvansa Topeliuksen positiivinen suhtautuminen rautateihin. Topelius oli julkaissut rautateitä hehkuttavia kirjoituksia sanomalehdissä ja pyrkinyt tällä tavalla levittämään edistysmielistä sanomaa.

Rautatien rakentamiseen Poriin liittyi kolme kysymystä tai ratkaistavaa ongelmaa, jotka kaikki vaikuttivat toisiinsa. Ensimmäinen ongelma oli rahoitus. Kuka radan kustantaisi: valtio vai yksityiset rahoittajat? Jos yksityiset rahoittaisivat radan, niin silloin rata kulki heidän toiveidensa mukaisesti ja siitä olisi hyötyä vain kaupankäynnille ja teollisuudelle tavalliset kansalaiset unohtaen. Jos rata pitäisi rakentaa valtion varoilla, se pitäisi tehdä mahdollisimman lyhyeksi ja suoraan, mikä taas nostatti esiin seuraavan ison kysymyksen siitä mistä ja mitä kautta rata pitäisi rakentaa. Yksi mahdollinen suora reitti olisi alkuperäinen suunnitelma suoraan Tampereelta Poriin, jolloin rata jäisi kokonaan Kokemäenjoen pohjoispuolelle. Toinen suora reitti olisi Satakunnan eteläosien kautta Kokemäenjoen eteläpuolelta. Loimaalla, joka tuolloin kuului Satakuntaan, oli jo rata Turkuun ja Satakunnan rata voitaisiin yhdistää tähän rataan.²⁹⁴ Kolmas suuri kysymys oli rautatien pääte piste. Riittäisikö, että rata loppuisi Porin keskustaan vai pitäisikö rataa jatkaa satamaan saakka.²⁹⁵

5.7.1 Satakunnan rata

Färling oli alusta pitäen sitä mieltä, että radan pitäisi kulkea Satakunnan eteläosien kautta, koska silloin rata yhdistäisi Satakunnan ja kyseessä ei olisi vain Porin oma rautatieprojekti. Yhdistämällä koko asukaskunta yhteisen projektin äärelle voitaisiin ylittää monta vastaan tulevaa ongelmaa esimerkiksi rahoituksen tai luovutettavien maa-alueiden suhteen. Tausta-ajatuksena oli myös se, että radasta olisi hyötyä kaikille, ei vain kauppiaille ja teollisuusjohtajille. Rata toisi mukanaan työpaikkoja ja mahdollistaisi kansalaisten liikkuvuuden. Färlingin luotsaamassa *Westra Finland* lehdessä julkaistiin useita pääkirjoituksia Porin radan rakentamisesta vielä, kun rata oli vasta suunnitteluvaiheessa. Siinä missä muissa lehdissä eriteltiin mahdollisia kuluja, jotka radan

²⁹³ Satakunta N:o 102, 24.12.1887.

²⁹⁴ Saarinen 1972, 296.

²⁹⁵ Ruuth 1899, 490–491.

rakentamisesta koituisivat ja spekulointiin keiden maksettavaksi kaikki nämä maksut tulisivat. Westra Finland moneen otteeseen korosti sitä, ettei Porin rata ole pelkästään Porin projekti, vaan koskee koko Satakunnan tulevaisuutta ja kehitystä. Tästä syystä Porin rataa tulisi kutsua Satakunnan radaksi.²⁹⁶ Raumalaiset tukivat ajatusta, että rata vedettäisiin Kokemäenjoen eteläpuolelta, jolloin siitä voitaisiin rakentaa yhdysrata myös heidän kaupunkiinsa. Pelkona oli jäädä hankkeen ulkopuolelle ja että Rauman kaupunki näivettyisi ilman moderneja kulkuneuvoja.²⁹⁷

Radan sijainnin selvittämiseksi perustettiin monta toimikuntaa. Fredrik Wilhelm Rosenlew oli aluksi jokaisen toimikunnan jäsen. Kaikkien näiden toimikuntien loppupäätelmä oli se, ettei rataa voitaisi rakentaa. Hanke ei edistynyt ennen kuin kauppaneuvos Ahlström otti ohjat omiin käsiinsä ja loi oman suunnitelman radan rakentamisesta alkuperäisen suunnitelman mukaan Tampereelta Poriin. Ahlströmin suunnitelman mukaan rata kuitenkin kulkisi Kokemäenjoen yli Vammalan kohdalta ja hän henkilökohtaisesti kustantaisi joen ylityksestä koituvat kustannukset. Tähän suunnitelmaan kaikki olivat valmiita myöntymään.²⁹⁸ Ahlströmillä oli omia henkilökohtaisia syitä saada Porin rata kulkemaan Tampereen kautta. Hän oli kiinnostunut Keski-Suomen puutavarasta ja halusi tuoda sitä omille sahoilleen jalostettavaksi.²⁹⁹ Kun lopulta saatiin luotua kunnollinen suunnitelma radan sijainnista ja reitistä, rataprojekti sai valtiolta vihreän valon. 1889 valtio myönsi miljoona markkaa radan rakentamista varten.³⁰⁰

Kun kysymykset radan sijainnista ja rahoituksesta oltiin saatu ratkaistua kompromissiin, oli aika ratkaista kysymys radan päätepysäkestä. Ajateltiin, ettei rata pääsisi täyttämään koko potentiaaliaan, jos sitä ei jatkettaisi satamaan.³⁰¹ Ongelma oli vain siinä, että Reposaaari, jossa oli satama, oli jäänyt joen toiselle puolelle. Nyt pitäisi rakentaa kokonaan uusi satama, jonka paikaksi valikoitui Mäntyluoto.³⁰² Färbling otti osaa tiiviisti kokouksiin satamaradan rakentamisen tiimoilta. Hänet valittiin selvitysryhmään, jonka tehtävä oli tutkia miten ja mistä rata kaupungin keskustasta tulisi satamaan vetää sekä kuinka paljon urakka tulisi maksamaan. Färbling oli satamaradan kannattaja ja yhtyi julkisesti puheisiin radan tärkeydestä. Hänestä Mäntyluoto oli sopiva paikka radan päätepuolelle ja uudelle satamalle. Insinööri Lindström ja kauppaneuvos Rosenlew taas vastustivat satamaradan rakentamista. Fredrik Wilhelm Rosenlew oli myös vastustanut rahanavustuksen myöntämistä varsinaista rataa varten. Vastustajien mielestä rautatiellä ei ollut mitään

²⁹⁶ Westra Finland N:o 20, 8.12.1888.

²⁹⁷ Lounas N:o 16, 25.2.1888.

²⁹⁸ Ruuth 1899, 490–491.

²⁹⁹ Saarinen 1972, 299.

³⁰⁰ Saarinen 1972, 300–305.

³⁰¹ Saarinen 1972, 300–305.

³⁰² Saarinen 1972, 309–313.

merkitystä kaupungin kehityksen kannalta.³⁰³ Fredrik Wilhelm Rosenlew oli uskollinen laivanvarustusliiketoiminnalleen ja luotti yhä edelleen sen tuottavuuteen huonoista taloudellisista vuosista huolimatta.³⁰⁴

Satamaratahanketta hidasti myös usko jo käynnissä olevan ruoppausurakan onnistumiseen. Ruoppauksen kannattajat olivat sitä mieltä, että laivaliikenne kaupungin keskustaan voitaisiin aloittaa heti ruoppauksen päätyttyä. Ruoppausprojektiin varatut rahat tosin pääsivät loppumaan jo ennen urakan alkamista ja rahoitusta jouduttiin paikkaamaan lainoilla. Projektia kritisoitiin ankarasti ja Satakunta -lehti, jopa pilkkasi koko hanketta julkaisemalla satiirisia kirjoituksia siitä, miten höyrylaivat seilaavat Porin keskustassa.³⁰⁵ Satakuntalehden kirjoitukset osoittivat hankkeen poliittisen jakautumisen. Uudistusmieliset ja suomenmieliset olivat yhtä mieltä rautatiehankkeesta ja tukivat radan rakentamista. Vanhoilliset ja ääripäässä ruotsinmielisyydessä olleet taas tukivat laivanvarustamoita, sataman laajentamista ja ruoppausprojektia. 1900-luvun alussa jouduttiin toteamaan ruoppausurakan epäonnistuneen. Isot alukset eivät päässeet kulkemaan jokea pitkin, vaan ajautuivat jatkuvasti matalikolle. Näin rautatieprojekti vei jokiliikenteestä voiton.³⁰⁶

5.7.2 Porin rata valmistuu

Porin rataa alettiin rakentaa 1890³⁰⁷, mutta rakennusurakka lähti liikkeelle hitaasti päällekkäisten projektien vuoksi. Lounaissaomalaisten keskuudessa alkoi liikkua huhuja siitä, että valtio oli antanut Porin radan rakentamiselle hyväksynnän vain päästäkseen käsiksi Porin kaupungin myöntämään apurahaan ja todellinen panostus radan rakentamiseen keskittyisi oikeasti Karjalan radan rakentamiseen.³⁰⁸ Lisää vettä myllyyn laittoj työttömien ratatyöläisten kirjoitukset maan lehdissä. He valittivat siitä, että olivat ilman palkkaa joutuneet odottamaan kohtuuttoman kauan Porin radan rakentamisen alkamista ja että osa Tampereelle tulleista työmiehistä oli joutunut lähtemään Karjalaan töihin.³⁰⁹ Huhut levisivät niin voimakkaasti, että talvella 1890 maltillisen suomenmielisessä Lounas -lehdessä oli useita artikkeleita näitä puheita oikomaan.³¹⁰

³⁰³ Lounas N:o 91, 25.11.1890.

³⁰⁴ Saarinen 1972, 159.

³⁰⁵ Saarinen 1972, 309–313.

³⁰⁶ Saarinen 1972, 309–313.

³⁰⁷ Saarinen 1972, 300–305.

³⁰⁸ Lounas N:o 94, 5.12.1890.

³⁰⁹ Lounas N:o 35, 9.5.1890.

³¹⁰ Lounas N:o 94, 5.12.1890.

Porin rata valmistui vuonna 1895 ja radan käyttöön ottoa juhlittiin kaksi kertaa. Ensimmäiset juhlallisuudet olivat huhtikuussa 1895 Porin rautatien epävirallisissa avajaisjuhlissa. Toinen virallinen juhla pidettiin marraskuussa samana vuonna. Ensimmäisessä juhlassa juhlittiin sitä, että rata Peipohjasta Poriin oli saatu valmiiksi ja toisessa juhlassa rata luovutettiin rautatiehallituksen hoitoon ja säännöllinen liikenne asemalle saattoi alkaa. Kumpikin juhla keräsi tuhatpäisen yleisön Porissa. Maisteri Färling piti puheen kummassakin juhlassa Porin kaupungin valtuuston edustajan roolissa.³¹¹

Ensimmäisessä juhlassa Porin soittokunta soitti Porilaisten marssia junan saapuessa asemalle. Noin 8 000-päinen yleisö hurrasi. Maisteri Färling nousi vielä rakennettavana olevan asemahuoneen telineille ja piti kuuluvalla äänellä puheen siitä, miten tärkeä askel tämä on Porin ja koko Satakunnan kehitykselle. Juhlallisuuksien ja junan tavararahdin purun jälkeen katsojat pääsivät pienelle huviajelulle saapuneella junalla. Lyhyt matka vei heidät Koivistoon ja takaisin. Kaupunki oli varsin hiljainen näiden juhlallisuuksien ajan. Kaupat oli suljettu juhlan ajaksi eikä kaupungin keskustassa ollut liikkeellä kukaan väkijoukon kokoontuttua aseman läheisyyteen. Ensimmäisten avajaisten jälkeen järjesti Porin kaupunki työväen talolla juhlallisuudet, jotka olivat tarkoitettu erityisesti rataa rakentaneille työmiehille. Färling piti puheen myös näissä juhlallisuuksissa totitarjoilun lomassa ja kiitti työmiehiä uurastuksesta. Nämä juhlallisuudet olivat nimenomaan työväen ja maalaisten juhla. Ruokatarjoilu oli yksinkertaista ja juoma alkoholipitoista. Päivän juhlallisuudet huipentuivat teatteritalolla esitettyyn näytelmään Elinan Surma, jonka pääsylippujen hintaa oli alennettu katsojille sopivammaksi.³¹² Färlingin aktiivinen osallisuus näissä juhlallisuuksissa oli osoitus hänen pyrkimyksistään jalkautua työläisten joukkoon. Hänelle kommunikaatio kaupungin alemman yhteiskuntaluokan kanssa ei ollut yksipuolista eikä hän pyrkinyt pelkästään sivistämään ja pitämään puheita. Hän vilpittömästi halusi myös kiittää työläisiä uurastuksestaan. Hän myös pyrki saamaan kansalaisia kiinnittämään huomiota omiin kykyihinsä ja työpanokseensa, jotta he kokisivat olevansa tärkeä osa yhteiskuntaa ja, että heidän toiminnallaan on merkitystä. He eivät ole vain passiivisen käskyläisen asemassa, vaan hekin voivat aktiivisesti vaikuttaa yhteiskuntaansa ja sen muutoksiin.

Porissa keskityttiin juhlimaan valmista rataa, mutta Raumalla ei oltu unohdettu sitä lupausta, että radasta tulisi koko Satakunnan rata. Kun monet muut lehdet uutisoivat Porin radan vihkiäisistä, Rauman Lehti julkaisi asiaan liittyviä negatiivisia uutisia. Yksi uutinen kertoi maatilallisten valittavan siitä, miten rautatien rakentaminen on pilannut laidunmaat sen välittömästä läheisyydestä, eikä liejuisia peltoja enää voi viljelyskäytössä hyödyntää. Lisäksi Karjalan radan huhuttiin lisänneen

³¹¹ Ruuth 1899, 492.

³¹² Hämeen Sanomat N:o 48, 30.4.1895.

"juoppoutta" radan varren seuduilla.³¹³ Uutisoitiin myös tulvista, jotka olivat vallanneet osan Helsingin ympäristön radoista ja aiheuttaneet tuhoja radoilla sekä estänyt junia kulkemasta. Lisäksi julkaistiin uutinen siitä, kuinka Viipurissa kaksi lasta oli jäänyt junan alle.³¹⁴

Kun Porin rata vihdoin otettiin virallisesti käyttöön marraskuussa ja Porin rautatieasema avattiin, tapahtuma oli niin merkittävä koko kaupungille, että aseman välittömän ympäristön lisäksi myös Porin puistot oli koristeltu lipuin ja lyhdyin. Tämän lisäksi kaupungin merkittävimmät rakennukset eli raastuvan rakennus, Engelin talo, teatterihuone ja Rosenlew-Junneliuksen palatsi, jonka palokunnassakin aktiivisesti mukana ollut Hugo Rosenlew oli juuri rakennuttanut ystävänsä Junneliuksen kanssa perheidensä asuinrakennukseksi, oli koristeltu köynnöksin. Seikun sahan torvisoittokunta viihdytti yleisöä asemalla. Juhlajuna oli lähtenyt alun perin liikenteeseen jo Helsingistä kuljettaen arovaltaisia ensin Tampereelle ja sieltä sitten Poriin. Tampereella matkustajille tarjottiin aamiainen ja juna liputettiin ja koristeltiin sinivalkoisin nauhoin.³¹⁵

Peipohjan asemalla Kokemäellä noin puolessa välissä radan matkaa Tampereelta poriin junan matkustajille tarjottiin kahvia. Monet ihmiset olivat tulleet radan varrelle pitkin matkaa junan ohi kulkemista seuraamaan. Pääteasemalla tuhatpäinen yleisö kokoontui asemaa edustavalle puistokadulle odottamaan juhlanjuna saapumista, mutta laiturille sitä katsomaan pääsi vain pääsylipun ostamalla.³¹⁶ Pääsylippuja myymällä kaupunki ilmeisesti pyrki saamaan vähän tuloja kassansa näin suuren taloudellisen ponnistuksen jälkeen. Paikalle oli tullut toimittajia suurimmista sanomalehdistä ympäri maata Helsinkiä myöten.³¹⁷ Vapaaehtoinen palokunta oli tarjonnut aseman juhlallisuuksiin turvamiehet pitämään yllä järjestystä.³¹⁸

Junalla Poriin saapuneihin juhlavieraisiin lukeutui senaattoreita, pankinjohtajia, yksi kreivi, ratainsinöörejä ja monia muita korkea-arvoisia vieraita.³¹⁹ Näissä avajaisissa pidettiin useita puheita niin ruotsin- kuin suomenkielelläkin. Ensimmäiset puheiden pitäjät olivat näitä junalla saapuneita kunniavieraita. Yleisesti puheissa kehoitettiin ihmisiä jättämään taakseen muistot radan rakentamisen hitaudesta. Maisteri Färling piti puheen ruotsiksi, jossa hän kiitti erityisesti insinöörejä radan eteen tehdystä työstä.³²⁰ Asemalla tapahtuneiden juhlallisuuksien jälkeen varsinaiset juhlallisuudet järjestettiin teatteritalolla ja Porin vapaaehtoisen palokunnan talolla pidettiin iltamat, jossa molemmissa vielä uudestaan selvitettiin kuulijoille radan rakentamisen vaiheita.³²¹ Färling piti vielä uuden puheen teatterisalissa. Tämä puhe oli luonteeltaan

³¹³ Rauman Lehti N:o 89, 6.11.1895.

³¹⁴ Hämeen Sanomat N:o 48, 30.4.1895.

³¹⁵ Rautatien-lehti N:o 22, 20.11.1895, s.174

³¹⁶ Satakunta N:o 131, 5.11.1895.

³¹⁷ Rauman Lehti N:o 89, 6.11.1895.

³¹⁸ Mikkeli N:o 90, 9.11.1895.

³¹⁹ Mikkeli N:o 90, 9.11.1895.

³²⁰ Satakunta N:o 131, 5.11.1895.

³²¹ Satakunta N:o 131, 5.11.1895.

isänmaallinen.³²² Ensimmäisiin juhlallisuuksiin verrattuna nämä toiset avajaisjuhlat olivat erityisesti tarkoitettu porvariston ja ylemmän luokan juhliksi eikä monilla porilaisilla ollut varaa osallistua kaikkiin maksullisiin osuuksiin.³²³

Näissä juhlissa Färling esiintyi toisenlaisessa asemassa. Hänen huomionsa keskittyi suunnittelutyöhön, jota radan rakentaminen oli edellyttänyt. Tällainen suunnittelu taas ei olisi ollut mahdollista ilman asianmukaista korkeaa koulutusta. Näin Färling pystyi siis yhdistämään puheisiinsa arvostuksensa koulutusta kohtaan. Teknologiset edistysaskeleet eivät synnyet itsestään eivätkä suuret rakennusurakat valmistu tyhjästä. Tarvitaan tietoa ja taitoa tekemään unelmat todeksi ja suomalaisilta tätä tietoa löytyisi, mikäli sitä vain jalostaisi. Tällaiset isot rakennusurakat olivat siis osoitus siitä, kuinka kouluttautuminen ja suomalaisten kouluttaminen kannattaisi.

Mäntyluodon radan rakentaminen aloitettiin 1897 ja sataman rakentaminen aloitettiin 1898. Rakennusurakka saatiin päätökseen ja Mäntyluodon satama avattiin rautatieyhteyksineen 1902. Tästä alkoi Reposaaressa sataman rappeutuminen.³²⁴ Rautatien valmistuminen Tampereen ja Porin välille tarkoitti myös postin kulun siirtymistä juniin ja radan varrella olevista asemista tuli samalla Postin alaisia konttoreita. Seuraavien päivien sanomalehdet olivat täynnä selostuksia siitä, miten posti tästä lähtien kulkisi Satakunnassa.³²⁵ Postin kulun uudistuminen tarkoitti sitä, että informaatio kulkisi Poriin ja pois päin entistä tehokkaammin. Näin kaupunki tiivistä viestintäverkostoaan muihin Suomen paikkakuntiin.

5.8 Vapaaehtoinen Palokunta

Porin Vapaaehtoinen palokunta nousee tutkimuksessani keskeiseksi verkostojen solmukohtaksi, sillä useat kaupungin toimijat ja päättäjät vaikuttivat yhtä aikaa juuri VPK:n sisällä. Porin vapaaehtoinen palokunta on Suomen toiseksi vanhin VPK. Vaikka VPK:t yleensä perustettiin ensimmäisenä kaupunkeihin, joissa oli paljon puurakennuksia ja olivat näin alttiimpia tulipaloille, palokuntien perustaminen ei tullut pelkästään asukkaiden paloturvallisuustarpeisiin. Ensimmäiset palokunnat perustettiin tehtaiden yhteyteen suojelemaan kaupungin elinkeinoa.³²⁶ Porin VPK muodostaa hyvin sekalaisen ryhmän. Tähän ryhmään saattoi kuulua eri puolueiden edustajia ja kannattajia, eri ammattiryhmien edustajia, eri sosiaalisista luokista tulleita ihmisiä ja jopa eri sukupuolten edustajat. Naiset osallistuivat VPK:n toimintaan lähinnä iltamatapahtumien järjestämisessä ja varojen keruussa. Tavallisesti VPK:n johtokunnan jäsenten rouvat ottivat osaa

³²² Mikkeli N:o 90, 9.11.1895.

³²³ Rautatien-lehti N:o 22, 20.11.1895, s.174.

³²⁴ Saarinen 1972, 318–319.

³²⁵ Satakunta N:o 131, 5.11.1895.

³²⁶ Peltola 2006, 80.

iltamien ja arpajaisten järjestämiseen. Myös monet muut yhdistykset toimivat yhteistyössä VPK:n kanssa.

Färling oli aloittanut palokuntaharrastuksensa jo Kuopiossa. Hän oli Kuopiossa asuessaan toiminut Kuopion VPK:n varapäällikkönä ja päällikkönä.³²⁷ Kuopion VPK ei unohtanut Färlingiä tämän pois muuton jälkeenkään, vaan hänet kutsuttiin useisiin Kuopion VPK:n juhlallisuuksiin vielä vuosien kuluttuakin.³²⁸ Tämä on osoitus siitä, että Färling säilytti yhteyden ja ylläpiti suhdetta myös ihmisiin, joiden kanssa hän ei ollut välittömässä vuorovaikutuksessa. Edelliset ystävät muistivat häntä hyvällä ja halusivat ylläpitää kommunikaatiota hänen suuntaansa, vaikka hän olisikin muuttanut toiselle paikkakunnalle ja lähtenyt vaikuttamaan kokonaan uudelle alueelle. Tarkkaa syytä sille, miksi Färling valmistuttuaan muutti juuri Poriin kaikista maamme kaupungeista, ei tiedetä, mutta palokuntaharrastuksen jatkamisella saattoi olla vaikutusta asiaan. Jo vuonna 1879 Färling kysyi kirjeessä Porissa asuvalta ystävältään A. Lönnmarkilta, millainen vapaapalokunta Porissa toimi. Lönnmark vastasi, että toki Porissa oli vapaaehtoinen palokunta ja se toimi erittäin aktiivisesti.³²⁹

5.8.1 Färling Porin VPK:ssa

Färlingin omaisuuden tuhonnut tulipalo varmasti muistutti Färlingiä henkilökohtaisella tasolla paloturvallisuuden tärkeydestä. Lisäksi tulipalon sammuttamiseen liittyvät vaikeudet toivat esiin palokuntien kohtaamat käytännön ongelmat Porissa. Suurin ongelma palon sammuttamisessa oli ollut veden saannin hitaus, josta johtuen tulen sammuttaminen kesti yli kaksi tuntia.³³⁰ Kritiikkiä sai myös paloista varoittavan tekniikan pettäminen eli ns. palomerkin puuttuminen. Palomerkin olisi ollut tarkoitus varoittaa kaupunkilaisia irti olevasta tulesta, mutta tällä kertaa vapaaehtoinen palokunta ehti paikalle ennen merkkiä.³³¹ Palontorjuntatoimien epäonnistumisesta uutisoitiin sanomalehdissä laajasti. Tällä luonnollisesti haluttiin muistuttaa ihmisiä palokuntien tukemisen tärkeydestä.

Siirtyessään Poriin Färling liittyi oitis myös Porin vapaaehtoiseen palokuntaan.³³² Maaliskuussa 1882 Färling valittiin Porin VPK:n johtokuntaan ja samalla hänet äänestettiin myös palokunnan päälliköksi. Tällöin alkoi myös Porin VPK:n kaluston uudistaminen. Palokunta päätti hankkia uuden paloruiskun, hyppypurjeen, kankaisen pelastustorven, uusia lyhtyjä, rautakankia ja

³²⁷ Oksanen 1904, 47.

³²⁸ Satakunta N:o 63, 2.6.1894.

³²⁹ postikortti Satakunnan museon arkisto, Färling aineisto

³³⁰ Kuopion Sanomat N:o 40, 06.10.1881.

³³¹ Satakunta N:o 39, 1.10.1881.

³³² Oksanen 1904, 47.

lapioita. Uusien välineiden hankintapäätös tehtiin juuri suoritettuna inventaarion pohjalta ja kaikki palokunnan irtaimisto päätettiin tästä lähtien vakuuttaa.³³³ Kaikista näistä edellä mainituista edistysaskeleista huolimatta kunnallista vesijohtolaitosta sai kaupunki odottaa vielä vuoteen 1936. Porin VPK kärsi eritoten vesijohtolaitoksen puutteesta jo vuosisadan vaihteessa ja otti asian useaan kertaan puheeksi erinäisissä kokouksissaan. Myös Suomen palokuntalaisliiton keskushallinnon määräämät tarkastajat pahoittelivat vuosi toisensa jälkeen vesijohtoverkoston puuttumista.³³⁴

Vuonna 1882 Porin vapaaehtoinen palokunta suoritti myös siivouksia jäsenluettelossa ja erotti 43 harjoitukseen osallistumatta jättänyttä jäsentä. Tästä karsimisesta huolimatta palokunnan jäsenluku nousi 172 mieheen. Palokunnan salin sanomalehtikattausta laajennettiin 13 lehteen, jotka olisivat kaikki jäsenistön vapaasti luettavissa. Kaikkia uusia hankintoja eli vakuutuksia, välineistöä ja sanomalehtiä varten palokunta päätti pyytää rahaa VPK:n rinnalla toimineelta anniskeluyhtiöltä.³³⁵ Färlingin toimiin päällikkönä oltiin niin tyytyväisiä, että hänet äänestettiin uudelleen päälliköksi myös seuraavana vuonna.³³⁶

Vaikka Färling edustikin vapaaehtoisen palokunnan päättävää elintä ja ylempää luokkaa, hän oli yhtä lailla mukana palokunnan sammutustyössä kuin sammutusosastoon kuuluva työväestökin. Hän oli määrännyt, että tulipalon sattuessa palokunta lähettäisi ajurin hänen talonsa edustalle hakemaan häntä palokunnan luokse. Ajurin tuli ilmoittaa tulostaan koputtamalla Färlingin ikkunaan.³³⁷ 1886 Färling liittyi Porin Telefooni osakeyhtiöön numerolla 73.³³⁸ Ja näin kutsuminen palopaikalle helpottui. Puhelin osakeyhtiö oli perustettu jo vuonna 1885, mutta se sai kunnolla asiakkaita vasta seuraavana vuonna, kun Venäjän Keisari antoi virallisen luvan perustaa maahan puhelinverkon ja puhelinyhtiöitä.³³⁹ Keisari Aleksanteri III oli kiristänyt maansa sisäpoliittista valvontaa ja halusi pitää huolen siitä, etteivät modernit teknologiset uudistukset olisi valtakunnalle ja hänelle haitaksi.³⁴⁰ Porin puhelinosaakeyhtiö toimi kuten mikä tahansa muukin osakeyhtiö pitämällä säännöllisin väliajoin yhtiökokouksia ja keräämällä varoja toimintaansa myymällä osakkeita halukkaille ostajille.³⁴¹

Porissa vellonut kielikiista ulottui vapaapalokuntaan asti. VPK:n kirjanpitokieli oli edelleen ruotsi, mutta komentokieli oli jo muutettu suomeksi. Liiallisen ruotsinkielisyyden pelättiin vaikuttavan VPK:n vapaa-ajan tapahtumien suosioon. Näillä tapahtumilla kerättiin varoja VPK:n toiminnan ylläpitämiseksi, mistä syystä niihin osallistumista pidettiin tärkeinä. Tapahtumat olivat

³³³ Satakunta N:o 24, 29.3.1882.

³³⁴ Hakala 2006, 191.

³³⁵ Satakunta N:o 24, 29.3.1882.

³³⁶ Satakunta N:o 24, 28.3.1883.

³³⁷ Satakunta N:o 31, 22.4.1882.

³³⁸ Satakunta N:o 75, 22.09.1886.

³³⁹ Saarinen 1972, 366.

³⁴⁰ Meinander 2006, 127.

³⁴¹ Satakunta N:o 95, 1.12.1886.

kärsineet yleisökadosta ja syyksi tälle esitettiin suomenkielisen ohjelman vähyyttä. Suomenkieliset porilaiset eivät halunneet viettää aikaa valtaosin ruotsinkielisissä tapahtumissa.³⁴² Samaan aikaan sijoittuu myös paikallisissa sanomalehdissä puitu selkkaus, jossa Färlingiä syytettiin ruotsinkielisen puheen pitämisestä vastoin yleisön tahtoa. Näihin aikoihin myös jäsenien välinen innostus VPK:n harjoituksia ja kokouksia kohtaan laantui. Vuosikertomuksessa 1884 Färling harmittelee osanottajien määrän vähenemistä.³⁴³

Vuonna 1884 Färling jätti VPK:n päällikön toimen.³⁴⁴ Vaikka syytökset Färlingin ruotsinkielisen ohjelman pakottamisesta oli myöhemmin todettu perättömiksi, tällä saattoi olla tekemistä sen kanssa, että Färling ei ollut halukas enää jatkamaan johtajana. Tästä huolimatta hän toimi vielä tulevat vuodet VPK:n johtokunnan jäsenenä.³⁴⁵ Ja hänet toistamiseen valittiin johtokunnan puheenjohtajaksi ja kokousten sihteeriksi.³⁴⁶ Färling oli mieluinen sihteeri palokunnalle, koska sihteerin tehtävä oli kirjoittaa joka vuosi lehdistötiedote palokunnan toiminnasta menneenä vuonna. Färling oli selkeäsanainen kirjoittaja, joka hallitsi molemmat kielet, joten toimintakertomuksen kirjoittamisen saattoi hyvin antaa hänen tehtäväkseen.

Vuonna 1887 Färling valittiin VPK:n vartijaosaston päälliköksi.³⁴⁷ Hän toimi vartijaosaston päällikkönä vuoteen 1904 saakka.³⁴⁸ Muutokset vartijaosastossa johtivat siihen, että vuonna 1888 VPK:n jäsenmäärä lähti jälleen nousuun yli 200 jäsenen. Harjoitusten määriä kuitenkin vähennettiin. Tilattujen sanomalehtien määrä palokunnan tiloihin nousi 17 lehteen.³⁴⁹ Jäsenmäärien laskutavoissa suoritettiin muutoksia. Edellisten vuosien jäsenluettelot olivat vaillinaisia ja Färling valitteli niitä sekaviksi kirjanpitäjistä riippuen. Kirjaamattomat nimenhuudot eivät myöskään saaneet Färlingiltä kiitosta. Tämä epäkohta poistettiin ja jäsenmäärien ylöskirjaamisesta tuli entistä järjestelmällisempää.³⁵⁰

Porin vapaaehtoisen palokunnan 25-juhlavuoden kunniaksi 1888 Färling kirjoitti Porin VPK:n historiikin. 25-vuotis historiikin kirjoittaminen ei kuitenkaan sujunut mutkitta. Vuonna 1888 kaupungin valtuusmiehet vastasivat kieltävästi palokunnan pyyntöön saada 2000 markkaa vuosijuhlien ja historiikin kirjoittamista ja suurten vuosijuhlien järjestämistä varten. Tästä suuttuneina palokuntalaiset ilmoittivat pitävänsä juhlien sijasta vain pienet iltamat ja Färling uhkasi jättää historiikin julkaisematta. Palokuntalaiset uhkasivat myös hajottaa koko palokunnan, mikäli kaupungin valtuusto ei ottanut heidän rahahakemustaan uudelleen käsittelyyn. Lounaslehti

³⁴² Satakunta N:22, 21.3.1883.

³⁴³ Satakunta N:o 26, 1.4.1885.

³⁴⁴ Satakunta N:o 22, 18.3.1885.

³⁴⁵ Satakunta N:o 22, 18.3.1885.

³⁴⁶ Tuovinen 1938, 31.

³⁴⁷ Satakunta N:o 23, 23.3.1886.

³⁴⁸ Kansalainen N:o 109, 23.9.1904.

³⁴⁹ Lounas N:o 43, 2.6.1888.

³⁵⁰ Lounas N:o 23, 21.3.1888.

kuitenkin rauhoitteli lukijoitaan kirjoittamalla, että puheet palokunnan hajottamisesta olivat todennäköisesti pelkkiä yksittäisten palokuntalaisten levittämiä huhuja.³⁵¹

Porin VPK:n 25-vuotisjuhlat pidettiin aiottua pienemmässä muodossa. Palokunta marssi ensin ainoan elossa olleen perustajajäsenen vaakamestari Hjulgrenin talolle kiitollisuuden osoituksena uraa uurtavasta työstä. Sen jälkeen palokunta marssi torille, jossa päällikkö maisteri Lilius piti puheen ja muita veteraanipalokuntalaisia palkittiin pitkästä palokuntaurasta. Yhteensä 49 palokuntalaista sai mitalin 25-, 20-, 15- tai 10-vuotisesta urasta Porin vapaaehtoisessa palokunnassa. Myöhemmin Otavan suuressa salissa pidettiin iltamat, joissa laulettiin, tanssittiin ja pidettiin puheita. VPK:n päälliköitä Liliusta ja Färlingiä kannettiin salin ympäri. Juhlat päättyivät kaikille yhteisiin illallisiin.³⁵²

5.8.2 Palokuntalaiskokoukset ja maaseutujen organisoiminen

1889 elokuussa pidettiin Helsingissä ensimmäinen Suomen vapaaehtoisten palokuntien yhteinen kokous. Vapaapalokunnat ovat perustamisestaan lähtien pitäneet yllä tiivistä yhteistyötä ja yhteyttä toisiinsa, mutta kaikille yhteinen kokous saatiin järjestettyä vasta nyt. Porin VPK alkoi valmistautua kokoukseen kuukausia etukäteen pohtien, minkälaisia asioita Porin VPK:n tulisi nostaa kokouksen asialistalle. Färling ehdotti useampaa eri aihetta vaihdellen palokuntalaisten turvallisuudesta ja tapaturmavakuutuksista palokuntien parempaan organisoitumiseen ja tehokkaampaan vastualuejakoon maakunnissa.³⁵³ Lopulta Porin VPK valitsi asialistalle jälkimmäisen ongelman ja Färling lähetettiin Porin VPK:ta edustamaan.

Färling esitti Helsingissä huolensa paloturvallisuuden tilasta maakunnissa. Hän toivoi, että kokouksessa päätettäisiin tukea uusien palokuntien perustamista sekä kannustettaisiin maakuntalaisia liittymään läheisiin vapaaehtoisin palokuntiin ja hankkimaan paloturvallisuutta edistäviä taitoja. Asia päätettiin ratkaista luomalla sopivaa kirjallisuutta jaettavaksi maakuntiin.³⁵⁴ Färling näki paloturvallisuuden sivistystä edistävänä asiana ja kansalaisten kouluttaminen paloturvallisuudesta ja yhdistystoiminnasta olisi koko yhteisölle hyödyllistä.³⁵⁵ Oltiin siis tultu siihen pisteeseen, että alun pitäen kaupunkilaisten ja tehtaiden turvaksi perustettuja palokuntia haluttiin laajentaa turvaamaan myös maaseutua ja haja-asutusta. Paloturvallisuus ei enää ollut vain ylemmän luokan etuoikeus.

³⁵¹ Lounas N:o 43, 2.6.1888.

³⁵² Lounas N:o 44, 6.6.1888

³⁵³ Satakunta N:o 24, 23.3.1889.

³⁵⁴ Päivän Uutiset N:o 197, 25.8.1889.

³⁵⁵ Lounas N:o 69, 30.8.1889.

Muita mielenkiintoisia puheenaiheita kyseisessä kokouksessa oli esimerkiksi kysymys taloihin vedetyistä sähkö- ja puhelinlinjoista. Palokuntalaiset olivat huolissaan siitä, voisiko niistä mahdollisesti koitua vaaratilanteita tulipalon sattuessa sammuttajille.³⁵⁶ Puhelinlangat saattoivat sijaita talojen katoilla jos jonkinmoisissa viritelmissä. Puhelintolppia oli pystytetty harvaan ja ne saattoivat olla ylikuormitettuja lankojen painon suhteen.³⁵⁷ Ei siis ollut mikään ihme, että palokuntalaiset olivat huolissaan niiden turvallisuudesta. Kokouksessa pohdittiin mahdollisuutta upottaa johdot maan alle, mutta koska tätä vaihtoehtoa pidettiin kaupungeille liian kalliina, päätettiin tukea ajatusta, että johdoissa kulkevan sähkömäärää rajoitettaisiin eikä johdoissa saisi kulkea ihmisille hengenvaarallista määrää sähköä.³⁵⁸

Puhelinverkko Porissa oli ollut jo 1880-luvun puolesta välistä lähtien, mutta sähköt Porin kaupunkiin vedettiin vasta 1898. Ensimmäisenä valaistiin sähköllä kaupungin kadut. Sitten sähköä alkoivat ostamaan hotelli Otava, Porin lyseo ja Porin seurakunta keskustan kirkon valaisemista varten.³⁵⁹ Teknologian ja uusien keksintöjen lisääntyminen jokapäiväisessä elämässä tuli siis hyvin esiin palokuntaharrastuksessa sekä itse palokunnan kaluston muodossa, että turvattavien kotien varustusta ja turvaamisen haasteita mietittäessä.

Färling ryhtyi kirjoittamaan teosta tulipaloista ja niiden ehkäisemisestä erityisesti maaseutuja mielessä pitäen. Vapaapalokuntien lisäksi teoksen kirjoittamista kannusti Kansanvalistusseura. Kirjan tehtävä oli valistaa maaseuduilla asuvia tulipalojen vaaroista. Teos valmistui vuonna 1893 juuri ennen toista maanlaajuista vapaaehtoisten palokuntien kokousta, joka pidettiin tällä kertaa Turussa. Teos julkaistiin nimellä *Tulipaloista ja palotoimesta erittäin Suomen maaseutuihin nähden*.³⁶⁰ Palokuntalaiskokous pidettiin Turussa Färlingin ehdotuksesta.³⁶¹ Valistuskirjasessaan Färling päivittelee sitä, miten huonoissa kantimissa maaseutujen palontorjunta on. Palovakuutetuissa asunnoissa tuli olla asianmukaiset sammutusvälineet, mutta maaseudulla suurin osa asunnoista oli ilman vakuutusta. Tästä syystä vapaapalokuntia pitäisi lisätä juuri maaseuduilla.³⁶² Färlingin kirjoittama kirjanen antaa yksityiskohtaiset ohjeet tulipalojen torjuntaan ja palokuntien perustamiseen. Kirjassa luetellaan, millaista kalustoa palokunnalla kuuluu olla ja, miten sitä käytetään.³⁶³

³⁵⁶ Päivän Uutiset N:o 197, 25.8.1889.

³⁵⁷ Saarinen 1972, 367.

³⁵⁸ Päivän Uutiset N:o 197, 25.8.1889

³⁵⁹ Saarinen 1972, 399–400.

³⁶⁰ Turun Lehti N:o 93, 12.8.1893.

³⁶¹ Brandluren N:o 12, 30.12.1899, s.24.

³⁶² Brandluren N:o 6, 30.6.1899, s.48–49.

³⁶³ Färling 1893.

Vuonna 1898 kolmannen palokuntalaiskokouksen yhteydessä Färling jatkoi maanlaajuista värväys- ja sivistystyötään julkaisemalla valtakunnallisessa palokuntalaisten lehdessä Brandlurenissa listan kaikista Suomen vapaaehtoisista palokunnista. Listan yhteydessä hän kehotti Suomen palokuntalaisia jakamaan listaa ja valistamaan asuinpaikkakuntiansa asukkaita liittymään lähimpään palokuntaan. Muutamia palokuntia olikin Färlingin kehotuksesta perustettu. Kolmas palokuntalaiskokous pidettiin vuorostaan Tampereella. Osoitukseksi kymmenvuotisesta työstään Färling oli kerännyt alkeellista tilastotietoa Suomen palokuntien määrästä ja suuruuksista. Tiedot hän oli itse kerännyt kyselyiden avulla ympäri maata. Nämä tiedot hän esitteli kokouksessa palokuntalaisille.³⁶⁴

5.8.3 Porin VPK Venäjän yhtenäistämistoimien aikaan

1893 VPK:n 30-vuotisjuhlassa Färling sai mitalin 10 vuotta palokunnan jäsenenä olemisen johdosta. Samalla juhlittiin sitä, että VPK:n talon rakentaminen oli päässyt jo siihen vauhtiin, että sen seiniä oltiin päästy pystyttämään. Rakennuksen ensimmäinen kulmakivi oli asetettu paikalleen vasta muutama kuukautta aikaisemmin. Talon suunnittelu oli aloitettu vuotta aikaisemmin. Talon rakennusurakan lisäksi palokunta oli myös uusinnut kalustoaan uuden vaunun ja ruiskun verran. Juhlassa muistettiin myös kesällä pois mennyttä palokunnan aktiivista ja merkittävää jäsentä kauppaneuvos Fredrik Wilhelm Rosenlewiä.³⁶⁵

Palokunnan talo valmistui vuonna 1899. Samana vuonna tuli koko Suomen kansalle yllätyksenä keisari Nikolai II:n julistus, jonka mukaan tästä lähtien Suomea koskisivat koko Venäjän yhteiset lait. Tämä määräys tunnetaan nimellä helmikuun manifesti. Keisarin määräyksen taustalla olivat kolme päätavoitetta: valtakunnallisen ja vain Suomea koskevan lainsäädännön välille oli tehtävä selvä ero, Suomen oma armeija oli lakkautettava ja kenraalikuvernöörin valtaa tuli lisätä sekä venäjänkieli piti ottaa virkakieleksi Suomessakin. Tähän mennessä virkakielenä Suomessa oli toiminut ruotsi ja venäläisten kanssa suomalaiset virkamiehet kommunikoivat ranskaksi.³⁶⁶ Porin vapaapalokunnan vasta valmistuneen talon salissa pidettiin julistuksen johdosta hätäkokous.³⁶⁷

Helmikuun manifestin julkistamisen jälkeen, kansa tyrmistyi ja koki keisarin pettäneen lupauksensa Suomen erityisaseman säilyttämisestä. Suomessa järjestettiin nopeasti joukkomielenosoituksia. Yli puoli miljoonaa ihmistä allekirjoitti muutamassa viikossa vetoimuksen

³⁶⁴ Brandluren N:o 12, 31.12.1898, s.280.

³⁶⁵ Satakunta N:o 91, 8.8.1893.

³⁶⁶ Meinander 2006, 144.

³⁶⁷ Torppa 2007, 187–203.

manifestia vastaan.³⁶⁸ Nimienkeruulla oli Suomessa suuri merkitys kansalaisvaikuttamisen historiassa, sillä ensimmäistä kertaa jokaisen nimi kelpasi yhtäläisesti.³⁶⁹ Päiviö Tommila teoksessaan *Suuri Adressi* kertoo teoksessaan siitä, millainen poliittinen, ideologinen ja fyysinen voimanponnistus suomalaisilta oli kerätä nimiä adressiin koko Suomesta. Tällä adressilla vastustettiin Venäjän keisarin toimia suomalaisten yhteiskuntaelämän rajoittamiseksi. Nimiä adressiin tuli yli puoli miljoonaa, mikä ei olisi voinut olla mahdollista ilman jo alkanutta yhteiskunnallista ja poliittista heräämistä ja organisoitumista.³⁷⁰ 38 991 satakuntalaista kirjoitti nimensä adressiin, mikä tarkoitti 28,5 % kaikista yli 15-vuotiaista. Satakuntalaiset olivat yksiä maan aktiivisimpia nimenkerääjiä.³⁷¹ Suurta adressia viemään Pietariin valittiin edustaja jokaisesta kunnasta. Porin edustaja manifestia Pietariin viemään oli maisteri Färling.³⁷² Pietarin matka oli pettymys koko edustusjoukolle, sillä keisari ei ottanut heitä edes vastaan. Pettymyksestä seurasi yleistä kapinanhenkeä ja ympäri maata pidettiin useita kokouksia jatkotoimista Venäjää vastaan. Suomalaiset eivät ymmärtäneet onneaan sen suhteen, ettei keisari suuttunut heidän osoittamastaan kapinahengestä ja aloittanut sotilaallisia toimenpiteitä heitä kohtaan.³⁷³ Näin jällenpäin ajateltuna tilanne olisi voinut päättyä huonomminkin, mutta suomalaisilla oli Venäjän keisarin myötämielisyys puolellaan.

Kun suomalaiset sitten Pietarissa käännyttiin takaisi ja koko joukko joutui pettyneenä palaamaan Suomeen, otti Färling monen muun tavoin osaa Porin Hotelli Otavassa 1901 pidettyyn salaiseen kokoukseen. Kokouksessa päätettiin perustaa Poriin oma Venäjänvastainen kagaali - järjestö. Porin kagaalin kokoukset siirrettiin hotellista Satakunnan museon tiloihin ja VPK:n tiloissa jatkettiin varojen keräystä Venäjänvastaisen toiminnan tukemiseksi.³⁷⁴ Tällä tavalla Porin vapaaehtoinen palokunta kytkeytyi yhä enemmän yhteistyöhön Satakunnan museon kanssa. Osa museon työntekijöistähän oli yhtä aikaa myös VPK:n jäseniä.

Suomalaisten vastarinta yllätti päättäjät ja sai heidät hetkeksi varuilleen, muttei kuitenkaan vaikuttanut yhtenäistämissuunnitelmien käytäntöön panoon. Jo Aleksanteri III:n hallitsija kaudella 1891 oli tullut kymmenen vuotta täyteen Suomen armeijan perustamisesta ja aikaraja sen ylläpitämiseen oli kulunut umpeen. Asevelvollisuuden muuttamisen suunnittelemisen alkoi jo tällöin, mutta keisarin äkillinen kuolema hidastutti prosessia.³⁷⁵ 1901 tuli Nikolai II:n käskystä

³⁶⁸ Meinander 2006, 144–145.

³⁶⁹ Koivuniemi 2006b, 323–324.

³⁷⁰ Tommila 1999.

³⁷¹ Koivuniemi 2006b, 323–324.

³⁷² Tommila 1999, 310.

³⁷³ Torppa 2007, 187–203.

³⁷⁴ Torppa 2007, 187–203.

³⁷⁵ Tommila 1999, 30–31.

voimaan keisarillinen asevelvollisuusasetus, joka tarkoitti jokaisen asevelvollisen pakollista 5 vuoden aktiivipalvelua venäjän armeijassa tavoitteena koko valtakunnan puolustaminen.³⁷⁶

Kun asevelvollisuuslakia uudistettiin, tämä tarkoitti myös sitä, että porilaisten nuorten miesten piti lähteä Venäjälle asevelvollisuutta suorittamaan. Mutta kuten edelliset niin myös tämäkin asetus sai osakseen vastarintaa. Ja vuoden 1902 kutsuntoihin jätti melkein puolet saapumatta, mikä oli ennen kuulumatonta toimintaa suuriruhtinaskunnassa. Parhaiten Satakunnassa kutsuntalakko onnistui juuri Porissa, jossa vain noin viidesosa asevelvollisista saapui paikalle kutsuntoihin. Venäjän toimia vastustaneet kagaalit kehottivat nuoria miehiä jättämään saapumatta paikalle.³⁷⁷ Porin VPK teki parhaansa estääkseen kutsuntojen onnistumisen. Kerran he lähettivät jopa olutvaunun ajamaan kokoontumispaikkana olleen Raatihuoneen edestä houkuttelemaan nuoria miehiä mukaansa oluen juontiin kutsuntoihin osallistumisen sijaan.³⁷⁸ Myös vuosien 1903 ja 1904 kutsunnat kärsivät osanottajakadosta. Vuonna 1905 vastarinta alkoi tuottaa tulosta ja kutsunnat lakkautettiin Suomen osalta.³⁷⁹

Vuonna 1903 juhlittiin Porin vapaaehtoisen palokunnan 40-vuotisjuhlia. Poriin juhlimaan saapui palokuntalaisia 11 eri kaupungista ja 13 eri maalaiskunnasta. Palokunnan talo oli koristeltu köynnöksin ja lipuin, joissa luki "Porin VPK - Tervetuloa! - 1863-1903". Ulkopaikkakuntalaiset saapuivat juhliin luonnollisesti junalla. Juhlallisuuksien lisäksi vieraille oli järjestetty opastettu kierros Porin nähtävyyksiin. He pääsivät tutustumaan Juséliuksen mausoleumiin, jota koristavat paikallisen kuvataiteilija Akseli Gallen-Kallelan maalaukset. Jokirannasta kaksi laivaa vei vieraat tutustumaan upouuteen Mäntyluodon satamaan. Takaisin Porin keskustaan saavuttuaan vieraille esiteltiin Satakunnan museon aarteita. Turistikierros Porissa päättyi juhlallisuuksiin palokunnan talossa, jossa Färling luonnollisesti piti puheen. Puheiden lisäksi talolla järjestettiin raittiusseura Alphan voimistelijoiden esitys sekä palokuntalaisten leikkimielinen köydenvetokilpailu.³⁸⁰ Juhlallisuudet veivät luonnollisesti ihmisten mielen pois muista negatiivisista tapahtumista. Tällaisilla ilotteluilla yleensäkin pyrittiin luomaan positiivista ilmapiiriä ja tuomaan ihmisiä yhteen yhteisen asian hyväksi.

³⁷⁶ Meinander 2006, 145.

³⁷⁷ Koivuniemi 2006b, 234–235.

³⁷⁸ Torppa 2007, 187–203.

³⁷⁹ Koivuniemi 2006b, 234–235.

³⁸⁰ Brandluren N:o 8, 31.8.1903, s.141–143.

6 Pori Färlingin jälkeen

6.1 Färlingin kuolema

Fredrik Färling kuoli 11. elokuuta 1904 58-vuotiaana vain pari kuukautta kenraalikuvernööri Bobrikovin murhan jälkeen ja muutama kuukausi ennen Suomen viimeisiä virallisia säätyvaltiopäiviä.³⁸¹ Färling oli sairastellut jo pitkään ennen kuolemaansa.³⁸² Lopullinen kuolinsyy oli vaikea sisäinen verenvuoto.³⁸³ Färling oli kuolemaansa asti kuitenkin mukana vielä useissa harrastuksistaan ja hänen kuolemansa tarkoitti merkittävää aukkoa Porin yhteiskunnallisessa elämässä. Vapaaehtoinen palokunta tarvitsi uuden vartijaosaston päällikön, kauppaopiston ja museon johtokunnat sekä kasvatuslautakunta tarvitsivat myös uuden jäsenen hänen tilalleen. Kaupungin valtuuston tehtävät Färling oli jättänyt jo edellisenä vuonna.

Heti seuraavana päivänä Färlingin kuolemasta poliittisesti neutraali Kansalainen -lehti julkaisi varsin pitkän ja Färlingiä vuolaasti kehuvan muistokirjoituksen. Siinä muistutettiin kaupunkilaisia kaikesta siitä, mitä Färling oli heidän eteensä tehnyt. Erityisesti kiiteltiin sitä, miten laajaa tieto-taitopohjaa Porin kaupunki oli Färlingissä saanut hyödyntää. Muistokirjoituksen mukaan Färling oli kaikille kaupunkilaisille tuttu henkilö.³⁸⁴

Färling haudattiin elokuun 13. päivä eli vain kaksi päivää kuolemansa jälkeen. Hänen hautajaisiaan seurasi suuri joukko kaupunkilaisia. Vapaaehtoinen palokunta johti juhlallisuuksia VPK:n lippu suruharsoon peitettynä. Hänen haudalleen laskettiin kaksi seppelettä. Suomen palokuntalaisten lehti Brandluren kirjoitti muistokirjoituksessaan Färlingistä näin:

"Väsymätön työmies on saanut levon.
Levätköön hän rauhassa isänmaan povessa,
jota hän niin paljon rakasti ja jonka
menestystä hän lämpimimmin heli!"³⁸⁵

Porin uusi kansakoulu muisti Färlingiä asettamalla hänen muotokuvansa juhlasalin seinälle. Muotokuvan oli piirtänyt koulun käsitöiden opettaja Söderman. Kansakoulu halusi näin kunnioittaa arvostettua kansakoulujen tarkastajaa.³⁸⁶

³⁸¹ Sandelin 1929, 30.

³⁸² Rauman Lehti N:o 91, 13.8.1904.

³⁸³ Kansakoulun lehti N:o 1, 15.1.1905, s.12.

³⁸⁴ Kansalainen N:o 91, 12.8.1904.

³⁸⁵ Brandluren N:o 8, 31.8.1904, s.171

³⁸⁶ Kansalainen N:o 145, 16.12.1904.

Färlingin pois meno oli hänen perheelleen myös suuri taloudellinen menetys. Perhe ei kuulunut kaupungin varakkaimpiin ja leski Elina joutui anomaan kaupungin valtuustolta 500 markan suuruista avustusta välittömästi miehensä kuoleman jälkeen.³⁸⁷ Anomus kuitenkin hylättiin, sillä katsottiin, ettei valtuustolla ollut sellaista summaa leskelle antaa. Samalla valtuusto yllättäen vähätteli Färlingin viisivuotista uraa valtuuston jäsenenä.³⁸⁸ Färling oli kyllä ollut kaupungin valtuuston jäsenenä kaiken kaikkiaan 13 vuotta.³⁸⁹

Färlingin tyttäret Katri ja Margit olivat aiemmin samana vuonna ottaneet osaa ylioppilaskirjoituksiin ja valmistuneet ylioppilaisiksi, joten heidän akateeminen koulutuksensa oli hyvällä alulla.³⁹⁰ Mielenkiintoista sinänsä on, että tytöt kirjoittivat ylioppilaisiksi yhtä aikaa kahden vuoden ikäerostaan huolimatta. Katri ja Margit valmistuivat molemmat Porin ruotsalaisesta yhteiskoulusta.³⁹¹ Isänsä mielipiteen naisten kouluttautumisen suhteen taas tuntien ei ole ollenkaan ihmeellistä, että Färlingin sisarukset kirjoittivat ylioppilaisiksi sen sijaan, että olisivat pyrkineet naimisiin mahdollisimman nuorina. Margit meni vasta vuonna 1910 kihloihin ja seuraavana vuonna naimisiin luutnantti Henrik Ernst Wiczkovskin kanssa.³⁹²

Vuonna 1905 kirjoitti opettaja ja Färlingin hyvä ystävä Matti Kauppinen muutaman sivun mittaisen muistokirjoituksen Kansakoulun lehteen. Kirjoitus julkaistiin tammikuussa ja siinä Kauppinen listaa hyvin yksityiskohtaisesti Färlingin saavutuksia yhteiskunnan hyväksi. Kirjoituksessa kiitellään Färlingin toimintaa museoiden, kansakoulujen, vapaaehtoisten palokuntien ja sanomalehtien parissa. Lisäksi mainittiin, miten innokkaasti Färling ajoi rautateiden asiaa Satakunnassa.³⁹³ Muistokirjoitus sisältää siis kaikki ne aiheet, joihin tässäkin tutkimuksessa on paneuduttu. Muistokirjoituksessa Kauppinen kehuu myös Färlingin hyvää luonnetta ja laajaa ystäväpiiriä, josta myös hyvin kaukaiset nuoruudenystävät jäivät häntä poismenonsa johdosta kaipaamaan.³⁹⁴ Myöhemmin kirjeissään Kauppinen vielä vuosien jälkeenkin kertoo ikävöivänsä poismennyttä ystäväänsä.

6.2 Pori muuttuu

Vuoden 1904 lopussa pidetyissä Porin valtuusmiesvaaleissa suomenkielinen väestö sai vihdoin enemmistön vuosien taistelun jälkeen. Tästä seurasi se, että kaupungin valtuusto välittömästi päätti

³⁸⁷ Kansalainen N:o 109, 23.9.1904.

³⁸⁸ Kansalainen N:o 115, 7.10.1904.

³⁸⁹ Kansakoulun lehti N:o 1, 15.1.1905, s.12.

³⁹⁰ Björneborgs Tidning N:o 48, 3.5.1904.

³⁹¹ Päivälehti N:o 101, 1.6.1904.

³⁹² Turun Lehti N:o 120, 15.10.1910.

³⁹³ Kansakoulun lehti N:o 1, 15.1.1905, s.11.

³⁹⁴ Kansakoulun lehti N:o 1, 15.1.1905, s.11.

muuttaa valtuuston viralliseksi kieleksi suomenkielen.³⁹⁵ Rouva Elina Färling yritti äänestää miehensä kuolinpesän puolesta näissä valtuusmiesvaaleissa, mutta tämä oikeus häneltä evättiin, koska katsottiin, ettei hän voinut edustaa koko kuolinpesää yksinään. Rouva Färling teki tästä tapauksesta raastupaan valituksen, joka ei kuitenkaan mennyt läpi.³⁹⁶ Raastuvan mielestä Rouva Färling ei ollut toimittanut tarvittavia papereita todistuksena siitä, että hänen ja maisteri Färlingin tyttäret olivat vielä alle 21-vuotiaita ja näin alaikäisiä.³⁹⁷ Tästä hyvästä rouva Färlingiä nuhdeltiin julkisesti suomenmielisissä sanomalehdissä hänen aiheuttamansa häiriön johdosta ja pahoiteltiin sitä, jos hän oli pahoittanut mielensä epämieluisan vaalituloksen vuoksi.³⁹⁸ Suomenkieli tuli kaupungin valtuuston viralliseksi kieleksi huhtikuusta 1905 lähtien.³⁹⁹

On vaikea sanoa, oliko suomenkielen virallistamisen läpi meneminen Färlingin perikunnan äänestä kiinni. Joka tapauksessa tiedämme, että maisteri Färling oli ruotsinkielisyyden puolestapuhuja ja äänesti aina ruotsinkielen virallisena kielenä säilyttämisen puolesta, mutta välittömästi hänen poismenonsa jälkeen ruotsinkielisyyksensä hävisi vaalit ja lopullisen äänestyksen. Rouva Färlingin äänestysoikeuden epääminen taas tuntuu kovin omituiselta. Färlingien perhe oli paikkakunnalla tunnettu ja varmasti myös tiedettiin perheen tytärten suurpiirteinen ikä. Mutta koska vanhin tytär oli juuri täyttänyt 20 vuotta ja ehkä Elin Färlingin suuri lapsiluku aiemmasta avioliitosta, saattoi kaupungin virkamiesten tietoisuus sekaantua siitä, ketkä kaikki olivat Fredrik Ignatius Färlingin perillisiä ja näin perikunnan jäseniä sekä lisäksi vielä alaikäisiä. Färlingin kuolinilmoituksessa suremaan jääneisiin perheenjäseniin listattiin hänen vaimonsa ja tyttärensä lisäksi Elinin nuorin poika Ragnar Malmborg.⁴⁰⁰

Vuonna 1905 Venäjän levottomuudet levisivät Suomeen ja seurauksena suurlakko pysäytti työt koko maassa 30.10–6.11. väliseksi ajaksi. Lakko yhdisti ja aktivoi Suomen työväenluokan ja loi jännitteitä luokkien välille. Se vaikutti syvästi suomalaisten poliittiseen vaikutustahtoon myös paikallisella tasolla. Satakunnassa pysähtyivät niin teollisuuslaitokset, kunnan palvelut sekä liikenne. Lakolla pyrittiin lopettamaan Venäjän yhtenäistämistoimet ja saamaan aikaan muutoksia kunnissa. Porvarilliset tahot tukivat lakkoilijoita, sillä he halusivat myös osoittaa vastustavansa keisarin valtaa. Suurlakko päättyi, kun keisari allekirjoitti marraskuun manifestin, jolla hän kumosi helmikuun manifestin säädökset. Työväen aktivoitumisesta seurasi joukko-organisointumisen järjestöihin.⁴⁰¹ Porin VPK oli yksi tällainen järjestö, joka koki jäsenryntäyksen.

³⁹⁵ Saarinen 1972, 578.

³⁹⁶ Kansalainen N:o 16, 8.2.1905.

³⁹⁷ Turun Sanomat N:o 9, 12.1.1905.

³⁹⁸ Kansalainen N:o 16, 8.2.1905.

³⁹⁹ Saarinen 1972, 578.

⁴⁰⁰ Kansalainen N:o 91, 12.8.1904.

⁴⁰¹ Koivuniemi 2006b, 326–329.

Vuoden 1905 sorto kohdistui erityisesti sanomalehtiin, jotka joutuivat ennakkosensuurin alaisiksi. Björneborgs Tidning jouduttiin hetkellisesti jopa lakkauttamaan liiallisen poliittisuutensa vuoksi. Ajan levottomuudet ja työläisten politisoituminen synnytti tarvetta uusille sanomalehdille. Kun sorto saatiin päätökseen ja sanomalehtiä koskenut ennakkosensuuri lopetettiin, uusien sanomalehtien julkaiseminen tuli mahdolliseksi. 1906 alettiin julkaista Sosiaalidemokraatti -nimistä lehteä. Nuorsuomalaiset erosivat Satakunta -lehteä kannattaneista vanhasuomalaisista ja perustivat Satakunnan Sanomat -lehden vuonna 1907.⁴⁰² 1917 vanha- ja nuorsuomalaiset pääsivät mielipideeroissaan yhteisymmärrykseen ja päättivät yhdistää lehensä yhdeksi ja samaksi suomalaiseksi lehdeksi. Tästä syntyi lehti nimeltä Satakunnan Kansa.⁴⁰³

Färling ja palokuntalaiset olivat jo 1880-luvun lopussa olleet huolissaan puhelinjohtojen turvallisuudesta, mutta ajatus kaapeleiden sijoittamisesta maan alle ei saanut tuolloin vielä kannatusta. Vuonna 1913 puhelinjohtoverkosto oli saavuttanut Porissa jo sellaiset mittasuhteet, että johtojen ylläpitäminen ja selvitteleminen mastoissa alkoi käydä hankalaksi. Tällöin kaupungin insinööri ja puhelinosakeyhtiön toimitusjohtaja Lindström teki anomuksen kaapelien sijoittamisesta ainakin osittain maan alle. Tästä alkoi lupaselvitystyö, jonka yllättävä löydös olikin se, ettei puhelinosakeyhtiöllä alun perinkään ollut yhtään virallista kaupungin myöntämää lupaa mastojensa pystyttämiseksi. Puhelinosakeyhtiö oli siis toiminut kaupungin alueella omine lupineen. Puhelinosakeyhtiö ja kaupunki loivat uudet sopimukset puhelinkaapelien sijoittamiselle ja ylläpidolle ja vuonna 1916 päästiin sijoittamaan kaapelien suurimmat solmukohtat suojaan maan alle.⁴⁰⁴

Valtionarkeologi ja muinaismuistoyhdistyksen puheenjohtaja J.R. Aspelin pelkäsi, että paikallismuseot kuihtuisivat perustajiensa väistyttyä niiden johdosta. Hän oli huolissaan siitä, ettei seuraava sukupolvi olisi harrastuksesta yhtä innostunutta ja pitänyt sitä samalla tavalla tärkeänä kuin vanhempansa.⁴⁰⁵ Kauppinen jatkoi Satakunnan museon johdossa vuoteen 1910 saakka. Senkin jälkeen hän jatkoi vielä museonhoitajana 1930-luvulle asti. Suppeamman koulutuksen saanut Kauppinen ei nauttinut ammattiarkeologien keskuudessa samanlaista kunnioitusta kuin Färling, joten hänen työnsä ei aina sujunut ongelmitta.⁴⁰⁶ Hän onnistui kuitenkin pitämään museon pystyssä ja perustaa Keski-Suomen Museoyhdistyksen.⁴⁰⁷ Jo 1900-luvun alusta oli suunnitteilla yhteinen museo ja kirjasto -rakennus. Vuonna 1920 Satakunnan museo on yksi Suomen suurimmista paikallismuseoista, vain Turun museo on sitä suurempi.⁴⁰⁸ Varat oman talon rakentamiseen saatiin

⁴⁰² Saarinen 1972, 778–779.

⁴⁰³ Saarinen 1972, 779–780.

⁴⁰⁴ Saarinen 1972, 367–368.

⁴⁰⁵ Heinonen 2010, 154.

⁴⁰⁶ Torppa 2007, 299.

⁴⁰⁷ Torppa 2007, 337.

⁴⁰⁸ Torppa 2007, 321.

alustavasti kasaan jo vuonna 1913.⁴⁰⁹ Kaupungin valtuusto kuitenkin lykkäsi talon rakentamista myöhemmälle, jona aikana museon kokoelma karttui sellaisiin mittasuhteisiin, etteivät kerätyt rahat enää riittäneetkään tarpeeksi suuren rakennuksen rakentamiseen. Varsinainen ja nykyinen museorakennus saatiin rakennettua vasta 1973.⁴¹⁰

Vanha kauppaneuvos Fredrik Wilhelm Rosenlew vastusti kuolemaansa asti rautatien rakentamista Poriin. Hänen poikansa Hugo Rosenlew ei kuitenkaan ollut tässä asiassa yhtä uudistusvastainen. Hugo oli perinyt isältään Porin Konepajan, jossa alun perin oli tarkoitus rakentaa suomalaisia höyrylaivoja. Mutta laivanvarustustoiminnan hiivuttua Porissa kyseinen konepaja alkoikin tuottaa valtiolle rautatievaunuja,⁴¹¹ eli vaunuja juuri niihin juniin, jotka matkaavat niitä samaisia rautateitä, joiden rakentamista isä Rosenlew vastusti. Samainen konepaja oli jo 1860-luvulla eri omistajan alaisena tuottanut rautatievaunuja Venäjälle, mutta Fredrik Wilhelm Rosenlewin omistuksen alla tämä tuotantopuoli oli lopetettu.⁴¹² Mereltä maalla liikkuvien laitteiden valmistaminen muutti Rosenlewin tehtaan tuotantoa perusteellisesti. Se avasi yritykselle kokonaan uudet markkinat. Rautatiekaluston jälkeen Rosenlewin tehdas alkoi tuottaa maataloustuotteita. Näiden tuotteiden todellinen läpimurto oli Sampo-puimakone, joka mullisti maataloustyön Suomessa, mutta josta tuli myös vientivaltti muihin maihin.

Rautatieyhteyden avaaminen Tampereelle johti siihen, että Ahlström osti Tampereelta päin lisää sahoja. Porissa hänen omistamansa Pihlavan saha nousi varteen otettavan kilpailijan asemaan Rosenlewin omistaman sahan kanssa. 1900-luvun alun levottomuudet lamauttivat sahateollisuuden hetkeksi, mutta laman jälkeinen sahatuotteiden hinnan nousu johti siihen, että sahoilla työskenneltiin pian ympäri vuorokauden useassa vuorossa. Pihlavan saha työllisti parhaimmillaan satoja ihmisiä.⁴¹³ Teollistumisen toisen aallon tuleminen koko Satakuntaan ei olisi ollut mahdollinen ilman toimivaa ratayhteyttä muuhun sisämaahan. Rautatie ja niin raaka-aineiden kuin valmiiden tuotteiden kuljetus rataa pitkin mahdollistivat sahateollisuuden ohella kehittyneen konepajateollisuuden kukoistamisen. Loimaalla alkoi 1880-luvulla naulateollisuus rautatieyhteyden saavuttua paikkakunnalle. Rautatien vaikutuksesta Mouhijärveläiset perustivat villankehruutehtaan 1890-luvulla. Tuolloin myös Ulvilaan ja Nakkilaan perustettiin nahkatehtaat. Porin radan valmistuminen lisäsi Porin tulitikkutehtaan vientiä sisämaahan ja moninkertaisti tehtaan tuotannon, vaikka pari vuosikymmentä aikaisemmin tehdas oli ollut konkurssin partaalla. Myös sahatoiminta

⁴⁰⁹ Saarinen 1972, 773.

⁴¹⁰ Torppa 2007, 323.

⁴¹¹ Saarinen 1972, 378–379.

⁴¹² Saarinen 1972, 172–173.

⁴¹³ Peltola 2006, 85.

laajeni rannikolta sisämaahan.⁴¹⁴ Porin radasta tuli siis koko Satakunnan rata, kuten Färling oli asian kaavaillut.

Porin puuvillatehdas aloitti toimintansa 1900.⁴¹⁵ Puuvillatehtaat olivat aikansa teollisuuslaitosten teknologisia huippuja. Vaikka teollisuus Porissa monien muiden kaupunkien tapaan alkoi sahateollisuudesta, vasta puuvillatehtaat olivat todellisia teollisuuden pioneereja.⁴¹⁶ Yritysten ja yhteiskunnan välinen suhde näkyy vahvasti Porin junaradan tapauksessa. Vaikka Porissa oli jo ennestään vilkas yritys-elämä ja tehtaanjohtajilla vahva asema yhteiskunnassa, kulkuyhteyksien lisääminen avasi yrityksille uusia markkinoita. Vasta radan avaamisen jälkeen Poriin kehittyi tehtaiden ympärille omia yhteisöjään, kuten muuallakin Suomessa samaan aikaan tapahtui.⁴¹⁷

Pori oli jo muutenkin Satakunnan kasvukeskus, mutta rautatieyhteys Tampereelle lisäsi muuttovoittoa entisestään.⁴¹⁸ Porin rata ja siihen yhdistetty Rauman rata lisäsivät kaupunkien muuttovoittoa. Muuttoa tapahtui maaseudulta kaupunkeihin ja pienistä kaupungeista isoimpiin. Vetävänä tekijänä oli parempi toimeentulo. Kaupungeissa oli enemmän työmahdollisuuksia. Elinkeinovapaus vauhditti myös muuttoa. Aluksi muuttovoitto näkyi vain kaupungeissa, mutta 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa muuttoliike alkoi tuntua myös Porin ympäröivällä maaseudulla eli Ulvilassa, Nakkilassa ja Porin maalaiskunnassa. Raumalle muutettiin ympäröivistä pitäjistä, mutta Pori veti väkeä joka puolelta Satakuntaa. Välillä Pori peittosi vedossaan myös Tampereen, vaikka Tampereen läheisyydessä asuneet satakuntalaiset olivatkin aluksi hakeutuneet sille suunnalle töiden perässä.⁴¹⁹ 1900-luvulle tultaessa Porin asukasmäärä kaksinkertaistui. Vertauksena Rauma, joka jäi rautatiekilvassa toiseksi, kasvoi vähän hitaammin ja onnistui samassa ajassa parantamaan sijoitustaan vain yhdellä sijalla suurimpien kaupunkien listassa.⁴²⁰

Kaupungin kasvaessa sillan rakentaminen Kokemäenjoen yli tuli yhä tarpeellisemmaksi. Maisteri Lilius jatkoi kaupunginvaltuustossa sillanrakennushankkeen eteenpäin viemistä. 1920-luvulla hanke sai ratkaisevan lahjoituksen A. Ahlströmin osakeyhtiöltä ja siltaa päästiin vihdoin rakentamaan. Ahlström oli kerännyt voittoa sahatoiminnallaan. Toinen suuri rahasumma tuli Porin Puuvilla Ab:ltä, jonka tehdas sijaitsi joen toisella puolella. Molemmat yhtiöt halusivat edistää ihmisten liikkuvuutta joen yli omiin tehtaisiinsa. Silta Kokemäenjoen yli valmistui vuonna 1926.⁴²¹

⁴¹⁴ Peltola 2006b, 80–111.

⁴¹⁵ Peltola 2006b, 80–111.

⁴¹⁶ Kuisma 2011, 11.

⁴¹⁷ Teräs 2009, 9–10.

⁴¹⁸ Peltola 2006, 42–43.

⁴¹⁹ Peltola 2006a, 42–43.

⁴²⁰ Peltola 2006a, 30.

⁴²¹ Saarinen 1972, 355–357.

7 Yhteenveto ja johtopäätökset

Olen nyt luonut mikrohistoriallisen kuvauksen menneisyydessä eläneestä henkilöstä hänestä jääneiden jälkien pohjalta. Löytämäni johtolangat on punottu yhteen ja tarina saatu päätökseen. Läpikäytyinä ajanjaksona on myös havaittu selkeä muutos kaupungin elämässä. Osa muutoksista tuli makrotasolle mikrotasolle ja osa toisinpäin. Keisarien venäläistämistoimet ovat tällainen makrotasolta tullut muutospainetta, joka vaikutti mikrotasolla Porin kaupungin elämään sekä positiivisesti että negatiivisesti. Keisari määräsi rautatiet rakennettavaksi koko maahan ja antoi luvan perustaa puhelynyhtiöitä. Toiseen suuntaan tapahtuvaa vaikutusta olivat taas porilaisten kapinointi manifesteja vastaan ja kutsuntojen sabotoiminen, joka lopulta johti kutsuntojen perumiseen. Porilaiset myös kannustivat Suomen muita maakuntia perustamaan vapaaehtoisia palokuntia ja maaseutujen vapaapalokuntien määrä alkoi pikkujalaa maassamme kasvaa. Näin mikro- ja makrotason tarinat kietoutuvat yhteen.

Olen myös luonut ajasta ja paikasta riippumattoman kuvauksen uuden verkostoteorianmukaisesta verkostoitujasta ja hänen sosiaalisista yhteyksistään. Färlingin kaltainen hahmo, vaikka onkin historiallisesti merkittävä henkilö, ei ole menneisyyteen sidottu ilmiö. Samanlaisia verkostoitujia on löydettävissä kaikista ajanjaksoista, koska verkostoituminen on ihmiselle luontaista toimintaa. Historiantutkijat ovat löytäneet verkostoja kautta historian kaikkialta, missä ihmiset ovat olleetkin. Verkostoteorian ajattomuudesta johtuen yhteiskunnan tutkija voi hyödyntää tätä teoriaa mihin ajanjaksoon tahansa sijoittuvassa tutkimuksessa. Kuten nyt jo varmasti tulee selväksi tämän kyseisen tutkimuksen tai minkään vastaavanlaisen sosiologien tutkimuksen tekeminen ei olisi ollut mahdollista ilman laajaa historiantuntemusta ja perusteellista historiallisen viitekehyksen hallintaa. Tapahtuminen sijaitseminen näin kaukana menneisyydessä ei kuitenkaan, kuten näkyy, ole minkäänlainen este sosiologiselle tutkimukselle, vaan silkkä haaste laajentaa näkökulmaa. Sosiologien nyt muutenkin täytyy hallita monta yhteiskunnallista muuttujaa tutkimuksissaan voidakseen ymmärtää kokonaisia yhteiskunnallisia ilmiöitä.

Färling ei syntynyt Porissa, vaan hän muutti tänne toiselta paikkakunnalta. Hän ei ollut käynyt Porissa kouluja. Hänellä ei myöskään ollut Porissa läheisiä sukulaisia tai perhettä. Hänellä oli Porissa muutamia tuttuja, mutta ei laajaa ystäväpiiriä. Hän ei myöskään ollut Porissa valmiiksi annettussa korkeassa asemassa arvostettujen vanhempien ja tunnetun sukunimen vuoksi. Hän oli korkeasti koulutettu, mutta ei korkeassa luokka-asemassa. Hän oli pappisperheestä, muttei ollut säätyläinen. Hän kuitenkin onnistui soluttautumaan syvälle Porilaiseen elämään. Hänestä tuli lopulta kaikkien tuntema, arvostettu ja jopa rakastettu porilainen vaikuttaja. Tavallaan Färling oli modernin yksilön arkkityyppi. Hän ei ollut säätyläinen, vaan saavutti luokkatasonsa ammattinsa

kautta. Hän etsi elämässään oman tarkoituksensa ja kiinnittyi yhteiskuntaan omien merkitystensä kautta.

7.1 Färlingin ryhmät ja kytkökset

Färlingin taustaa ja toimintaa tarkasteltuani voin todeta hänen olleen hyvin aktiivinen kaupungin asioiden eteenpäin viemisessä. Ja hän vaikuttaa myös varsin tehokkaasti verkostoituneelta henkilöltä, jolla oli suhteita niin kaupunginpäättäjiin, seuratoimintaan, opetus- ja sivistystoimintaan sekä toimittajiin. Färling oli monen eri ryhmän jäsen omassa yhteisössään. Nämä ryhmät muodostuivat niin harrastusten kuin ammatinkin puolesta. Tällaisia ryhmiä ovat esimerkiksi vapaapalokuntalaisten harrastusryhmä, opettajien ammattikunta, ruotsinkielisten poliittinen ryhmä ja puolue, kaupunginvaltuusto, porvariston yhteiskuntaluokka, muinaismuistojen harrastusryhmä sekä museon henkilökunta.

Monista näistä ryhmistä on löydettävissä myös merkittävä dyadi eli kahden ihmisen tiivis sidos. Tällaisen yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen suuntautuneen dyadin muodosti Färlingin kanssa kollega Kauppinen. Kauppinen oli suomenkielen kannattaja, opettaja ja kansalaisaktiivi. Kauppinen ja Färling vaikuttivat yhdessä yhteisessä ammattikunnassaan. He olivat yhdessä myös vapaaehtoisen palokunnan aktiivisia jäseniä. Niissä sanomalehdissä, joissa Kauppinen oli taustavaikuttajana, Färlingiin suhtauduttiin suopeammin kuin muissa suomenkielissä lehdissä. Lopulta heidän yhteistyönsä huipentui museoharrastukseen ja Satakunnan museon perustamiseen. Harrastusten ja ammatin kautta nämä kaksi poliittisesti eri taustoista tullutta ihmistä löysivät yhteisiä tavoitteita ja saivat yhteistyön avulla paljon aikaan. Eriävyydet esimerkiksi kielikysymyksen suhteen oli helppo unohtaa, kun molemmilla oli samanlaiset arvot ja tavoitteet kaupungin kehittämisen suhteen.

Färling oli ennen kaikkea tehokas kytkeytyjä. Hän onnistui liittymään moniin hyvin erilaisiin ryhmiin, sekä luomaan linkkejä ihmisiin, jota kuuluivat eri ryhmiin kuin hän itse. Hänellä oli laajasti kytköksiä yhteiskunnassa. Färling oli ehdottomasti yksi oman yhteisönsä ja koko yhteiskunnan navoista. Hänelle ei tuottanut ongelmia saada välitetty tietoa, taitoa tavaroita tai aatteita paikasta toiseen. Färling oli kytkeytyjä jo nuoresta pitäen. Hän ei suinkaan alkanut luoda laajaa sosiaalista verkostoa vanhemmiten, kun hänen ammatilliset, poliittiset ja aatteelliset tarkoitukset sitä vaativat. Hän loi runsaasti sekä syviä ystävyysuhteita että hyödyllisiä hyvän päivän tuttavuuksia pitkin elämänsä minne vain menikin. Ja nämä suhteet kestivät usein läpi elämän. Osoitus tästä on runsas joukko nuoruuden ystäviä, jotka osallistuivat suruun hänen poismentyään.

Kytkeytyjäksi hänet teki kyky herättää luottamusta ihmisissä. Luottamus ja sosiaalinen pääoma ovat tärkeimmät elementit verkostojen luomisessa. Korkea koulutus ja jo nuoruudessa hankitut ystävyysuhteet loivat sosiaalisen pääoman pohjan, josta oli hyvä rakentaa lisää uusia suhteita ja kerätä yhä enemmän sosiaalista pääomaa. Färling onnistui luomaan vahvan sosiaalisen verkoston Porissa hyödyntäen jo olemassa olevia linkkejään. Ryhmät ja yhteisöt osoittivat luottavansa Färlingiin ottamalla hänet mukaan hankkeisiinsa. Luottamus ei ole pelkästään positiivisia tunteita yksilön toimintaa, puheita ja ajatuksia kohtaan, vaan luottamusta on myös se, että yksilön toimia voidaan ennakoida. Ennakoitavuudessa on tiettyä turvallisuuden tunnetta, jota yhteisön tehokas toimiminen vaatii. Ennalta-arvaamattomaan toimijaan ei voida luottaa eikä häntä voi ottaa mukaan tärkeisiin tarkkuutta vaativiin hankkeisiin. Färling toimi elämänsä aikana monessa eri luottamustehtävässä erityisesti harrastusten parissa, mutta suurin luottamuksen osoitus oli kansakouluntarkastajan virka, johon hänellä ei varsinaisesti olisi ollut pätevyyttä. Porin kansakoulujen opettajisto luotti tästä huolimatta häneen.

7.2 Färlingin verkostot Porissa ja Porin hyväksi

Färlingin ruotsinmielisyys ei ollut täysin ehdotonta. Hänelle ei tuottanut ongelmia toimia yhteistyössä suomenmielisten kanssa, mikäli tavoitteet olivat samat. Ja politiikassa kaikilla oikeastaan tavoitteet ovat aina samat - yhteiskuntaan vaikuttaminen mahdollisimman positiivisella tavalla. Verkostot ovat sekoitus yhteistyötä ja kilpailua. Eriävyydet tulevat esiin vain näkemyksissä siitä, miten tavoitteet tulisi saavuttaa. Myös suomenmieliset ymmärsivät Färlingin joustavuuden ja yhteistyökykyisyyden siinä määrin, että pystyivät ottamaan tämän ongelmitta omiin hankkeisiinsa mukaan. Suomalaisen seuran museotoiminta avasi suomenmielisten maailman Färlingille. Samalla Färling ujutti mukaan myös hieman ruotsinmielisyyttään. Kun oli kyse varojen keruusta museon hyväksi, Suomalainen seura ei välittänyt siitä, että osa heidän järjestämien iltamien ohjelmistosta oli ruotsinkielistä, jos se vain auttaisi heitä haalimaan tapahtumiinsa mahdollisimman suuren maksavan yleisön.

Raha ja varojen keruu näyttääkin yhdistävän eri puolueita Porin poliittisessa elämässä. Kun oli tarve kerätä rahaa, ei rahan alkuperästä paljon välitetty. Lahjoittajiksi kelpasi minkä tahansa puoluekannan omaava kansalainen. Toisaalta raha oli myös erimielisyyksiä aiheuttava tekijä. Erityisesti kaupungin valtuuston kitsaus myöntää rahaa erinäisiin hankkeisiin aiheutti kaupunkilaisissa vihaisia reaktioita. Esimerkkinä tästä oli palokuntalaisten uhkaus hajottaa palokunta ja Färlingin kieltäytyminen 25-vuotishistoriikin julkaisemisesta, mikäli rahaa ei heltäisi. Rahaa ei heltynyt myöskään Färlingin leskelle miehensä kuoleman jälkeen.

Porilaisten hitaus saada aikaan muutoksia esimerkiksi rautatien rakentamisen kohdalla ei suinkaan kertonut välinpitämättömyydestä tai kiireettömyyden tunteesta. Sen sijaan porilaiset ottivat niin suuret kuin pienemmätkin hankkeet hyvin vakavasti ja halusivat ottaa muutoksissaan kaikki mahdolliset osatekijät huomioon. Selvityskomiteoiden perustaminen oli tärkeä osa projektia ja tällaiseen komiteaan valituksi tuleminen oli suuri kunnia ja osoitti sen, että muut tunsivat luottamusta henkilöä kohtaan. Siitä huolimatta, että porilaisilla oli tapana tehdä perusteellisia selvityksiä ja suunnitella kaupungin alueella tapahtuvat muutokset hyvin ennen kuin asioita varsinaisesti ryhdyttiin ajamaan, saattoi ajoittain innostuksen vallassa tapahtua myös muutamia lipsahduksia. Puhelinverkon rakentaminen ilman kaupungin lupaa on hyvä esimerkki tällaisesta uudistusmielisyydestä ja teknologien kehityksen voimakkaasta eteenpäin ajamisesta, joka on vahingossa päässyt jyräämään ohi muuten niin rakkaan byrokratian. Jopa Färling, joka ei suostunut liittymään puhelinosakeyhtiön asiakkaaksi ennen kuin keisari oli antanut sellaiselle toiminnalle luvan, ei huomannut kyseenalaistaan toiminnan lupaa kaupungin hallituksen puolesta.

Vaikka Färlingin toiminta Porissa oli laajaa ja hän näyttää luoneen laajoja verkostoja ja keränneen laajasti sosiaalista pääomaa, ei hänen elämänsä ja toimintansa Porissa ollut alusta asti helppoa ja sujuvaa. Poliittisten jännitteiden aiheuttama kohu suomenkielen asemasta ja käytöstä ulottautui jopa Färlingin elämään, kun hänen puheensa kieltä kritisoitiin maaliskuussa 1883. Tästä seurannutta riitaa ratkottiin paikallislehdissä seuraavien viikkojen ajan. Kiista johti lopulta siihen, että seuraavana vuonna Färling pyrki muuttamaan Porista pois hakemalla opettajan virkaa Vaasan lyseosta

Färling oli yhtä aikaa säilyttäjä ja uudistaja. Hän oli varsin uudistusmielinen ja kannatti kaupungin modernisoitumista esimerkiksi teknologian, teollisuuden, kulkuneuvojen ja viestinnän suhteen. Hän ei myöskään pahemmin välittänyt vanhoista luokkarajoista, jotka olivat teollistumisen myötä alkaneet murtua. Samaan aikaan hän halusi kovasti säilyttää vanhaa. Vanhan kulttuurin varastoiminen ja museoon esille asettaminen oli hänelle tärkeää. Hän halusi valistaa ihmisiä menneisyydestä ja opettaa historiaa niin oppilailleen kuin muillekin kansalaisille. Hän halusi ihmisten tietävän taustansa ja sen miltä pohjalta nykyiset uudistukset kumpusivat.

Färling olisi voinut vaikuttaa myös jossain muualla kuin Porissa. Hän olisi voinut jäädä Turkuun, Helsinkiin tai Kuopioon. Tai hän olisi voinut muuttaa Vaasaan tai mihin tahansa muuhun kaupunkiin Suomessa. Hän olisi voinut päätyä vaikuttamaan peruuttamattomasti jonkun muun kaupungin kehitykseen. Hänen henkilökohtaiset kykynsä ja taitonsa olisivat voineet olla hyödyksi jollekin ihan toiselle paikkakunnalle. Pori ei luonut Färlingin luonnetta, tieto-taitoa tai kykyjä, mutta kaupunki antoi kuitenkin hänelle omalaatuiset puitteet toimia.

Porin kaupunki oli läpikäymässä suurta muutosta teollistumisen ja modernisoitumisen myötä. Tämä prosessi muutti aivan kaiken, minkä senaikaiset ihmiset olivat tottuneet tuntemaan ja tietämään. Se vaikutti, niin talouteen kuin luokkarakenteisiin. Se antoi mahdollisuuksia uudistua muutenkin kuin teknologisesti. Porilaiset olisivat voineet vastustaa teknologisia uudistuksia ja jäädä näin paitsi monesta uudesta suuntauksesta, jotka tulivat niiden myötä. Ja osa näitä uudistuksia vastustikin. Mutta lopulta uudistukset löivät itsensä läpi kiitos niitä ajaneiden ihmisten ja ryhmien. Ja näin monet erilaiset osapuolet pääsivät hyötymään modernisoitumisesta ja uudenlaisen maailman syntymisestä.

Eikä Färling juurikaan päässyt itse nauttimaan uudistusten hedelmistä. Mutta hän ei ajanut asioita vain itseään varten. Hän vilpittömästi halusi parantaa ihmisten oloja eri yhteiskuntaluokissa, kuin johon hän itse kuului. Färlingin vaivaton liikkuminen yhteiskuntaluokkien välillä ei näy pelkästään hänen avioliitostaan aatellisnaisen kanssa, vaan myös hänen kädenojennuksistaan työläisiin päin. Hän oli tärkeä osa Porin rautatien työläisten avajaisten järjestämisessä ja juhli avajaisia työläisten joukossa. Hän halusi kiittää radan rakentajia heidän raskaasta työstään ja kannusti heitä sekä jatkamaan kovaa työtä, mutta myös sivistämään itseään ja kouluttamaan sekä itseään että jälkeläisiään. Hän halusi luoda tuleville sukupolville paremman maailman ja paremman elämän koulutuksen ja työllistymismahdollisuuksien kautta. Työläisten kannustaminen organisoitumiseen tuotti myös omat hedelmänsä.

7.3 "Se innokas henki, joka on voimamme ja siteemme"

Färling ei ollut ainut uudistusten eteenpäin ajaja. Hän ei olisi missään nimessä saanut kaikkia näitä uudistuksia aikaiseksi yksinään. Porin harrastuspiirit ja poliittiset instanssit olivat täynnä ihmisiä, jotka halusivat saada aikaan muutoksia aivan yhtä paljon aivan samanlaisella innolla kuin Färling halusi. Färling ei olisi onnistunut pyrkimyksissään ilman hedelmällistä maaperää, josta uusien aatteiden maavarsi pystyi kasvamaan. Pori oli kaupunkina jo ennestään monien uudistusten alla ja porilaiset yleisesti uudistusmielisiä. Teollistuminen oli jo ottanut ensi askeleensa Porissa ja uusi aika astunut asukkaiden elämään. Poriin olisi varmasti rakennettu rautatie myös ilman Färlingiä, mutta emme tiedä, milloin tai mistä suunnasta? emme tiedä myöskään sitä olisiko ilman Färlingin kaltaisia vastaanpanijoita Wilhelm Rosenlew saanut tahtonsa ainakin osittain läpi ja estänyt rautatien rakentamisen merenrantaan asti. Ilman tätä ei Mäntyluodon satamaa, telakkaa tai itse Rosenlewin omistaman konepajan kukoistusta olisi tapahtunut.

Poriin olisi varmasti myös perustettu myös museo ilman Färlingiä, niin innokkaita Suomalaisen seuran jäsenet hankkeesta olivat, mutta kuinka hyvin hanke olisi lähtenyt käyntiin ilman ammattilaisen apua ja kytköksiä muihin ammattilaisiin, emme tiedä. Tiedämme, että Färlingin kuoleman jälkeen museonjohtaja Kauppiolla oli hankaluuksia saada valtion tasolta tukea ja hyväksyntää hankkeilleen. Myös Porin VPK ja Porilaiset sanomalehdet olisivat porskuttaneet eteenpäin ilmankin Färlingiä. Färling oli kuitenkin oleellinen tekijä kaluston uudistamisessa ja vapaapalokuntalaisaatteen levittämisessä maaseudulle. Hän oli mukana välittämässä maltillista politiikkaa sanomalehtien kautta. Hän ei tehnyt näitäkään asioita yksin vaan muiden asukkaiden tukemana. Ehkä jollain toisella paikkakunnalla ympäristö ei olisi ollut samalla tavalla innostunut. Färling oli erityinen toimija, mutta muillakin paikkakuntalaisilla oli samaa intoa vaikuttaa asioihin, eikä hän olisi voinut saavuttaa kaikkea ilman muiden tukea. Mutta se, että hänellä oli erityisen paljon yhteyksiä erilaisiin tekijöihin, osajiin ja vaikuttajiin, teki hänen mukana olostaan ratkaisevaa. Hänen kaltaisensa superlinkin läsnäolo mahdollisti kaiken tapahtuneen.

Färling tiedosti tämän asetelman. Hän tiesi, ettei ollut yksin hankkeittensa ja tavoitteidensa takana. "Eläköön se innokas henki, joka on voimamme ja siteemme" on lainaus Färlingin onnittelusähkeestä, jonka hän lähetti Kuopion vapaaehtoisen palokunnan nimissä Oulun vapaaehtoisen palokunnan 8-vuotisjuhlaan. Tässä lainauksessa kiteytyy sekä Färlingin näkemys yhteisöistä ja yhteistyöstä että verkostoitumisteorian syvin ajatus. Ilman yhteistä tahtoa ja halua vaikuttaa asioihin, ei mikään ryhmä kykene toimimaan yhdessä yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Färling löysi tarvittaessa innon ja tahdon muista ihmisistä, hän osasi valjastaa sen tarpeisiinsa sopivaksi, mutta hän ei luonut sitä tyhjästä. Ihmisten halu vaikuttaa asioihin oli jo olemassa.

8 Lopuksi

Tämä tutkimusprojekti on ollut hyvin mielenkiintoinen ja antoisa. Tämän tutkimuksen tekeminen ei olisi ollut mahdollista ilman kulttuuriperinnön tutkimuksen ja historiatieteen sivuaineopintojen suorittamista. Olen tarvinnut tämän tutkimuksen tekemiseen lähestulkoon koko opintojeni laajuutta. Ja olen kiitollinen niistä mahdollisuuksista, joita minulla on ollut laajentaa opintojani eri yliopistojen ja eri yksiköiden opintomahdollisuuksien puolille. Historiallisen tutkimuksen ominaispiirre on siinä, että kun yhden asian selvittää se avaa aivan uusia kysymyksiä ja tutkimussuuntia. Aina on jotain, mitä voisi tutkia vähän lisää. Koko luku 4 ja kaikki luvun 5 alaluvut voisivat olla omia tutkimuksiaan. Myös Färlingin suvussa olisi työnsarkaa tehdä tarkempaa sukututkimusta. Porissa asui samaan aikaan muutamia muitakin Färling -nimisiä henkilöitä, mutten saanut selville, olivatko he Fredrikille jotain sukua tämän ulvilalaisen isän kautta.

Lisäksi olisi mielenkiintoista tietää enemmän Färlingin ystävästä maisteri Liliuksesta ja rehtori Sandelinista. He Kauppisen tavoin olivat tiiviissä yhteydessä Färlingiin, mutta tällä aineiston tarkastelulla tulee jo sellainen kuva, että heissä itsessään voisi olla myös mielenkiintoista tutkittavaa. Tässä tutkimuksessa en luonnollisesti juurikaan perehdy Färlingin ystävien taustoihin, mutta laajemmassa tutkimuksessa tai pelkästään heihin kohdistuvassa tutkimuksessa se voisi olla mahdollista.

Tutkimustulokseni inhimillistää näkemystä Fredrik Wilhelm Rosenlewistä. Hänet yleensä ajatellaan porilaisena suurmiehenä, joka ajoi edistyksiä ja nosti Porin talouden kasvuun, vaikka tutkimuksessani tulee esiin myös tapauksia, joissa hän hidasti muutosprosessia. On täysin ymmärrettävää että Wilhelm Rosenlew halusi pysyä vanhassa ja tutussa, sillä se oli osoittautunut hänelle tuottoisaksi menneisyydessäkin. Uuden teknologian saavutuksista ei ollut mitään varmoja takeita, joten niitä oli helppo vastustaa.

Toinen näkökulmallinen tarkennus tutkimukseltani tulee Satakunnan museon historiaa kohtaan. Museon historiasta kirjoittaessa puhutaan usein ylevään sävyyn Matti Kauppisen saavutuksista ja merkityksestä museon perustamisessa ja kehittämisessä. Färlingillä oli kuitenkin hyvin merkittävä vaikutus museohankkeen onnistumiselle. Vaikka Kauppinen tekikin erittäin pitkän uran museossa ja suuren työn museon hyväksi, hän ei olisi pystynyt siihen yksin eikä varsinkaan ilman Färlingin apua. Kauppisen merkitystä Porin kaupungille voidaan muutenkin tarkastella vähän enemmän. Kauppinen vaikutti kaupungissa paljon Färlingiä kauemmin, sillä hän muutti Poriin jo 1873 ja asui Porissa kuolemaansa saakka vuoteen 1936. Kauppinen vaikutti Porissa kauan ja oli hänkin monessa toiminnassa kuten vapaaehtoisessa palokunnassa ja sanomalehtien toimittamisessa mukana. Museon lisäksi Kauppinen oli mukana perustamassa myös Porin työväenyhdistystä. Tästä huolimatta Kauppinen ei rikkonut yhteiskunnan rakenteita Färlingin tavoin. Hän ei onnistunut

ulottamaan vaikutustaan yhteiskuntaluokkien, sukupuolen ja puolueiden rajojen yli Färlingin tavoin. Kauppisen yksityiselämä jäi myös varsin köyhäksi, sillä vaikka hänellä olikin useita ystäviä, hän ei koskaan perustanut perhettä. Tästä huolimatta me aikalaiset tiedämme Kauppisen elämästä ja vaikutuksista paljon enemmän kuin Färlingistä.

Tällaisia edeltä mainitsemiani uusia näkökulmia tarvitaan historian tutkimuksessa. On tärkeää voida haastaa vanhoja totuttuja näkemyksiä. Vain siten voimme laajentaa ja syventää historian tuntemustamme. Asiat harvemmin ovat yhtä yksinkertaisia kuin miltä ne näyttävät eikä niitä tulisi vain ottaa annettuina edellisistä tutkimuksista ja kirjoituksista. Uudet näkökulmat lisäävät vain tietoa.

Sillä ei kuitenkaan ole väliä, mitä aikakautta tutkimme, kun tutkimme verkostoja, koska verkostojen parempi ymmärtäminen vie aina verkostotutkimusta eteenpäin. Tämä tapaustutkimukseni todistaa teorian kytkeytyjistä ja navoista paikkansa pitäväksi. Färling oli kytkeytyjä, jolla oli poikkeuksellinen tapa muodostaa linkkejä, ja näin hänestä muodostui linkkien napa. Hänen tuntemisensa lisäsi aikalaisten linkkien määrää eksponentiaalisesti ja yhtä aikaa sekä laajensi että tihensi sosiaalista verkostoa.

Tutkimukseni tuo tukea myös sille näkökulmalle, että verkostot eivät suinkaan ole uusi yhteiskunnallinen ilmiö. Verkostot ovat saattaneet tulla meille selvemmin näkyviin uuden informaatioteknologian kautta ja voimme analysoida verkostoja tehokkaammin matematiikan ja teknologian kehittyessä. Verkostoituminen ei ole vain tämänhetkisen maailman vastaus uusiin yhteiskunnallisiin ilmiöihin. Verkostot ovat olleet aina olemassa jossain muodossa. Tälläkin hetkellä joku Färlingin tavoin muodostaa vahvoja ja heikkoja linkkejä ja verkostoituu ympäröivään yhteiskuntaansa liikuttaen tietoa paikasta toiseen ja muuttaa näin yhteiskuntaa.

Tällaista tutkimukseni kuvaamaa tehokasta kytkeytyjää, joka ojentaa kätensä vähemmistöjen puoleen koko yhteiskunnan hyväksi, kutsuttaisiin nykypäivän yhteiskunnallisessa keskustelussa liittoutujaksi. Liittoutujat ovat enemmistön tai vallassa olevan ryhmän edustajia, joilla on sympatiaa sorrettua vähemmistöä kohtaan ja näin liittoutuvat vähemmistöjen edustajien kanssa yhteen taistelemaan sortoa vastaan. Kaikki yhteiskunnalliset ponnistukset suomenkieliset, työväenliike, feministinen aate, ihmisoikeusliike ja nykyään seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen asioita ajava liike ovat tarvinneet liittoutujia onnistuakseen tavoitteidensa saavuttamiseksi. Tästä syystä kytkeytyjien tutkiminen on tärkeää yhteiskuntatieteissä tulevaisuudessakin.

Lähteet

Arkistot:

Satakunnan Museon arkisto
Museon hoitajien ja työntekijöiden kirjeitä
F.I. Färling
Matti Kauppinen

Sanomalehdet:

Aamulehti, Tampere 1894
Aura, Turku 1885, 1892
Hämäläinen, Hämeenlinna 1887
Kaiku, Oulu 1881
Kansalainen, Pori 1899, 1904, 1905
Kuopion Sanomat, Kuopio 1881
Lounas, Pori 1888, 1889
Oulun Lehti, Oulu 1880
Päivälehti, Helsinki 1904
Rauman Lehti, Rauma 1895
Sanomia Turusta, Turku 1880
Satakunta, Pori 1881, 1882, 1883, 1884, 1886, 1889, 1895
Suomen Wirallinen Lehti, Helsinki 1876
Tapio, Kuopio 1880
Turun Lehti, Turku 1910
Turun Sanomat, Turku 1905
Uusi Aura, Turku 1904
Uusi Suometar, Helsinki 1880, 1885, 1889
Westra Finland, Pori 1888

Aikakauslehdet:

Brandluren/Palotorvi, Helsinki 1898, 1899, 1904
Kansakoulun lehti: Kasvatusopillinen aikakauskirja kodille ja koululle, Turku 1905
Rautatien-lehti, Helsinki 1895

Internet:

Koljonvirta - Internet-sivut - Koljonvirta-info - Patsaat ja muistomerkit

<http://www.koljonvirta.fi/fi/Koljonvirta-info/Muistomerkit>. Viitattu 29.10.2016.

Aikalaiskirjallisuus:

Boldt, R.: *Satakunta – Kotiseutututkimuksia I*. Satakuntalainen osakunta, Osakeyhtiö Kauppakirjapaino, Helsinki, 1907.

Färling, F.I: *Tulipaloista ja palotoimesta erittäin Suomen maaseutuihin nähden*, Kansanvalistus-seura, Helsinki, 1893.

Koskinen, Wilho: In memoriam, *Tietoja oppilaitoksen vaiheista, opettajista ja oppilaista*. Satakunnan kirjapaino, Pori, 1904.

Mikkola, Joos. J.: *Satakunta - Kotiseutututkimuksia I*, Satakuntalainen osakunta , Osakeyhtiö Kauppakirjapaino, Helsinki, 1907.

Oksanen, V. I.: *Porin Lyseo 1879–1904 – Tietoja oppilaitoksen vaiheista, opettajista ja oppilaista*. Satakunnan kirjapaino, Pori, 1904.

Ruuth, J.W.: *Porin kaupungin historia*, Porin kaupunki, Helsinki 1899.

Sandelin, L.H.: *Porin Lyseo 1879–1904 – Tietoja Oppilaiden vaiheista, opettajista ja oppilaista*. Satakunnan kirjapaino, Pori, 1904.

Sandelin, Kalle: *Porin Lyseo 1879–1929*. Satakunnan kirjateollisuus osakeyhtiö, Pori, 1929.

Tuovinen, Toivo: *Porin Vapaaehtoinen Palokunta 1863–1938*. Pori, 1938.

Kirjallisuus:

Ahtinen, Pekka & Tervonen, Jukka: *Menneisyyden tutkijat ja metodien vartijat. Matka suomalaiseseen historiankirjoitukseen*. Suomen Historiallinen Seura, Helsinki, 1996.

Ahlbeck-Rehn, Jutta: Pienouden suuruus – mikrohistorian ja diskurssianalyysin välimaastossa. Esimerkkinä yksittäinen dokumentti, *Kahden muusan palveluksessa – Historiallisen sosiologian lähtökohdat ja lähestymistavat* (toim. Andersson, Marja; Anttila, Anu-Hanna & Rantanen, Pekka), Turun historiallinen yhdistys, Turku, 2005.

Alapuro, Risto: *Suomen synty paikallisena ilmiönä 1890–1933*, Hanki ja Jää Oy, Helsinki, 1995.

Alapuro, Risto & Stenius, Henrik: Kansanliikkeet loivat kansakunnan. *Kansa liikkeessä*. (toim. Alapuro, Risto; Liikanen, Ilkka; Smeds, Kerstin & Stenius, Henrik) Kirjayhtymä Oy, Helsinki, 1987.

Anttila, Anu-Hanna: Miten sosiologisia teorioita käytetään historiallisen sosiologian tutkimuksissa? *Kahden muusan palveluksessa – Historiallisen sosiologian lähtökohdat ja lähestymistavat* (toim. Andersson, Marja; Anttila, Anu-Hanna & Rantanen, Pekka), Turun historiallinen yhdistys, Turku, 2005.

Aro, Jari & Jokivuori, Pertti: *Klassinen sosiologia ja moderni maailma*, WSOYpro oy, Helsinki, 2010.

Barabási, Albert-László: *Linkit – Verkostojen uusi teoria*, Terra Cognita, Helsinki, 2002.

- Elomaa, Hanna: *Idylliä etsimässä – Identifikaatiot ja itseymmärrys tammisaarelaisessa sivistyneistöperheessä 1880-luvulta 1930-luvulle*. Gummerus, Turku, 2006.
- Eriksson, Kai: *Maa ilmaan ulkopuolta – Verkostot yhteiskunnallisessa ajattelussa*, Gaudeamus, Helsinki, 2009.
- Eriksson, Kai: Yhteiskuntatieteellinen verkostoajattelu – *Verkostot yhteiskuntatutkimuksessa* (toim. Kai Eriksson), Gaudeamus, Helsinki, 2015.
- Ginzburg, Carlo: *Juusto ja madot. 1500-luvun myllärin maailmankuva*. Suom. Aulikki Vuola, Gaudeamus, Helsinki, 1976-2007.
- Giddens, Anthony: *Sociology*, Polity press, Cambridge, 2006.
- Hakala, Sirkka-Liisa: Uusi elämisen malli. *Nouseva maakunta. Satakunnan historia VII (1870–1939)*. Satakunnan museo/Porin kaupunki, Satakuntaliitto, Pori, 2006.
- Heinonen, Jouko: Kotiseutumuseoiden ja muiden paikallismuseoiden synty, *Suomen museohistoria*, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia, Helsinki, 2010.
- Helsti, Hilikka; Stark, Laura & Tuomaala, Saara: *Modernisaatio ja kansan kokemus Suomessa 1860–1960*, Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia, Tampere, 2006.
- Hietala, Marjatta: Mitä tutkia ja miten – *Historioitsijan arki & tutkimuksen prosessi*, Vastapaino, Tampere, 2001.
- Jokinen, Kimmo & Saaristo, Kimmo: *Sosiologia*, WS Bookwell Oy, Juva, 2004.
- Jussila, Osmo: *Suomen Suurruhtinaskunta 1809–1917*, WSOY, Helsinki, 2004.
- Katajamäki, Juhani: *Vapaaehtoinen palokuntaliike kansakuntaa rakentamassa*. Palosuojelun Edistämissäätiön rahoittama tutkimus, Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö, Helsinki, 2008.
- Keskinen, Jarkko & Teräs, Kari: Sosiaalinen pääoma ja luottamus – miten tehdä näkymätön voimavara näkyväksi? *Luottamus, sosiaalinen pääoma, historia*, Turun historiallinen yhdistys, Turku, 2008.
- Klinge, Matti: *Ylioppilastalo*, Helsingin yliopiston ylioppilaskunta, Helsinki, 1970.
- Klinge, Matti: *Keisarin Suomi*, Schildts, Helsinki, 1997.
- Koivuniemi 2006a
Koivuniemi, Jussi: Yhteisö ja elämäntapa, *Nouseva maakunta. Satakunnan historia VII (1870–1939)*, Satakunnan museo/Porin kaupunki, Satakuntaliitto, Pori, 2006.
- Koivuniemi 2006b
Koivuniemi, Jussi: Kansalaiset liikkeessä, *Nouseva maakunta. Satakunnan historia VII (1870–1939)*, Satakunnan museo/Porin kaupunki, Satakuntaliitto, Pori, 2006.
- Kouvo, Antti: Sosiaaliset verkostot – *Johdatus sosiologian perusteisiin*, Gaudeamus, Helsinki, 2014.
- Kostet, Juhani: Onko suomalaisella museolla aatteellista perustaa? *Suomen museohistoria*, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia, Helsinki, 2010.

- Kuisma, Markku: *Saha - Tarina Suomen modernisaatiosta ja ihmisistä jotka sen tekivät*, Kustannusosakeyhtiö Siltala, Helsinki, 2011.
- Kullman, Kim & Pyytinen, Olli: *Toimijaverkostot, – Verkostot yhteiskuntatutkimuksessa* (toim. Kai Eriksson), Gaudeamus, Helsinki, 2015.
- Kärki, Pekka: *Rakennussuojelu museotoimen tehtäväkentässä. Suomen museohistoria*, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia, Helsinki, 2010.
- McNeill, J.R. & McNeill, William: *Verkottunut ihmiskunta: Yleiskatsaus maailmanhistoriaan*. Vastapaino, 2005. (The Human Web: A Bird's-Eye View of World History, 2003)
- Meinander, Henrik: *Suomen historia – linjat rakenteet käännekohdat*, alkuperäinen teos Finlands historia – Linjen, strukturer, vänderpunkter, suom. Paula Autio, WSOY, Porvoo, 2006.
- Mickwitz, Joachim: *Aatelissuku Carpelan 600-vuotta*, Turun maakuntamuseo, Turku 2007.
- Noro, Arto: *Georg Simmel - Muotojen sosiologiasta moderniteetin diagnoosiin, Sosiologian klassikot* (toim. Gronow, Jukka; Noro, Arto & Töttö, Pertti), Gaudeamus, Helsinki, 2006.
- Oittinen, Riitta: *Pistoja yli ajan ja säädyn - Ompelu kahden naisen elämässä. Matkoja moderniin* (toim. Rahikainen, Marjatta), Suomen Historiallinen Seura, Helsinki, 1996.
- Ollila, Anne: *Jalo velvollisuus - Virkanaisena 1800-luvun lopun Suomessa*, Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki, 1998.
- Peltola, Jarmo: *Leveämpi leipä – elinkeinojen murros. Nouseva maakunta, Satakunnan historia VII (1870–1939)*. Satakunnan museo/Porin kaupunki, Satakuntaliitto, Pori, 2006.
- Peltonen, Matti: *Matala katse –Kirjoituksia Mentaliteettien Historiasta*, Hanki ja Jää, Tampere, 1992.
- Peltonen, Matti: *Mikrohistoriasta*, Gaudeamus, Helsinki, 1999.
- Peltonen, Matti: *Lukkari Saxbergin rikos ja herännäispappilan etiikka*. Gaudeamus, Helsinki, 2008.
- Pettersson, Susanna & Kinanen, Pauliina: *Suomen museohistoria*, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia, Helsinki, 2010.
- Pihlström, Sami: *Pragmatismi – Verkostot yhteiskuntatutkimuksessa* (toim. Kai Eriksson), Gaudeamus, Helsinki, 2015.
- Pitkänen, Juhani: *Tsaarin ajasta EU-kauteen - Rautateiden tele- ja sähkötekniikkaa vuodesta 1860*, VR Sähkötekniiset ry, Kaarina, 2001.
- Pulkkinen, Tuija: *Kansalaisyhteiskunta ja valtio. Kansa liikkeessä*. (toim. Alapuro, Risto; Liikanen, Ilkka; Smeds, Kerstin & Stenius, Henrik) Kirjayhtymä Oy, Helsinki, 1987.
- Pulkkinen, Tuija: *Kielen ja mielen ykseys - 1800-luvun suomalaisen nationalismin erityispiirteistä ja perinnöstä poliittisessa ajattelussa, Suomi - outo pohjoinen maa? Näkökulmia Euroopan äären historiaan ja kulttuuriin* (toim. Lehtonen, Tuomas S.), PS-kustannus, Porvoo, 1999.
- Pyytinen, Olli: *Triadi – Verkostot yhteiskuntatutkimuksessa* (toim. Kai Eriksson), Gaudeamus, Helsinki, 2015.

- Rinne, Matti: *Aseman kello löi kolme kertaa - Suomen rautateiden kulttuurihistoriaa*, Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki, 2001.
- Ruonavaara, Hannu: Millä tavoin sosiologia voi olla historiallista? *Kahden muusan palveluksessa - Historiallisen sosiologian lähtökohdat ja lähestymistavat* (toim. Andersson, Marja; Anttila, Anu-Hanna & Rantanen, Pekka), Turun historiallinen yhdistys, Turku, 2005.
- Saarinen, Juhani: *Porin Historia III 1809–1939*. Porin kaupunki, Kokemäki, 1972.
- Salmi-Nikander, Kirsti: Tekstien mikrohistoriaa, *Matkoja Moderniin* (toim. Rahikainen, Marjatta), Suomen Historiallinen Seura, Helsinki, 1996.
- Sivula, Anna: Menetetyn järven jäljillä, historia osana paikallista kulttuuriperintöprosessia, *Medeiasta pronssisoturiin – Kuka tekee menneestä historiaa?* Turun Historiallinen yhdistys, Turku, 2010.
- Taylor, Andrew: *Kirjat, jotka muuttivat maailmaa* (Books that changed the world) suom. Simo Liikanen, Ajatuskirjat Gummerus kustannus Oy, Juva, 2010.
- Telivuo, Julius: Rihmasto - *Verkostot yhteiskuntatutkimuksessa* (toim. Kai Eriksson), Gaudeamus, Helsinki, 2015.
- Teräs, Kari: *Yritys ja yhteiskunta. Heikki Huhtamäen verkosto- ja sidosryhmäsuhteet*, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 2009.
- Tilly, Charles: *As Sociology Meets History*, Academic Press Inc., 1981.
- Tommila, Päiviö & Salokangas, Raimo: *Sanomia kaikille – Suomen lehdistön historia*, Oy Edita Ab, Helsinki, 1998.
- Tommila, Päiviö: *Suuri Adressi*, WSOY, Juva, 1999.
- Torppa, Minna: *Porin-Matti, Saarijärveläisen Matti Kauppisen tie aurankurjesta kansanvalistajaksi*, Messon, Kankaanpää, 2007.
- Töttö, Pertti: Ferdinand Tönnies - Gemeinschaft ja gesellschaft – *Sosiologian klassikot* (toim. Gronow, Jukka; Noro, Arto & Töttö, Pertti), Gaudeamus, Helsinki, 2006.
- Weber, Max: *Protestanttinen etiikka ja kapitalismin henki*, WSOY, Helsinki, 1904–1905.
- Wuolio, Eija-Leena & Jääskeläinen, Leena: *Kyykkyy-ylös! 150 vuotta koululiikuntaa*, Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu, Helsinki, 1993.

Liitteet

Liite 1 F.I. Färlingin kuva vuodelta 1903/1904, Satakunnan museo

